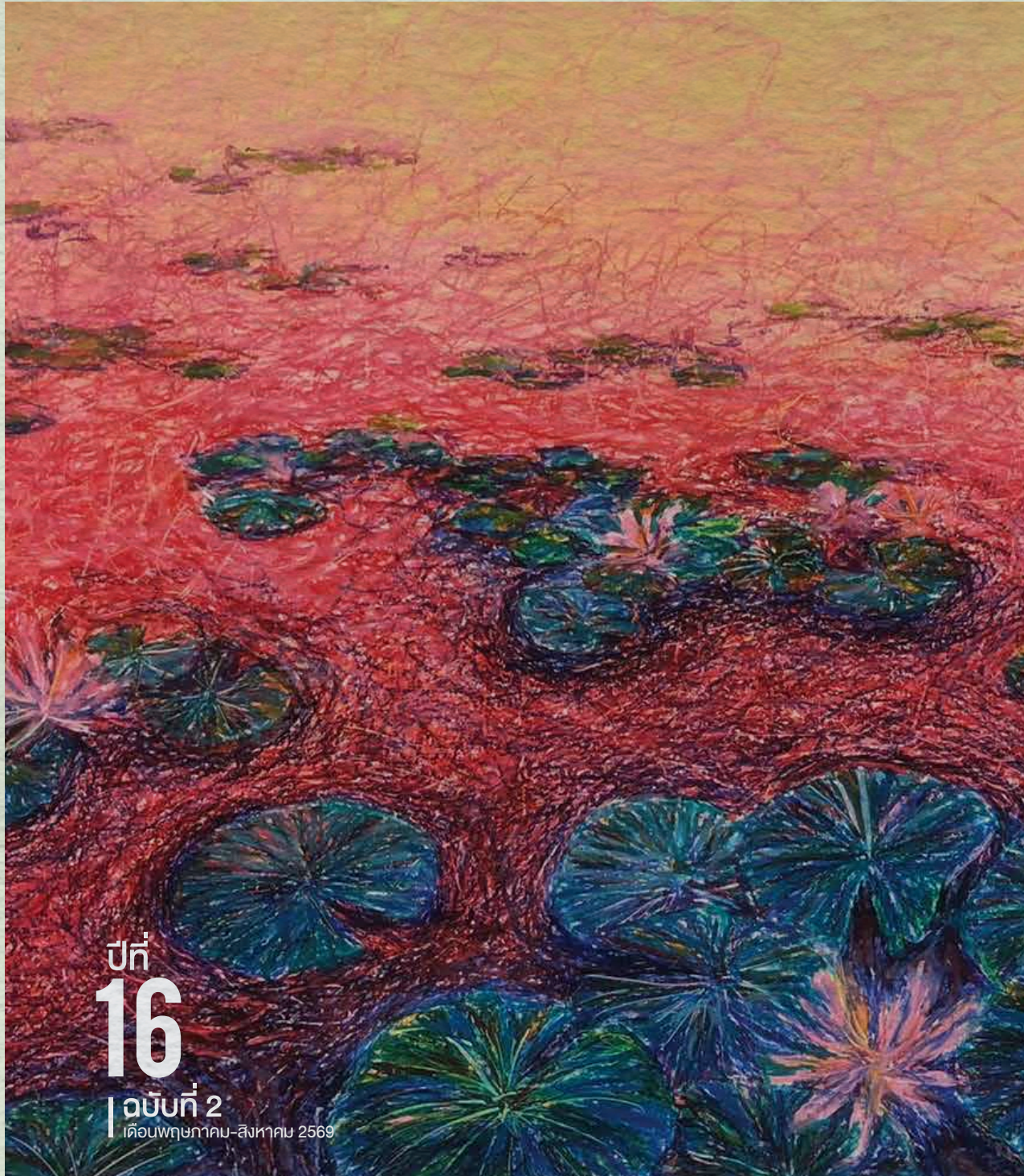

วารสารวิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่
16

| ฉบับที่ 2

เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2569

บทบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ยังคงยึดมั่นในพันธกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพ โดยมุ่งหวังในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และสหวิทยาการ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงปัญหา แนวทางแก้ไข และองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ฯ ได้รับการประเมินเป็นวารสารกลุ่มที่ 2 จากการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่ฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI 2) ประจำปี พ.ศ. 2568 – 2573

วารสารฉบับนี้ ได้รวบรวมบทความวิจัยและบทความวิชาการ จำนวนทั้งสิ้น 8 บทความ ดังนี้ ศิริวิมล นกทรัพย์ และคณะ วิเคราะห์ประเภทของคำที่ใช้ในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างประโยคและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนออกแบบกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมและยังช่วยให้ผู้ปกครองเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก บุญเหนือ พุทธบุรี ฉลอง แสงราษฎร์เมฆินทร์ และศักดิ์พงศ์ หอมทวล ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต กรณีศึกษาบ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย จุฑามาศ หนูสุด และนิภาพร โยวัง ศึกษาการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ด้วยการจัดการองค์ความรู้ร่วมกับเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอๆ พระธีรพล ณัฐโก (บัวทอง) พระครูศรีปัญญาวิกรม และพัชริน จินดาปทีป ศึกษาและวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท ศรัณย์พร สุดเจริญ วัลลภ พิริยะวรรณะ และเยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์ สังเคราะห์และวิเคราะห์ความนิยมทางการเมืองของประชาชนไทยในระบอบประชาธิปไตย โดยผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง และพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง โดยใช้กรอบการบูรณาการระหว่างมิติทางโครงสร้างวัฒนธรรมการเมือง และพลังของเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล เพื่ออธิบายปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้นำทางการเมือง ถาวร เศษยาง และบุญเหนือ พุทธบุรี นำเสนอหลักการทรงงาน 27 ประการในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ผ่านปราชญ์ผู้รอบรู้ สุวิไล ชุมชนดีพอ จารุวรรณ นครจารุพงศ์ และอรรถ อาวีรอบ นำเสนอการจัดการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะในระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เก่งกาจ ต้นทองคำ ศิริวัฒน์ แสนเสริม และปฏิภาณ เจริญสุข นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะร่วมสมัยบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการหัตถกรรมผ้าต้นมือกับการสกัดสีธรรมชาติจากพืชในชุมชน เพื่อพัฒนา

“รูปแบบการเรียนรู้ศิลปะร่วมสมัยแบบบูรณาการ” จากบทความวิจัยและบทความวิชาการข้างต้น แสดงถึงความตั้งใจของผู้วิจัยที่นำเสนอและร่วมผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติในมิติของมนุษย์และสังคมอย่างแท้จริง

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ฉบับนี้จะเป็นอีกหนึ่งแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่วงการศึกษา ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจสำหรับนักวิจัย นักศึกษา และผู้สนใจ ในการนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้และต่อยอดงานวิจัย อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน

ขอขอบพระคุณผู้แต่งทุกท่านที่ให้ความสนใจในการเผยแพร่ผ่านวารสารฉบับนี้ และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ประเมินบทความและนำเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบทความให้เป็นไปตามมาตรฐานและเกณฑ์คุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยให้เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการต่อไป

สารบัญ

หน้า

การวิเคราะห์ประเภทของคำที่ใช้ในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids ศิริวิมล นกทรัพย์ วรรัตน์ ภิรมสุข อนุชา จุฑะสุวรรณ สุธารัตน์ วิวัฒน์วิทยา ปริณดา แซ่สง พิชญ์ชญาดา อินทร์สำโรง และนภสร วิชยานันท์.....	1
แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบ บนฐานชุมชนดีพอ เพื่อการแสวงหาคำตอบของชีวิตกรณีศึกษา บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย บุญเหนือ พุทธบุรี ฉลอง แสงราษฎร์เมธินทร์ และ ศักดิ์พงศ์ หอมหวล.....	24
การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีด้วยการจัดการ องค์ความรู้ร่วมกับเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอ จุฑามาศ หนูสุด นิภาพร โยวัง.....	40
ธรรมชาติของมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท พระธีรพล ณัฐโก (บัวทอง) พระครูศรีปัญญาวิกรม และพัชริน จินดาปทีป.....	57
ความนิยมทางการเมืองกับพฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย ศรันย์พร สุดเจริญ วัลลภ ปิริยะวรรณะ และเยาวลักษณ์ ชาวบ้านโพธิ์.....	66
หลักการทรงงานในรัชกาลที่ 9 ผ่านปราชญ์ผู้รอบรู้ สู่วิถีชุมชนดีพอ ถาวร เศษยาง และ บุญเหนือ พุทธบุรี	84
การจัดการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จารุวรรณ นครจารุพงศ์ และอรรณ อาวีรโรบ.....	99
ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสกัดสีธรรมชาติ : ทางเลือกเชิงสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนศิลปะร่วม สมัยแบบบูรณาการร่วมกับหัตถกรรมผ้าคันมือ เก่งกาจ ต้นทองคำ ศิริวัฒน์ แสนเสริม และปฎิภาณ เจริญสุข.....	111

การวิเคราะห์ประเภทของคำที่ใช้ในบทความภาษาอังกฤษ
สำหรับเด็กที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids

An Analysis of Parts of Speech in English Articles
for Kids Published on TIME for Kids Website

ศิริวิมล นกทรัพย์^{1*}, วรารัตน์ ภิรมสุข², อนุชา จุฑะสุวรรณ³, สударัตน์ วิวัฒน์วิทยา⁴,
ปริญดา แซ่สง⁵, พิชญ์ชญาดา อินทร์สำโรง⁶ และนภสร วิชยานันท์⁷
Siriwimon Noksub^{1*}, Wararat Piromsuk², Anucha Chuthasuwan³, Sudarat Wiwatwittaya⁴,
Parinda Saesong⁵, Phitchayada Insomrong⁶ and Naphason Vichayanant⁷

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา^{1*}
นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา^{2, 3, 4, 5, 6, 7}
Lecturer of English Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University^{1*}
Student of English program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University^{2, 3, 4, 5, 6, 7}

*Corresponding Author, E-Mail: siriwimonnoksub@gmail.com

Received: July 17, 2025

Revised: September 2, 2025

Accepted: November 25, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์การใช้ประเภทของคำที่ใช้ในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ย้อนหลังตั้งแต่เดือนมิถุนายนย้อนหลังไปจนถึงเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2567 และปรากฏบทความทั้งหมดจำนวน 24 ฉบับ จากนั้นวิเคราะห์การใช้ประเภทของคำที่ปรากฏอย่างละเอียดในแต่ละบทความเพื่อนำเสนอผลลัพธ์ในรูปแบบความถี่ คำร้อยละ และการแสดงตัวอย่างในรูปแบบการอธิบาย

ผลจากการวิเคราะห์พบการปรากฏของคำนามจำนวนมากที่สุดถึง 727 ครั้ง คำกริยา 575 ครั้ง คำสรรพนาม 300 ครั้ง คำบุพบท 214 ครั้ง คำคุณศัพท์ 206 ครั้ง คำกริยาวิเศษณ์ 136 ครั้ง และการปรากฏของคำสันธานน้อยที่สุดเพียง 78 ครั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ตามบริบทได้นิยามว่า ประเภทของคำอาจเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางโครงสร้างในประโยค จากการวิเคราะห์ประเภทของคำช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจโครงสร้างประโยคและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนออกแบบกิจกรรมการสอนที่เหมาะสมและผู้ปกครองเลือกเนื้อหาภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

คำสำคัญ: 1. การวิเคราะห์เนื้อหา 2. ประเภทของคำในภาษาอังกฤษ 3. บทความ 4. การเรียนภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก

Abstract

This research analyzed the occurrences of parts of speech in English articles for children published on the TIME for Kids website. A total of 24 articles were purposively sampled by selecting articles published from June to January 2024 in reverse chronological order. The occurrences of parts of speech in each article were analyzed intensively, with the results presented as frequencies, percentages, and illustrative examples.

The analysis revealed that nouns had the highest frequency of occurrences (727 instances), followed by verbs (575 occurrences), pronouns (300 occurrences), prepositions (214 occurrences), adjectives (206 occurrences), and adverbs (136 occurrences), with conjunctions being the least frequent (78 occurrences). The contextual analysis also highlighted that parts of speech can change depending on their structural positions within sentences. Analyzing parts of speech helps learners understand sentence structure and improve their English skills effectively. Additionally, it allows teachers to design suitable activities and helps parents choose age-appropriate English content.

Keywords: 1. *Content analysis* 2. *parts of speech in English* 3. *Article* 4. *learning English for kids*

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ในยุคปัจจุบัน ภาษาอังกฤษยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนและนักศึกษา เนื่องจากเป็นภาษาหลักของการศึกษา เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการติดต่อสื่อสารในระดับนานาชาติ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ออนไลน์ หลักสูตรระดับโลก และโอกาสในตลาดแรงงานสากล ล้วนต้องอาศัยทักษะภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานสำคัญ ผู้เรียนที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษจึงมีข้อได้เปรียบในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ ๆ และเครือข่ายผู้เรียนหรือผู้เชี่ยวชาญจากทั่วโลก ส่งผลต่อความก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์อย่างมีประสิทธิภาพ จากรายงานของ Patel, Solly, and Copeland (2023) พบว่าภาษาอังกฤษยังคงเป็นภาษาที่มีผู้เรียนมากที่สุดในโลก สะท้อนความสำคัญทางวิชาการและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ผลการจัดอันดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของประเทศไทยจาก EF Education First (2023) พบว่า ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 101 จาก 113

ประเทศ และเป็นอันดับที่ 8 ในกลุ่มประเทศอาเซียน แสดงให้เห็นว่าทักษะภาษาอังกฤษของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับมาตรฐานสากล

ในขณะที่ทักษะภาษาอังกฤษยังคงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสื่อสารในโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังคงประสบปัญหา โดยเฉพาะในด้านการเข้าใจและใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากการเข้าใจประเภทของคำและหน้าที่ของคำในประโยคถือเป็นรากฐานสำคัญในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้เรียนที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ การเรียนรู้ประเภทของคำเป็นเรื่องท้าทายที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะการเขียนและการสื่อสารอย่างยั่งยืน (Harmer, 2015; Richards & Schmidt, 2010)

ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังทักษะภาษาอังกฤษตั้งแต่เยาว์วัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการให้ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์และประเภทของคำ ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของโครงสร้างภาษาอังกฤษ การเลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมส่งผลต่อความชัดเจน ความถูกต้อง และประสิทธิภาพในการสื่อสาร ผู้เรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ มักประสบปัญหาในการใช้ประเภทของคำที่ไม่เหมาะสมกับบริบท เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ พนิตภิชาญ มานอกและภัทรธีรา เทียนเพิ่มพูน (2562) ที่พบว่านักศึกษาระดับอุดมศึกษามีข้อผิดพลาดในการใช้ประเภทของคำในงานเขียนภาษาอังกฤษ ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้อ่านและลดทอนประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความคิด

ในกรณีของการศึกษาภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก Hyland (2004) ชี้ให้เห็นว่าความเชี่ยวชาญในการใช้คำศัพท์ทางวิชาการเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารแนวคิดที่ซับซ้อนในงานเขียน ในขณะที่บทความสำหรับเด็กในช่วงพัฒนาทักษะภาษา การเลือกใช้คำศัพท์ที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับวัยจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในช่วงแรกเริ่มของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

จากแนวคิดดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาประเภทของคำในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก โดยเลือกใช้บทความจากเว็บไซต์ TIME for Kids ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับความนิยมและได้รับการรับรองจากองค์กร Common Sense Media ซึ่งมีมาตรฐานการประเมินสื่อที่เข้มงวด และได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและนักการศึกษาทั่วโลกว่าเป็นเว็บไซต์ที่ปลอดภัยและเหมาะสมสำหรับเด็ก (American Academy of Pediatrics, 2016; Common Sense Media, 2023)

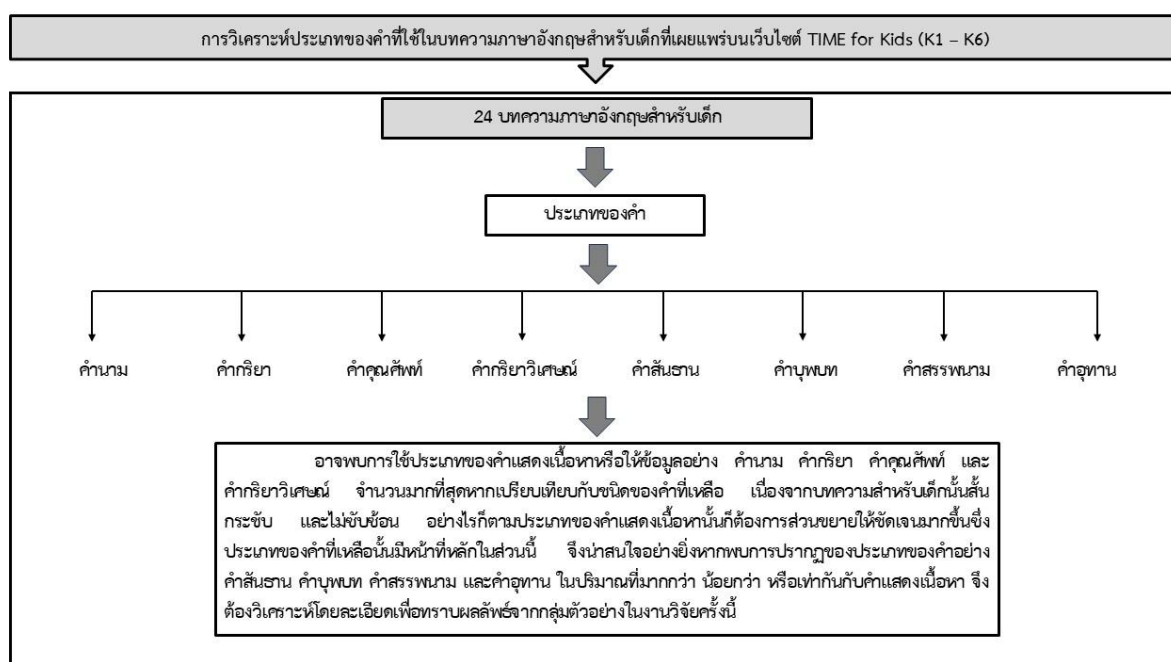
คณะผู้วิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจคำศัพท์และประเภทของคำเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนระดับต้น เนื่องจากในช่วงวัยนี้ เด็ก ๆ จะมีการเรียนรู้ประเภทของคำซึ่งมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะการเขียนและการสื่อสารในภาษาอังกฤษของพวกเขาในระยะยาว การเลือกใช้ TIME for Kids เป็นแหล่งข้อมูลศึกษานั้นไม่เพียงแต่เป็นการเลือกแหล่งที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองความปลอดภัย แต่ยังเป็นการเน้นการใช้สื่อที่เหมาะสมกับระดับความสามารถทางภาษาและพัฒนาการของเด็ก (Common Sense Media, n.d.) นอกจากนี้ งานวิจัยก่อนหน้านี้ได้ศึกษาการเข้าใจประเภทของคำในผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศในบริบทที่

แตกต่างกัน เช่น การจำแนกประเภทของคำ (Asdar, Hustiana, & Ahyadi, 2023) และการสร้างประโยคภาษาอังกฤษโดยอาศัยความเข้าใจประเภทของคำ (Ramadhani & Ovilia, 2022) แต่ยังขาดการศึกษาที่เน้นไปที่ผู้เรียนระดับต้นหรือเด็กไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศโดยใช้สื่อภาษาอังกฤษสำหรับเด็กอย่าง TIME for Kids โดยเฉพาะ การศึกษาค้นครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยมุ่งวิเคราะห์การใช้ประเภทของคำในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก และเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับต้น (Saengboon, Kosin, & Toomaneejinda, 2022).

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การใช้ประเภทของคำที่ใช้ในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กและความถี่ที่ปรากฏ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เนื้อหาในห้องเรียนภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้ศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ และพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการวิเคราะห์เนื้อหาหรือข้อมูลต่างๆ อย่างลึกซึ้ง กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบด้วยขั้นตอนหลัก (ธนิศร บุญสุข และคณะ, 2566) ได้แก่

1. การกำหนดเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกประเภทของเนื้อหาหรือสื่อที่จะศึกษา
2. การสร้างเค้าโครงในการจำแนกเนื้อหาสาระเพื่อช่วยในการคัดกรองข้อมูลที่ไม่จำเป็น
3. การพิจารณาบริบทหรือเงื่อนไขรอบด้านของข้อมูลเพื่อเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของ

ผลการวิจัย

4. การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น ความถี่ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก่อนสรุปผลในเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์เนื้อหาหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะการศึกษาประเภทของคำ (Parts of Speech) ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาอังกฤษสำหรับเด็กสามารถช่วยให้เข้าใจถึงวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Krippendorff, 2019; Swan, 2005)

การศึกษาเกี่ยวกับการสอนประเภทของคำ (Parts of Speech)

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสอนประเภทของคำส่วนใหญ่เน้นอธิบายเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับหน้าที่และลักษณะของคำในภาษาอังกฤษ เช่น บรืวรรต อิมสะอาด (2561) ซึ่งได้อธิบายโครงสร้างและการจำแนกประเภทของคำในภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบ ขณะที่ Swan (2005) และ Scrivener (2011) ได้กล่าวถึงแนวทางการสอนภาษาอังกฤษในภาพรวม โดยมุ่งเน้นความเข้าใจในไวยากรณ์และการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง แต่ยังไม่เจาะจงถึงการสอนประเภทของคำในห้องเรียนเด็กอย่างละเอียด

นอกจากนี้ แหล่งข้อมูลออนไลน์จาก Common Sense Media (n.d.) ได้แนะนำว่า TIME for Kids เป็นสื่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับเด็ก เนื่องจากมีเนื้อหาที่ปลอดภัย น่าสนใจ และเหมาะสมกับพัฒนาการทางภาษา ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษาการสอนประเภทของคำในบริบทที่เป็นมิตรต่อผู้เรียน

จากการทบทวนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่างานวิจัยที่มีอยู่ให้ความสำคัญกับการอธิบายประเภทของคำในเชิงทฤษฎี มากกว่าการนำไปใช้ในห้องเรียนจริงสำหรับผู้เรียนระดับต้น ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังต้องการการศึกษาเพิ่มเติม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ประเภทของคำ

การศึกษานี้อาศัยทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นการศึกษาความสำคัญของการทำความเข้าใจประเภทของคำในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในห้องเรียนสำหรับเด็ก โดยทฤษฎีสำคัญที่สามารถอ้างอิงได้มีดังนี้:

1. Krashen's Input Hypothesis (1985): ทฤษฎีของ Krashen ที่เน้นการเรียนรู้ภาษาโดยผ่านการรับข้อมูลที่เข้าใจได้ง่ายและเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน โดยการนำเสนอกิจกรรมหรือเนื้อหาที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็กจะช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. Willingham (2009): ทฤษฎีของ Willingham ที่เน้นการเรียนรู้ภาษาในเด็กต้องคำนึงถึงวิธีการที่สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริงได้ โดยการนำเสนอคำศัพท์และประเภทของคำที่ง่ายต่อการเข้าใจจะช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้เร็วขึ้น
3. Ellis (2003): ทฤษฎีของ Ellis ที่เน้นการเรียนรู้ภาษาโดยการให้ผู้เรียนเข้าใจการใช้รูปแบบของภาษาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการสอนประเภทของคำสามารถใช้แนวทางนี้เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมในห้องเรียน

การจำแนกประเภทของคำ (Parts of Speech)

ประเภทของคำ (Parts of Speech) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนและผู้ใช้ภาษาเข้าใจโครงสร้างของประโยคได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดย Lowth (1762) นักไวยากรณ์ชาวอังกฤษ และในหนังสือ *A Comprehensive Grammar of the English Language* โดย Quirk et al. (1985) ได้แบ่งประเภทของคำในภาษาอังกฤษออกเป็น 8 ประเภทหลัก ได้แก่:

1. **คำนาม (Noun):** คำนามคือคำที่ใช้เรียกชื่อบุคคล สถานที่ สิ่งของ หรือความคิดใด ๆ สามารถทำหน้าที่เป็นประธานหรือกรรมในประโยค

ตัวอย่าง: dog (สุนัข), teacher (ครู), school (โรงเรียน) และ happiness (ความสุข)

ประโยคตัวอย่าง: The teacher is reading a book. (คุณครูกำลังอ่านหนังสือ)

2. **คำกริยา (Verb):** คำกริยาคือคำที่บอกการกระทำ เหตุการณ์ หรือสภาพของสิ่งต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญในการสร้างกริยาในประโยค

ตัวอย่าง: run (วิ่ง), eat (กิน), be (เป็น) และ think (คิด)

ประโยคตัวอย่าง: She runs every morning. (หล่อนวิ่งทุกเช้า)

3. **คำคุณศัพท์ (Adjective):** คำคุณศัพท์ใช้ขยายหรืออธิบายคำนามหรือสรรพนาม เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติม

ตัวอย่าง: beautiful (สวย), tall (สูง) และ interesting (น่าสนใจ)

ประโยคตัวอย่าง: The tall building is new. (ตึกสูงหลังนี้เป็นตึกใหม่)

4. **คำกริยาวิเศษณ์ (Adverb):** คำกริยาวิเศษณ์ใช้ขยายคำกริยา คำคุณศัพท์ หรือกริยาวิเศษณ์อื่น

บอกลักษณะการกระทำ เวลา สถานที่ ความถี่ หรือระดับ

ตัวอย่าง: quickly (อย่างรวดเร็ว), very (มาก) และ yesterday (เมื่อวาน)

ประโยคตัวอย่าง: She ran quickly to catch the bus. (หล่อนวิ่งอย่างรวดเร็วเพื่อขึ้นรถบัส)

5. คำสรรพนาม (Pronoun): คำสรรพนามใช้แทนคำนาม เพื่อลดการซ้ำซ้อนหรือแสดงความเป็นเจ้าของ

ตัวอย่าง: he (เขา), they (พวกเขา), this (นี้) และ ours (ของเรา)

ประโยคตัวอย่าง: He is my best friend. (เขาเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดในของผม)

6. คำบุพบท (Preposition): คำบุพบทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำนาม (หรือสรรพนาม) กับคำอื่น ๆ ในประโยค เช่น บอกเวลา สถานที่ หรือทิศทาง

ตัวอย่าง: in (ใน), on (บน), at (ที่) และ between (ระหว่าง)

ประโยคตัวอย่าง: The book is on the table. (หนังสือวางอยู่บนโต๊ะ)

7. คำสันธาน (Conjunction): คำสันธานใช้เชื่อมคำ วลี หรือประโยคเข้าด้วยกัน

ตัวอย่าง: and (และ), but (แต่), because (เพราะว่า) และ although (แม้ว่า)

ประโยคตัวอย่าง: I like coffee, but I don't like tea. (ฉันชอบกาแฟ แต่ฉันไม่ชอบชา)

8. คำอุทาน (Interjection): คำอุทานใช้แสดงอารมณ์หรือความรู้สึก มักยืนเดียวหรือนำหน้าประโยค

ตัวอย่าง: Wow! (ว้าว!), Ouch! (โอย!) และ Hey! (เฮ้!)

ประโยคตัวอย่าง: Wow! That's amazing. (ว้าว มันน่าทึ่งมาก)

การทำความเข้าใจประเภทของคำทั้ง 8 ประเภทนี้ถือเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการเรียนรู้และใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในห้องเรียนสำหรับเด็ก คำเหล่านี้จะช่วยให้เด็กสามารถสร้างประโยคที่ถูกต้องและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสรุปประเภทของคำจำนวน 8 ประเภท

ลำดับ	คำเนื้อหา (Content Word) คือคำแสดงข้อมูลและเนื้อหาหลัก		คำช่วยขยาย (Function Word) คือคำช่วยขยายคำเนื้อหาเพื่อให้ชัดเจนมากขึ้น
1	คำนาม (Noun)	5	คำสันธาน (Conjunction)
2	คำกริยา (Verb)	6	คำบุพบท (Preposition)
3	คำคุณศัพท์ (Adjective)	7	คำสรรพนาม (Pronoun)
4	คำกริยาวิเศษณ์ (Adverb)	8	คำอุทาน (Interjection)

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Pushkina and Krivoshlykova (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสอนประเภทคำในภาษาฟังก์ชันสำหรับผู้เรียนวัยเยาว์ โดยเน้นความสำคัญของการเข้าใจประเภทคำในการ

พัฒนาทักษะทางภาษาและกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการออกแบบ การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนวัยเด็กที่ต้องการความชัดเจนและตรงไปตรงมาในการสื่อสาร

การพัฒนาและการสอนประเภทของคำ

ในขณะที่ประเภทของคำเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างประโยคและสื่อสารในภาษาอังกฤษ การสอนประเภทของคำอย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาได้อย่างดี ในการสอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียนวัยเยาว์นั้น Cameron (2001) เน้นว่าการใช้ประเภทของคำเป็น เครื่องมือในการเสริมสร้างทักษะภาษาและการสื่อสารในเด็ก ซึ่งผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมที่เน้นการเล่นคำ และการใช้ประเภทของคำในบริบทต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ง่ายและมีความสุขสนุกสนาน

นอกจากนี้ Ellis (2003) ในงาน Task-based Language Learning and Teaching ได้ เน้น การใช้ภารกิจ (Tasks) ในการสอน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ประเภทของคำในสถานการณ์จริง และเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่มีความหมาย สำหรับผู้เรียนที่ยังอยู่ในช่วงวัยเด็ก การเรียนรู้โดย การปฏิบัติจริงจะทำให้เด็กสามารถเข้าใจและจดจำการใช้ประเภทของคำได้ดียิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้ประเภทของคำในการสอน

การใช้แนวทางจาก Swan (2005) ใน Practical English Usage ได้นำเสนอวิธีการสอนการใช้ ประเภทของคำในภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นที่การสร้างประโยคตัวอย่างและการทำ แบบฝึกหัดที่ช่วยพัฒนาทักษะในการแยกแยะและใช้ประเภทคำให้ถูกต้อง ซึ่งเหมาะสมกับผู้เรียนที่ ต้องการฝึกฝนภาษาในแง่ของการใช้งานจริง

การเข้าใจประเภทของคำในภาษาไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างประโยคที่ถูกต้องตาม หลักไวยากรณ์ แต่ยังช่วยให้พวกเขาสามารถเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคำในบริบทต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การเรียนรู้ประเภทของคำจึงไม่เพียงแต่มีความสำคัญสำหรับการเรียนในห้องเรียนภาษาอังกฤษ แต่ยังเป็น ทักษะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการพัฒนาทักษะทางภาษาในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้ งานวิจัยจาก Demme Learning (2023) ได้ยืนยันถึงบทบาทของการทำความเข้าใจ ประเภทของคำในการพัฒนาความตระหนักรู้ทางไวยากรณ์ในผู้เรียนภาษาในช่วงต้น ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมี ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับโครงสร้างประโยคและการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ส่วน Bridge Education Group (2021) ได้เสนอแนวทางในการสอนประเภทของคำแก่ผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (ESL) โดยใช้การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ประเภทของคำในบริบทจริงเพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนา ทักษะการใช้ภาษาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทความ (Article)

บทความ หมายถึง “ข้อเขียนซึ่งเป็นรายงานหรือการแสดงความคิดเห็นที่มักตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ วารสาร และสารานุกรม เป็นต้น” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ซึ่งจัดเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งที่อยู่ ในรูปแบบร้อยแก้ว โดยสุภาพร ศิริไชย (2548) อธิบายว่า ร้อยแก้ว คือบทประพันธ์ที่เรียบเรียงโดย

ใช้ภาษาพูดหรือภาษาเขียนทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องมีฉันทลักษณ์หรือข้อกำหนดด้านจำนวนคำและเสียงสัมผัส เนื่องจากมุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อความเข้าใจเป็นหลัก

จากการจัดประเภทบทความ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1. บทความวิชาการ (Academic Article): เป็นงานเขียนที่มุ่งถ่ายทอดองค์ความรู้ แนวคิด ทฤษฎี หรือการศึกษาวิจัยในเชิงวิชาการ โดยมักประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ เช่น บทนำ ทบทวนวรรณกรรม และอภิปรายผล (Indeed Editorial Team, 2025)

2. บทความวิจัย (Research Article): เป็นงานเขียนที่นำเสนอผลการศึกษาเชิงประจักษ์ มักมีโครงสร้างสำคัญตามรูปแบบ IMRaD ได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ วิธีวิจัย ผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ (George Mason University Writing Center, n.d.)

การเขียนบทความสำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นนั้นมีความสำคัญมากในการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะทางภาษาให้กับเด็ก ๆ โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ภาษาอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามบริบทต่าง ๆ นอกจากนี้ การเขียนบทความยังมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเสริมสร้างความรู้ในหลาย ๆ ด้าน

ตามที่ Lannon (2004), Anderson และ Anderson (2010) และ Grammarly (n.d.) ได้จำแนกประเภทของงานเขียนออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่

1. การเขียนเพื่ออธิบาย (Expository Writing): เป็นการนำเสนอข้อมูลหรือความรู้ในลักษณะวิชาการ เช่น บทความการศึกษา หรือคำอธิบายในห้องเรียน ซึ่งเน้นการอธิบายเนื้อหาหรือข้อเท็จจริงอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา

2. การเขียนเพื่อพรรณนา (Descriptive Writing): มุ่งเน้นการสร้างภาพในจินตนาการและความรู้สึกของผู้อ่าน โดยการพรรณนาให้รายละเอียดของสถานที่หรือสิ่งที่พบเจอ เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสกับเรื่องราวได้

3. การเขียนเพื่อโน้มน้าว (Persuasive Writing): เป็นการเขียนที่ใช้เทคนิคในการชักชวนหรือโน้มน้าวผู้อ่านให้เห็นด้วยในบางประเด็น เช่น บทความเชิงโฆษณาหรือความเห็นส่วนตัว

4. การเขียนเชิงบรรยาย (Narrative Writing): นิยมใช้ในการเล่าเรื่อง เช่น นิทาน เรื่องเล่า หรือชีวประวัติ ที่มักจะมีการดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560 ของกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดว่า บทความสำหรับเด็กในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นควรมีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับวัย รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทการใช้งาน

ตัวอย่างของแหล่งข้อมูลที่ตอบโจทย์นี้ได้เป็นอย่างดีคือ TIME for Kids ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ออกแบบบทความสำหรับเด็กโดยใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้อ่านในช่วงวัยเริ่มต้น

โดยเนื้อหาที่น่าสนใจทั้งข่าวสารและเรื่องราวที่น่าสนใจช่วยให้เด็กเข้าใจได้ง่ายขึ้น พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการอ่านและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การจัดเตรียมบทความสำหรับเด็กจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายประการ เช่น ความยาวของบทความ ความซับซ้อนของคำศัพท์ และความสามารถในการเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์จริงของเด็ก เพื่อช่วยให้เด็กสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ดีขึ้น

Baker (2009) ได้กล่าวว่า การเขียนสำหรับเด็กควรเน้นที่การกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ โดยการใช้รูปแบบการเขียนที่เข้าใจง่าย เช่น การเล่าเรื่องที่มีตัวละครและเหตุการณ์ที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นการคิดและการเข้าใจในเรื่องที่เรียนรู้

Collins & McKenna (2011) ยังเสริมว่า การเลือกประเภทของการเขียนที่เหมาะสมกับวัยเด็กเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างทักษะการเขียนและการอ่าน ซึ่งการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กจะช่วยให้เด็กมีความสนใจและสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น

การเรียนภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก

เว็บไซต์ Red House Academy เป็นแหล่งข้อมูลที่มุ่งเน้นการศึกษาและการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในเด็ก โดยมีการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ภาษาในช่วงอายุที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เช่น ช่วงอายุ 3-12 ปี ซึ่งเป็นช่วงที่สมองมีความยืดหยุ่นและสามารถเรียนรู้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Montgomery, 2023) ข้อมูลในเว็บไซต์นี้ได้รับการสนับสนุนจากทฤษฎีทางการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในวงการวิชาการ เช่น ทฤษฎี Critical Period Hypothesis ที่ระบุว่าเด็กในช่วงวัยนี้สามารถเรียนรู้ภาษาได้ดีที่สุดและเป็นธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยความพยายามมากเหมือนผู้ใหญ่ (Lenneberg, 1967) นอกจากนี้ เว็บไซต์ยังมีการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางภาษาในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่เชื่อถือได้

ในทำนองเดียวกัน Hardach (2020) อ้างอิงงานวิจัยจากสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) ซึ่งเก็บข้อมูลจากการเล่นเกมตอบคำถามออนไลน์โดยผู้เข้าร่วมจำนวนประมาณ 670,000 คน พบว่าการเริ่มเรียนรู้ภาษาอังกฤษตั้งแต่อายุก่อน 10 ปี เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาความสามารถด้านไวยากรณ์ในระดับที่ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา โดยการเรียนรู้ภาษาในช่วงนี้จะช่วยพัฒนาทักษะที่สำคัญได้เร็วและแม่นยำกว่าช่วงวัยที่โตขึ้น

จากหลักฐานข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกแหล่งเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา หนึ่งในแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลคือเว็บไซต์ TIME for Kids ซึ่งเป็นโครงการย่อยของนิตยสาร TIME ก่อตั้งโดย Henry Luce ในปี พ.ศ. 2466 และเริ่มเผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538 โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเผยแพร่ข่าวสารที่เหมาะสมกับเด็กในวัยประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น เนื้อหาบนเว็บไซต์ TIME for Kids เน้นที่ความเข้าใจง่ายและส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการอ่านข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน

เพื่อประเมินคุณภาพของเว็บไซต์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบผลตอบรับจากผู้ใช้งานจริงโดยการสืบค้นคำว่า “TIME for Kids Review” และพบว่าเว็บไซต์ Common Sense Media ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่มุ่งเน้นการสนับสนุนด้านการศึกษาสำหรับเด็กและครอบครัว ได้จัดอันดับและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเว็บไซต์ TIME for Kids ในเชิงบวก โดยข้อมูลจากผู้ปกครอง ครูผู้สอน และผู้เรียนที่ใช้เว็บไซต์จริง สนับสนุนคุณภาพและประโยชน์ของเว็บไซต์ในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือสำหรับเด็ก

การเรียนรู้ภาษา (Language Acquisition) และการเรียนรู้ประเภทของคำ (Parts of Speech)

การเรียนรู้ภาษาเป็นขั้นตอนสำคัญที่เริ่มต้นในวัยเด็ก โดยเฉพาะในช่วงอายุ 3-12 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาทองในการพัฒนาทักษะภาษาพื้นฐาน โดยเฉพาะในด้านไวยากรณ์และ ประเภทของคำ เช่น คำนาม (Noun), คำกริยา (Verb), คำคุณศัพท์ (Adjective), คำกริยาวิเศษณ์ (Adverb), คำสรรพนาม (Pronoun) และ คำบุพบท (Preposition) (Lightbown & Spada, 2013; Tomasello, 2003) การเรียนรู้ประเภทของคำเหล่านี้ในช่วงอายุที่เหมาะสมช่วยให้เด็กสามารถใช้ภาษาได้อย่างเป็นธรรมชาติ และเหมาะสมตามบริบท (Brown & Larson-Hall, 2020)

ในการสอนคำนาม (Noun) ผู้สอนอาจเริ่มจากการอธิบายว่า “คำนามคือคำที่ใช้แทนสิ่งของหรือบุคคล” เช่น “สุนัข” หรือ “ครู” ส่วนการสอนคำกริยา (Verb) สามารถใช้ตัวอย่างประโยคง่าย ๆ ที่เด็กเข้าใจ เช่น “เธอวิ่งเร็ว” หรือ “เขาร้องเพลงได้ดี” เพื่อให้เด็กเข้าใจวิธีการใช้คำกริยาในบริบท (Tomasello, 2003)

การใช้ทรัพยากรออนไลน์ เช่น TIME for Kids หรือ Red House Academy ช่วยให้การเรียนรู้ประเภทของคำเป็นไปในลักษณะที่สนุกสนานและน่าสนใจ เว็บไซต์เหล่านี้มักมีเกมและกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กฝึกใช้คำในประโยคต่าง ๆ และทดสอบความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของคำ โดยใช้ interactive games และ quizzes ในการเรียนรู้ (Brown & Larson-Hall, 2020)

การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษผ่านทรัพยากรออนไลน์ (Online Resources)

การนำทรัพยากรออนไลน์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้เด็กประถมศึกษาได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสื่อที่น่าสนใจและสอดคล้องกับพัฒนาการของพวกเขา เช่น การใช้เว็บไซต์ที่มีการโต้ตอบ (Interactive Websites) ที่มีเนื้อหาหลากหลาย ทั้งเกม บทเรียน และบทความที่เหมาะสมกับวัยเด็ก (Lightbown & Spada, 2013; Brown & Larson-Hall, 2020)

นอกจากนี้ การใช้ทรัพยากรออนไลน์ยังช่วยให้ครูสามารถติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนและปรับเนื้อหาการเรียนการสอนได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์เนื้อหา (Qualitative Content Analysis with Descriptive Quantitative Data) โดยมุ่งวิเคราะห์การใช้ประเภทของคำ (Parts of Speech) ในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ระดับ K1 ถึง K6 เพื่อสะท้อนพัฒนาการด้านภาษาในแต่ละช่วงวัยของผู้เรียนตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ที่เน้นการเรียนรู้ภาษาอังกฤษผ่านสื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง

การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเริ่มจากการค้นหาด้วยคำสำคัญ “English Article for Kids” บนเว็บไซต์ Google Chrome ซึ่งพบว่าเว็บไซต์ TIME for Kids ปรากฏอยู่ในหน้าแรกของผลการค้นหา และสามารถเข้าถึงโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แม้ว่าจะไม่ใช่ลำดับที่หนึ่ง แต่เว็บไซต์อันดับแรกเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับคำนำหน้านาม a, an และ the หรือ Article ในภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เว็บไซต์ TIME for Kids เป็นแหล่งข้อมูลที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยมีบุคคลสำคัญระดับโลก เช่น Jane Goodall ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม และ Gustavo Dudamel วิทยากรชื่อดังที่ร่วมแบ่งปันประสบการณ์และสร้างแรงบันดาลใจให้กับเด็ก ๆ ผ่านบทความต่าง ๆ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การอ่าน และการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

เนื้อหาของเว็บไซต์นี้มุ่งเน้นการส่งเสริมทักษะการอ่านที่ช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจบทความได้ง่ายและยังมอบโอกาสให้เด็กได้พัฒนาทักษะทางภาษาในเชิงลึก โดยการใช้บทความที่เหมาะสมกับวัยซึ่งมักจะครอบคลุมทั้งเรื่องราวจากโลกกว้างและความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม, สังคม, การศึกษา และวิทยาศาสตร์ โดยไม่เพียงแต่ช่วยให้เด็กเข้าใจภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการอ่าน

นอกจากนี้ เนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอในเว็บไซต์ยังช่วยให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ และคำศัพท์ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ซึ่งสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการพูดถึงปัญหาสังคมได้ เช่น การอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเรียนรู้ภาษาผ่านบทความดังกล่าวยังช่วยให้เด็กเข้าใจและเชื่อมโยงความรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมกับการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพและสนุกสนาน

เว็บไซต์ยังได้รับการประเมินจากองค์กร Common Sense Media ซึ่งมีมาตรฐานการประเมินสื่อที่เข้มงวดและได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองและนักการศึกษาทั่วโลกว่าเป็นเว็บไซต์ที่ปลอดภัยและ

เหมาะสมสำหรับเด็ก (American Academy of Pediatrics, 2016; Common Sense Media, 2023) ด้วยคะแนน 4 จาก 5 ดาว โดยระบุว่าเหมาะสมสำหรับเด็กและส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งมีการใช้งานอย่างแพร่หลายโดยครูผู้สอนมากกว่า 100,000 คนในสหรัฐอเมริกา โดยร้อยละ 87 ของครูผู้สอนประเมินว่า TIME for Kids ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของแหล่งเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์ประกอบด้วยบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กระดับ K1 ถึง K6 จำนวน 24 ฉบับ ที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงจากบทความที่เผยแพร่ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นปีปฏิทินการศึกษาที่มีบทความเผยแพร่ครอบคลุมหลากหลายหัวข้อ เช่น สิ่งแวดล้อม, สังคม, การศึกษา และวิทยาศาสตร์ และมีปริมาณข้อมูลเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกวิเคราะห์บทความทั้งหมดที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าว ดังแสดงในตารางสรุปผลการตีพิมพ์บทความบนเว็บไซต์ TIME for Kids ด้านล่าง

ตารางที่ 2 การสรุปผลการตีพิมพ์บทความภาษาอังกฤษจริงบนเว็บไซต์ TIME for Kids

เดือน	วันที่ตีพิมพ์								
มกราคม	19/2024	19/2024	26/2024	26/2024	-	-	-	-	4 ฉบับ
กุมภาพันธ์	02/2024	02/2024	08/2024	08/2024	16/2024	16/2024	23/2024	23/2024	8 ฉบับ
มีนาคม	01/2024	01/2024	06/2024	06/2024	28/2024	29/2024	-	-	6 ฉบับ
เมษายน	04/2024	05/2024	11/2024	12/2024	19/2024	19/2024	-	-	6 ฉบับ
พฤษภาคม	ไม่พบการตีพิมพ์บทความ								
มิถุนายน	ไม่พบการตีพิมพ์บทความ								
รวม	บทความภาษาอังกฤษจำนวน 24 ฉบับ								

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์เพื่อการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. **การนับคำซ้ำ:** คำศัพท์ใดที่เป็นส่วนของคำประเภเดียวกันและปรากฏหลายครั้งในบทความ ถูกลบทุกครั้งที่ปรากฏ เพื่อแสดงความถี่ในการใช้งานจริง
2. **การจำแนกประเภทของคำ:** อ้างอิงแนวคิดของ Lowth (1762), Quirk et al. (1985) และปวีรพรต อิมสะอาด (2561) โดยแบ่งออกเป็น 8 ประเภทหลัก ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำกริยาวิเศษณ์ คำบุพบท คำสรรพนาม คำสันธาน และคำอุทาน
3. **ขอบเขตของการวิเคราะห์:** วิเคราะห์เฉพาะข้อความในเนื้อหาหลักของบทความ โดยไม่รวมชื่อเรื่อง คำบรรยายใต้ภาพ หรือรูปภาพประกอบ

4. **การตรวจสอบซ้ำและความน่าเชื่อถือ:** เพื่อความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของข้อมูล คณะผู้วิจัยได้มีการกำหนดให้มีผู้ตรวจสอบร่วม (inter-raters) จำนวน 3 ท่าน ทำหน้าที่ตรวจสอบการจำแนกประเภทและการนับคำซ้ำ โดยแต่ละบทความจะได้รับการตรวจสอบตามแนวทางของนักวิจัยหลายท่านที่แนะนำให้มีการตรวจสอบข้อมูลซ้ำอย่างน้อย 2 ครั้งเพื่อความน่าเชื่อถือ เพื่อลดความผิดพลาดและเพิ่มความสอดคล้องของผลการวิเคราะห์ (Schreier, 2012; Silverman, 2013)

5. **การบันทึกผล:** ผลการนับจะถูกจัดเก็บลงในตารางแสดงจำนวนคำในแต่ละประเภทของคำสำหรับแต่ละบทความ เพื่อเปรียบเทียบและวิเคราะห์ในเชิงปริมาณโดยใช้รูปแบบความถี่และคำร้อยละต่อไป ดังตัวอย่างตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวอย่างตารางแสดงความถี่ของจำนวนคำในแต่ละประเภทของคำที่วิเคราะห์ได้จากแต่ละบทความ

ความถี่ของจำนวนคำในแต่ละประเภทของคำที่วิเคราะห์ได้จากแต่ละบทความ									
รหัสบทความ	N. คำนาม	V. คำกริยา	Adj. คำคุณศัพท์	Adv. คำกริยาวิเศษณ์	Pro. คำสรรพนาม	Prep. คำบุพบท	Conj. คำสันธาน	Inter. คำอุทาน	หมายเหตุ
A01									
A02									
A03									
A04									
A05									

แม้ว่าเว็บไซต์ TIME for Kids จะมีบทความภาษาอังกฤษสำหรับผู้เรียนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา (K1-K6) แต่ไม่ได้ระบุระดับชั้นของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนในแต่ละบทความ อย่างไรก็ตาม บทความเหล่านี้ล้วนออกแบบมาเพื่อผู้เรียนระดับประถมศึกษาโดยรวม คณะผู้วิจัยจึงเลือกใช้บทความจากเว็บไซต์ดังกล่าวโดยไม่แบ่งแยกระดับชั้น และใช้เกณฑ์ด้านเนื้อหา เช่น ความยากง่ายของคำศัพท์ โครงสร้างประโยค และหัวข้อของบทความ เพื่อประเมินระดับความเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้านการใช้ประเภทของคำในภาษาอังกฤษที่ปรากฏในบทความสำหรับเด็กอย่างแท้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมบทความภาษาอังกฤษจำนวน 24 ฉบับจากเว็บไซต์ TIME for Kids โดยทำการคัดลอกเนื้อหาทั้งหมดลงในโปรแกรม Microsoft Word และพิมพ์ออกมาในรูปแบบเอกสารกระดาษเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ด้วยมือ จากนั้นได้บันทึกผลการวิเคราะห์ประเภทคำ (Parts of Speech) โดยใช้ตัวย่อของแต่ละประเภทตามที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์เป็นไปตามเกณฑ์เพื่อการวิเคราะห์ โดยดำเนินการวิเคราะห์ทีละบทความจนเสร็จสมบูรณ์ เพื่อแจกแจงรายละเอียดเพิ่มเติม เช่น สาเหตุของการเปลี่ยนหน้าที่ของคำและลักษณะพิเศษของคำในแต่ละบริบท ก่อนจะดำเนินการ

วิเคราะห์บทความถัดไป กระบวนการวิเคราะห์นี้มีความละเอียดและเป็นระบบเพื่อป้องกันความสับสนในการจำแนกประเภทของคำ

หลังจากการวิเคราะห์เสร็จสมบูรณ์ เอกสารผลการวิเคราะห์และต้นฉบับจะถูกจัดทำเป็นชุดและส่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และความแม่นยำในการวิเคราะห์ ผลการตรวจสอบจะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ตรวจสอบร่วม (inter-raters) ข้างต้นก่อนสรุปผลการวิเคราะห์ในภาพรวม โดยนำเสนอข้อมูลความถี่และสัดส่วนของประเภทคำที่ปรากฏในบทความทั้ง 24 ฉบับอย่างชัดเจน พร้อมทั้งวิเคราะห์เชิงลึกและอธิบายตัวอย่างการใช้คำในแต่ละประเภทเพื่อสนับสนุนผลการวิจัยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ประเภทของคำที่ใช้ในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids ซึ่งผลลัพธ์จากการวิเคราะห์พบการปรากฏของคำนามจำนวนมากที่สุดถึง 727 ครั้ง คำกริยา 575 ครั้ง คำสรรพนาม 300 ครั้ง คำบุพบท 214 ครั้ง คำคุณศัพท์ 206 ครั้ง คำกริยาวิเศษณ์ 136 ครั้ง และพบการปรากฏของคำสันธานน้อยที่สุด 78 ครั้ง แต่อย่างไรก็ตามไม่พบการใช้คำอุทานเลยจากการวิเคราะห์ครั้งนี้ โดยมีการแสดงภาพรวมของการปรากฏประเภทของคำจาก 24 บทความ ดังตารางที่ 4 และการแสดงตัวอย่างผลลัพธ์ของการปรากฏประเภทของคำ และการวิเคราะห์แต่ละประโยค ดังตารางที่ 5 ตามลำดับมากไปน้อย พร้อมยกตัวอย่างประกอบ และการแสดงตัวอย่างผลลัพธ์ของการปรากฏของคำนามจากบทความที่ 1 ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 4 ภาพรวมของการปรากฏประเภทของคำจาก 24 บทความ

บทความ 24 ฉบับ	ความถี่ของการปรากฏประเภทของคำจาก 24 บทความ								รวม
	คำนาม	คำกริยา	คำคุณศัพท์	คำกริยาวิเศษณ์	คำสรรพนาม	คำบุพบท	คำสันธาน	คำอุทาน	
1	28	17	13	4	4	9	3	0	78
2	29	20	6	7	9	10	4	0	85
3	32	25	9	5	11	9	5	0	96
4	37	27	12	7	14	10	6	0	113
5	25	21	7	5	8	6	2	0	74
6	33	24	9	8	13	7	6	0	100
7	31	28	7	6	15	9	4	0	100
8	29	24	8	6	13	9	4	0	93
9	23	18	5	4	10	4	2	0	66
10	37	22	8	6	10	7	3	0	93
11	30	22	7	5	10	10	3	0	87
12	36	28	10	8	15	9	5	0	111
13	22	18	8	4	14	6	1	0	73
14	30	31	8	6	15	13	3	0	106
15	25	20	5	2	11	5	1	0	69

16	37	33	9	4	16	11	4	0	114
17	25	27	5	5	20	10	4	0	96
18	31	27	9	5	13	16	2	0	103
19	27	23	10	8	15	9	2	0	94
20	32	30	11	7	12	10	2	0	104
21	28	20	9	3	12	6	3	0	81
22	35	23	9	7	11	7	3	0	95
23	29	20	9	6	12	9	3	0	88
24	36	27	13	8	17	13	3	0	117
รวม	727	575	206	136	300	214	78	0	2236

ตารางที่ 5 ตัวอย่างผลลัพธ์ของการปรากฏประเภทของคำ และการวิเคราะห์แต่ละประโยค

ประเภทของคำ	ความถี่	ค่าร้อยละ	ตัวอย่างประเภทคำจากบทความที่ 1
คำนาม (N.)	28	35.90	animals, parks, mule, deer, Yosemite Valley, forest และ Grand Canyon
คำกริยา (V.)	17	21.79	live, are, roam, can, be, seen, is, have, swim และ nest
คำคุณศัพท์ (Adj.)	13	16.67	different, national, three, common, venomous, all และ black
คำบุพบท (Prep.)	9	11.54	in, of, above, through, to, on และ off
คำสรรพนาม (Pron.)	4	5.13	they และ their
คำกริยาวิเศษณ์ (Adv.)	4	5.13	round
คำสันธาน (Conj.)	3	3.85	and
คำอุทาน (Inter.)	-	-	-
ผลรวม	78	100	

ตารางที่ 6 ตัวอย่างผลลัพธ์ของการปรากฏของคำนามจากบทความที่ 1

ประเภทของคำ	ความถี่	ค่าร้อยละ	ตัวอย่างประโยคจากการวิเคราะห์
คำนาม (N.)	727	32.51	1. Many ^{adj} different ^{adj} kinds ⁿ of ^{prep} animals ⁿ live ^v in ^{prep} national ^{adj} parks ⁿ . 2. Kilauea ⁿ and ^{conj} Mauna Loa ⁿ are ^v two ^{adj} active ^{adj} volcanoes ⁿ that ^{pron} are ^v protected ^v here ^{adv} . 3. A frog ⁿ goes ^v through ^{prep} four ^{adj} stages ⁿ of ^{prep} life ⁿ . 4. They ^{pron} do ^v not ^{adv} have ^v legs ⁿ . 5. Trees ⁿ come back ^v to ^{prep} life ⁿ in ^{prep} the spring ⁿ . 6. When ^{conj} the rain ⁿ stops ^v , look up ^v at the sky ⁿ . 7. They ^{pron} were ^v , immigrants ⁿ to ^{prep} the United States ⁿ . 8. Medina ⁿ hopes ^v to connect ^{adv} people ⁿ around ^{prep} stories ⁿ . 9. Different ^{adj} bees ⁿ have ^v different ^{adj} jobs ⁿ . 10. A honeycomb ⁿ is ^v made up ^v of ^{prep} cells ⁿ .

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ประเภทของคำในบทความภาษาอังกฤษที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ TIME for Kids พบว่า คำนามเป็นประเภทคำที่ปรากฏบ่อยที่สุดในบทความ จำนวน 727 ครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับบทบาท

ของคำนามในโครงสร้างประโยคภาษาอังกฤษทั่วไป โดยเฉพาะในบทความสำหรับเด็ก คำนามมักใช้ในการระบุสิ่งของ สถานที่ หรือผู้กระทำ เช่น "honeycomb," "cells" หรือ "rally" ซึ่งช่วยสร้างการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและเป็นรูปธรรม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Lowth (1762) ที่เน้นความสำคัญของคำนาม และ คำกริยา ในการสร้างโครงสร้างประโยคที่ช่วยให้การสื่อสารมีความชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีของผู้เรียนวัยเด็กที่ต้องการโครงสร้างประโยคที่เข้าใจได้ง่ายและตรงไปตรงมา การเลือกใช้คำกริยา ประธาน และ กรรมจาก สะท้อนถึงการออกแบบเนื้อหาที่คำนึงถึงผู้เรียนวัยเด็กที่ต้องการความชัดเจนและการสื่อสารที่ไม่ซับซ้อนเกินไป

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรีวรุต อิมสะอาด (2561) ที่เน้นการจำแนกประเภทของคำตามหน้าที่ในประโยค โดยเฉพาะในกรณีที่คำบางคำสามารถทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ เช่น คำกริยาที่สามารถทำหน้าที่เป็นคำนามได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาตามบริบทของประโยค

คำกริยา เป็นประเภทของคำที่มีบทบาทสำคัญในโครงสร้างประโยค โดยเฉพาะการใช้ กรรมจาก (Passive Voice) ซึ่งพบมากกว่าการใช้ คำกริยาประธาน (Active Voice) ในบทความที่ศึกษา การใช้กรรมจาก มักใช้เพื่อสื่อถึงสถานะหรือกระบวนการที่สำคัญต่อเนื้อหาของบทความ โดยไม่เน้นตัวตนของผู้กระทำ เช่นในประโยค "A honeycomb is made up of cells." หรือ "This is called a rally." โครงสร้างนี้เน้นการอธิบายสถานะหรือผลลัพธ์มากกว่าการระบุผู้กระทำ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของการใช้ Passive Voice ในเนื้อหาประเภทนี้

ในขณะที่ คำกริยาประธาน (Active Voice) ก็ปรากฏในบทความบ้าง แต่ไม่โดดเด่นเท่ากับการใช้ Passive Voice การใช้ Active Voice มักเน้นการระบุผู้กระทำและการดำเนินการโดยตรง เช่นในประโยค "The animals live in national parks." การใช้ Active Voice ช่วยให้ข้อมูลมีความชัดเจนและตรงไปตรงมามากขึ้น

เหตุผลที่ Passive Voice พบมากกว่า Active Voice อาจเป็นเพราะลักษณะของเนื้อหาที่มักเน้นการอธิบายกระบวนการ สถานะ หรือผลลัพธ์มากกว่าการระบุผู้กระทำโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการเขียนที่มุ่งให้ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นและลดความซับซ้อนในการแสดงข้อมูล

คำกริยาเป็นประเภทคำที่พบมากเป็นอันดับสอง พบการปรากฏ จำนวน 575 ครั้ง โดยส่วนใหญ่ใช้ในรูปแบบ กรรมจาก (Passive Voice) เช่น "are protected" "is made up" และ "is called" ซึ่งมักเน้นที่การอธิบายสถานะหรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์ โดยไม่เน้นที่ผู้กระทำโดยตรง การใช้ Active Voice

ก็พบในบางกรณี เช่น "The animals live in national parks" ซึ่งเน้นการกระทำของผู้กระทำ (สัตว์) และสถานที่ที่การกระทำเกิดขึ้น

คำสรรพนามพบการปรากฏ จำนวน 300 ครั้ง มีบทบาทในการแทนคำนามต่าง ๆ ที่กล่าวถึงในเนื้อหาของบทความ การใช้คำสรรพนามเช่น "it" "they" หรือ "he/she" ช่วยให้บทความมีความกระชับ และหลีกเลี่ยงการซ้ำคำที่ไม่จำเป็น ตัวอย่างเช่น "The honeycomb is made up of cells. It is very important for bees."

คำบุพบทพบการปรากฏ จำนวน 214 ครั้ง ช่วยเชื่อมโยงคำในประโยคเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ในด้านเวลา สถานที่ หรือทิศทาง เช่น "in," "on," "by," หรือ "of" ตัวอย่างเช่น "live in national parks" หรือ "made up of cells"

คำคุณศัพท์พบการปรากฏ จำนวน 206 ครั้ง ใช้ในการเพิ่มรายละเอียดเกี่ยวกับคำนาม เช่น "big," "important," หรือ "safe" ตัวอย่างเช่น "national parks" หรือ "protected animals" ซึ่งช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด

คำกริยาวิเศษณ์ พบการปรากฏ จำนวน 136 ครั้ง ปรากฏน้อยที่สุด แต่ยังคงช่วยเสริมความหมายให้กับคำกริยา ตัวอย่างเช่น "quickly," "safely," หรือ "generally" ช่วยเพิ่มความหลากหลายในการสื่อสารและช่วยให้การนำเสนอข้อมูลมีความชัดเจน

คำสันธาน พบการปรากฏ จำนวน 78 ครั้ง มีบทบาทในการเชื่อมโยงประโยคหรือข้อเสนอแนะในบทความ เช่น "and," "but," "or" ซึ่งช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

คำอุทานไม่ปรากฏในบทความที่ศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเนื้อหาสำหรับเด็ก ๆ ที่เคราะห์ในครั้งนี้ มักมุ่งเน้นการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาและเป็นทางการ

จำนวนคำในบทความ (Word Count)

แม้ว่าคำถามวิจัยหรือวัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้ไม่ได้กล่าวถึงจำนวนคำในบทความที่ใช้ในการวิเคราะห์ แต่การพิจารณาจำนวนคำ (ระหว่าง 90–170 คำ) กลับเป็นประเด็นที่สำคัญในการวิเคราะห์ผลการศึกษา เนื่องจากความยาวของบทความมีผลต่อการอ่านและการเข้าใจเนื้อหาของผู้เรียน โดยบทความที่มีความยาวสั้น กระชับ และไม่ซับซ้อนเกินไปจะช่วยให้ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และลดความรู้สึกเครียดหรือเบื่อหน่ายระหว่างการอ่าน

นอกจากนี้ ความยาวของบทความยังสามารถมีผลต่อการเลือกใช้ประเภทของคำที่เหมาะสมในการเขียน เช่น คำกริยา (Verbs) ที่ไม่ซับซ้อนและตรงไปตรงมาจะทำให้การอ่านสั้นไหลและเข้าใจง่ายขึ้น ขณะเดียวกันการเลือกใช้ คำคุณศัพท์ (Adjectives) และ คำกริยาวิเศษณ์ (Adverbs) ที่ไม่เกินความจำเป็น จะช่วยให้ข้อความกระชับและไม่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกท้อแท้ไปกับรายละเอียดที่มากเกินไป

การใช้ คำนาม (Nouns) ที่ตรงประเด็น เช่น “การศึกษา,” “ผลการวิจัย,” หรือ “บทความ” จะช่วยให้ผู้อ่านจับใจความสำคัญได้รวดเร็ว และทำให้เนื้อหาที่มีความชัดเจน เมื่อบทความมีความยาวพอดี และใช้คำที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กในระดับประถมศึกษา จะทำให้พวกเขาสามารถโฟกัสและเข้าใจสาระสำคัญของเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ จำนวนคำที่เหมาะสม ยังช่วยลดความรู้สึกเบื่อหน่ายที่มักเกิดขึ้นจากการอ่านเนื้อหาที่ยาวเกินไปหรือซับซ้อนเกินไป ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจในการอ่านและพัฒนาทักษะการเข้าใจภาษาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษานี้ยังสนับสนุนแนวคิดจาก Pushkina และ Krivoshlykova (2020) ซึ่งยืนยันถึงความสำคัญของการเข้าใจประเภทคำในการพัฒนาทักษะภาษาและกระบวนการเรียนรู้โดยรวมสำหรับเด็ก นอกจากนี้ Swan (2005) ใน *Practical English Usage* และ Swan กับ Walter (1997) ใน *How English Works: A Grammar Practice Book* ยังสนับสนุนการใช้ Passive Voice ในเนื้อหาสำหรับผู้เรียนวัยเยาว์ ซึ่งเหมาะสมกับบริบทของการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการหรือสถานะการกระทำมากกว่าการเน้นที่ตัวผู้กระทำ ตามที่ Cameron (2001) ระบุไว้ว่า การสอนภาษาให้กับเด็กในวัยเยาว์ควรเน้นไปที่การสร้างความเข้าใจในกระบวนการทางภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งการใช้ Passive Voice ในลักษณะนี้สามารถช่วยให้เด็กๆ ได้รับความเข้าใจในรูปแบบของภาษาโดยไม่เน้นที่ผู้กระทำมากเกินไป

สรุป

การวิเคราะห์ประเภทของคำในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็ก พบว่า คำนาม และ คำกริยา มีบทบาทสำคัญในการสร้างโครงสร้างประโยค โดยเฉพาะการใช้กรรมวาจก ซึ่งช่วยในการนำเสนอข้อมูลที่เน้นกระบวนการหรือสถานะการกระทำมากกว่าผู้กระทำ การเลือกใช้กรรมวาจกในบทความประเภทวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น การอธิบาย กระบวนการทางธรรมชาติหรือผลลัพธ์ของสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้เนื้อหากระชับเข้าใจง่าย และลดความซับซ้อนในการระบุผู้กระทำ นอกจากนี้ คำสรรพนาม ยังมีบทบาทในการแทนคำนามที่กล่าวถึงก่อนหน้านี้ ช่วยลดการซ้ำคำ ทำให้บทความมีความกระชับและอ่านง่าย

ขณะที่ คำคุณศัพท์และคำกริยาวิเศษณ์ถูกใช้ในปริมาณพอเหมาะเพื่อเพิ่มรายละเอียดโดยไม่ทำให้เนื้อหาซับซ้อนเกินไป

นอกจากนี้ การพิจารณาจำนวนคำในบทความ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการอ่านและการเข้าใจเนื้อหาของเด็ก ๆ บทความที่มีความยาวเหมาะสม (ประมาณ 90–170 คำ) จะช่วยให้เด็กสามารถโฟกัสกับเนื้อหาสำคัญได้ง่ายขึ้น ลดความเหนื่อยล้าจากการอ่าน และส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการและสถานะต่าง ๆ ที่บทความนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ประเภทของคำในบทความภาษาอังกฤษสำหรับเด็กไม่เพียงแต่ให้ความรู้ภาษาศาสตร์เกี่ยวกับโครงสร้างของประโยค แต่ยังมีความสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนวัยเยาว์อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากประเภทของคำ เช่น คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์ เป็นรากฐานของการสร้างประโยคและการถ่ายทอดความหมาย การเข้าใจหน้าที่ของคำต่าง ๆ จึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถตีความประโยคได้ถูกต้องและพัฒนาทักษะภาษาในระดับที่สูงขึ้น

นอกจากนี้ การศึกษาประเภทของคำยังเอื้อต่อการจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับระดับภาษาและวัยของผู้เรียน โดยครูผู้สอนสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยนี้ไปใช้ในการวางแผนการสอน สร้างแบบฝึกหัด หรือจัดกิจกรรมการอ่านที่เน้นการสังเกตและวิเคราะห์หน้าที่ของคำในประโยค ขณะเดียวกัน ผู้ปกครองสามารถใช้เป็นแนวทางในการเลือกเนื้อหาภาษาอังกฤษที่เหมาะสมสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้ของบุตรหลานได้อย่างตรงจุด

สำหรับการศึกษาคั้งถัดไป แนะนำให้เน้นการวิเคราะห์ประเภทของคำชนิดใดชนิดหนึ่งอย่างเจาะจงและลงลึก โดยเฉพาะประเภทย่อยภายในกลุ่มคำนั้น ๆ เช่น การวิเคราะห์กริยาวิ (Phrasal Verb) หรือคำกริยาไม่แท้ (Non-finite Verbs) ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในระดับวลีและประโยคมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถขยายขอบเขตการศึกษาไปยังเนื้อหาสำหรับเด็กที่มีช่วงวัยสูงขึ้น เพื่อเปรียบเทียบลักษณะการใช้ภาษาในแต่ละระดับพัฒนาการ ทั้งนี้เพื่อสร้างแนวทางการเรียนการสอนที่ครอบคลุมและสนับสนุนให้ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้เรียนสามารถใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนี้ได้อย่างเป็นรูปธรรมในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ปวิวรรต อิมสะอาด. (2561). *Lecture สรุปเข้มอังกฤษ ม.ต้น*. กัมปัตเตะ.
- พนิตภิชาญ์ มานอก และ ภัทร์ธีรา เทียนเพิ่มพูน. (2562). *การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดด้านคำศัพท์ในการเขียนภาษาอังกฤษระดับย่อหน้าของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสนามจันทร์*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภาพร ศิริไชย. (2548). *วรรณคดีและการสื่อสารภาษาไทย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธณิศร บุญสุข, สรวิชญ์ เกาสมบัติ, ศิริญญา ทับสมบัติ, & วานิต พรสุธารักษ์. (2566). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงคู่มือปฏิบัติงาน. สถาบันการบิณพลเรือน.
- American Academy of Pediatrics. (2016). *Media and young minds*. *Pediatrics*, 138(5), e20162591. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-2591>
- Anderson, C., & Anderson, J. (2010). *The Longman writer's companion* (6th ed.). Pearson.
- Asdar, A., Hustiana, H., & Ahyadi, A. (2023). Part of speech classification by EFL students: A review about their familiarity. *ELS Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, 6(4), 793–801. <https://doi.org/10.34050/elsjish.v6i4.32383>
- Baker, C. (2009). *Foundations of bilingual education and bilingualism* (4th ed.). Multilingual Matters.
- Bridge Education Group. (2021, March 22). *How to teach parts of speech: ESL lesson tips and activities*. <https://bridge.edu/tefl/blog/how-to-teach-parts-of-speech/>
- Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners*. Cambridge University Press.
- Collins, P., & McKenna, M. (2011). *The development of literacy* (2nd ed.). Pearson Education.
- Common Sense Media. (2023). *Common Sense Census: Inside the 2023 digital lives of teens*. Common Sense Media. <https://www.commonsensemedia.org>
- Common Sense Media. (n.d.). *Time for Kids website review*. Retrieved January 4, 2025, from <https://www.commonsensemedia.org/website-reviews/time-for-kids>
- Demme Learning. (2023, April 5). *Syntactic awareness: What is it and why is it important?* <https://demmelearning.com/blog/syntactic-awareness/>

EF Education First. (2023). *EF English proficiency index 2023: A ranking of 111 countries and regions by English skills*.

<https://www.ef.com/assetscdn/WIBlwq6RdJvcD9bc8RMd/cefcom-epi-site/reports/2023/ef-epi-2023-english.pdf>

Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.

George Mason University Writing Center. (n.d.). *Scientific (IMRaD) research reports – Overview*. Retrieved October 22, 2025, from <https://writingcenter.gmu.edu/writing-resources/imrad/writing-an-imrad-report>

Grammarly. (n.d.). *Types of writing: Learn about different styles of writing*. Retrieved January 4, 2025, from <https://www.grammarly.com/blog/writing-techniques/types-of-writing/>

Hardach, S. (2020, March 3). *What's the best age to learn a language?* BBC Future. <https://www.bbc.com/future/article/20200303-whats-the-best-age-to-learn-a-language>

Harmer, J. (2015). *The practice of English language teaching* (5th ed.). Pearson Education.

Hyland, K. (2004). *Disciplinary discourses: Social interactions in academic writing*. University of Michigan Press.

Indeed Editorial Team. (2025, June 6). *What is academic writing? Definition and 7 types to consider*. Indeed. <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/academic-writing>

Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). SAGE Publications.

Lannon, J. M. (2004). *Technical writing* (8th ed.). Pearson.

Lenneberg, E. H. (1967). *Biological foundations of language*. Wiley.

Lowth, R. (1762). *A short introduction to English grammar*. J. Hughs.

Montgomery, O. (2023, January 12). *What age is best for learning a language?* Red House Academy. <https://redhouseacademy.org/วัยใดที่เหมาะสมกับการเรียนภาษามากที่สุด>

Patel, M., Solly, M., & Copeland, S. (2023). *The future of English: Global perspectives*. British Council. <https://www.britishcouncil.org>

- Pushkina, A., & Krivoslykova, L. (2020). Ways of teaching functional parts of speech to young learners. In *EDULEARN20 proceedings* (pp. 6361–6365).
<https://doi.org/10.21125/edulearn.2020.1686>
- Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman.
- Ramadhani, S., & Ovilia, R. (2022). Understanding parts of speech by EFL students to ease them in constructing an English sentence. *Journal of English Language Teaching*, 11(4), 359–368. <https://doi.org/10.24036/jelt.v11i4.119944>
- Richards, J. C., & Schmidt, R. (2010). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics* (4th ed.). Pearson Education Limited.
- Saengboon, S., Kosin, P., & Toomaneejinda, A. (2022). The roles of grammar in English language teaching: Local viewpoints. *PASAA: Journal of Language Teaching and Learning in Thailand*, 63(1), 179–204.
<https://digital.car.chula.ac.th/pasaa/vol63/iss1/7>
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. SAGE.
- Scrivener, J. (2011). *Learning teaching: The essential guide to English language teaching* (3rd ed.). Macmillan Education.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research* (4th ed.). SAGE.
- Swan, M. (2005). *Practical English usage* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Swan, M., & Walter, C. (1997). *How English works: A grammar practice book*. Oxford University Press.
- Willingham, D. T. (2009). *Why don't students like school? Because the mind is not designed for schoolwork*. Jossey-Bass.

แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบ บนฐานชุมชนดีพอ เพื่อการแสวงหาคำตอบของชีวิต
กรณีศึกษา บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
Guidelines for Developing a Model Community Based on the Immunized
Community to Seek Answers to Life's Questions
Case Study: Ban Nong Yang Kham, Moo. 13, Kong Nang Subdistrict,
Tha Bo District, Nong Khai Province

บุญเหนือ พุทธบุรี^{1*} ฉลอง แสงราษฎร์เมฆินทร์² และ ศักดิ์พงศ์ หอมหวล³
Bunnuea Phutthaburee^{1*} Chalong Saengratmekhin² and Sakphong Homhaun³
สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม^{1*,2,3}
Learning Institute for Everyone, Bangkhontee, Samutsongkram^{1*,2,3}

*Corresponding Author, E-mail: bunnueaphutthaburee@gmail.com

Received: August 7, 2025

Revised: September 11, 2025

Accepted: November 9, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เกี่ยวข้องกับปัญหาในการดำเนินชีวิตในชุมชนและแนวทางในการพึ่งพาตนเองของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต และนำกระบวนการที่ได้สร้างชุดความรู้ในการพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาเอกสาร ข้อมูลการวิจัยจากผู้นำทางศาสนา การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 40 ท่าน รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกิดกระบวนการในการร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน ด้วยการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น จากต้นทุนศรัทธาเดิม (อัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นหนึ่งเดียวของชุมชน ที่เกิดความอัศจรรย์ แสดงปาฏิหาริย์ จนชาวบ้านให้ความเคารพและศรัทธา สำหรับบ้านหนองยางคำ มี 6 สิ่งนั่นคือ หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเล็งแซ่ นกกระยางคำ ฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม และเจดีย์เก่าคู่วัดยุคล้านช้าง) นำมาสร้างเป็นจินตนาการทางสังคมของชุมชน ในการขับเคลื่อนโครงการ และกิจกรรม โดยกระบวนการสร้างการรับรู้แก่ชุมชน ชุมชนเกิดการยอมรับและแสดงความเป็นเจ้าของในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ชุมชนเกิดจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมผู้เข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชุมชนเกิดความสามารถในการหาคำตอบในการจัดการปัญหาชีวิตในชุมชนได้ ด้วยการบูรณาการด้านพุทธนวัตกรรมการดำรงชีวิต มีการพัฒนาตัวเอง ครอบครัวและชุมชนมีความรู้และคุณธรรมเป็นภูมิคุ้มกัน การพัฒนาอาชีพในครัวเรือนด้วยสัมมาชีพ การอยู่อย่างค้ำตามหลักพุทธศาสนิกชน การมีเบญจศีล เบญจธรรม นำมาซึ่งความมีเมตตากรุณา เอื้ออาทร เกิดจิตวิญญานในการอุทิศแรงกายแรงใจ เสียสละ ให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา

สิ่งที่เป็นปัจจัยในการแสวงหาคำตอบคือ การสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ นั่นคือวัดจำปาทอง จึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการเรียนรู้ มีผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ เป็นองค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้นำในการเก็บรวบรวมและสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของชุมชน ที่ทุกคนสามารถสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ลำดับภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น นั่นคือ ต้นทุนศรัทธาเดิม การนำหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ผสานหลักธรรมคำสอน องค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ช่วยผลักดันการพัฒนาให้ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว สามารถแสวงหาคำตอบต่อปัญหาชีวิตได้ทุกข้อ ดังนั้นบ้านหนองยางคำ เรียกได้ว่าดีพอที่จะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดีพอที่จะทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมให้สืบทอดไปและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ดีพอที่จะเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคน กับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และกับทรัพยากรในชุมชนได้อย่างดีเลิศ

คำสำคัญ: 1. ภูมิสังคม 2. การแสวงหาคำตอบในชีวิต 3. ชุมชนดีพอ

Abstract

This research addresses community life issues and approaches to community self-reliance. The objectives were to study community development approaches for finding answers to life's problems and to apply the knowledge-building process to development. Using qualitative research methods. This research examined documents, research data from religious leaders, in-depth interviews with 40 informants, and participant observation. The results of the study and data analysis revealed a collaborative process among community members, using local community knowledge management. This process leveraged the community's original beliefs (the unique community identity, which miraculously manifests itself, earning villagers respect and faith. For Ban Nong Yang Kham, these six items are Luang Por Inplang, Nong Leang Khae, the Golden Heron, the famous gong, the fragrant Bodhi leaf, and the ancient pagodas of the Lan Xang era temples). This was used to create the community's social imagination, driving projects and activities. Through community awareness-raising, the community gained acceptance and ownership of their shared activities, fostering a sense of participation and increasing participation. The community developed the ability to find solutions to community life problems through the integration of Buddhist innovation into livelihoods, fostering self-development, family, and community development, fostering knowledge and morality as immunity, and developing household careers through right livelihoods. Living

according to Buddhist principles, observing the Five Precepts and Five Virtues fosters compassion, kindness, and a spirit of dedication, sacrifice, and cooperation. A key factor in seeking answers is building a spiritual foundation. Wat Champa Thong serves as a center for learning and development. Its leaders, monks, serve as the source of knowledge transfer for the local community. They lead the collection and creation of a community monitoring system, allowing everyone to inquire about community development, local wisdom, and traditions. This is the foundation of faith. Integrating the 27 principles of work of King Rama IX with the teachings of the Buddha promotes rapid development and enables the search for answers to all life's problems. Therefore, Ban Nong Yang Kham is well-positioned to serve as a center for local community development. It is well-positioned to work collaboratively with the community, preserve traditions, and culture for future generations. It is well-positioned to understand the community's natural resources, and foster excellent relationships with people, culture, traditions, and resources within the community.

Keywords: 1. Social geography 2. seeking answers in life 3. the immunized community

บทนำ

ความยากจนเป็นปัญหาระดับชาติของประเทศไทยมาหลายยุคหลายสมัย ทุกรัฐบาลต่างก็ออกนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคมนานาประการ โดยเฉพาะปัญหาการขาดศีลธรรมในสังคมไทย (สุทธิพันธ์ หล่อวิไลกุล 2564, น. 45 – 58) สุดท้ายก็กลับกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง ค้างคากลายเป็นปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย ประเทศไทยแต่เดิมเคยอยู่กันอย่างเรียบง่าย ทำมาหากินตามสบาย มีความสุขกับธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมมีน้ำใจไมตรีเกื้อกูลพึ่งพากัน ปัจจุบันคนไทยต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน และแสวงหาโอกาสเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม สุขภาพกายสุขภาพจิต ต่างมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ ฉกฉวยโอกาสโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ขาดความรับผิดชอบ ศีลธรรมอันดีงามหมดไป สังคมจึงขาดความสงบสุข (ตรีทิพย์นา ทองดี 2568, น.) การเปลี่ยนแปลงจากสังคมคุณธรรมที่ผู้คนเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกันกลายเป็นสังคมเศรษฐกิจที่คนส่วนมากให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าจิตใจ กลายเป็นวิถีประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีการแข่งขันแย่งชิงเพื่อเป็นผู้ได้เปรียบ ขาดความเอื้ออาทรต่อกัน ขาดคุณธรรม จริยธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ตามมาส่งผลให้ประเทศไทยประสบ

ปัญหาหลายด้าน ประกอบด้วย การกระทำผิดกฎหมายอาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การระบาดของสิ่งเสพติดและอบายมุข จนกลายเป็นปัญหาความยากจน เกิดมีกลุ่มคนขาดแคลนขยายเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ การพัฒนาเข้าไม่ถึง ต้องพึ่งพาอาศัยตนเองตามยถากรรม ทำให้สภาพการดำรงชีวิตของบุคคลที่ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน เช่น รายได้ อาหาร ที่พักอาศัย สุขภาพ และการศึกษา เนื่องจากรายได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน หรือไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นได้ ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อทั้งระดับบุคคล สังคม และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ชุมชนดีพอ (immunized community) เป็นการสังเคราะห์จากการเรียนรู้หลักการทรงงาน 27 ประการของพระองค์ท่านรัชกาลที่ 9 เมื่อเข้าใจแตกฉานแล้วนำไปปฏิบัติ จะทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่รอดได้ ไม่ว่าสถานการณ์โลกภายนอกจะเป็นเช่นไร เมื่อชุมชนเข้าใจในหลักการทรงงาน จะสามารถปรับวิถีชีวิต ให้ก้าวข้ามอุปสรรคไปสู่ การอยู่ดีกินดี มีสันติสุข มีภูมิคุ้มกัน ดังนั้นชุมชนดีพอ หมายถึง ชุมชนที่มีภูมิคุ้มกัน สามารถรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเข้มแข็ง โดยอาศัยหลักการสำคัญคือ การพึ่งพาตนเอง การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนที่มีมาตรฐานในการดำเนินชีวิต ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จากทรัพยากรที่มีตามภูมิสังคม มีการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ผสานกับจินตนาการทางสังคม สร้างภูมิคุ้มกันชุมชนในการดำเนินชีวิตด้วยตัวชุมชนเอง อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเกื้อกูลกัน และยังสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคการเรียนรู้แห่งนวัตกรรมที่ต้องเผชิญในการทำงานต่าง ๆ ร่วมกัน สอดคล้องตาม อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน, และ นิธิพนธ์ นันทะวงศ์ (2568) ที่กล่าวถึงสมรรถนะการทำงานในอนาคตมี 3 กลุ่มคือกลุ่มการทำงานแบบมืออาชีพ กลุ่มการทำงานร่วมกับผู้อื่น และกลุ่มการทำงานอย่างมีสติปัญญา ทุกคนควรได้รับการส่งเสริมทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านจริยธรรม และทักษะด้านความเป็นพลเมืองอย่างเท่าเทียม

แต่เดิมา บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เป็นหมู่บ้านประวัติศาสตร์ มาตั้งแต่ยุคกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) มีการตั้งหมู่บ้านที่ถูกต้องตามทางราชการ ในวันที่ 24 มีนาคม 2542 ซึ่งแยกออกมาจากบ้านป่าสักใต้ หมู่ที่ 9 มีจำนวนครัวเรือน 99 ครัวเรือน ระยะเวลาในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนหนองยางคำ 4 ระยะได้แก่

1. สร้างการรับรู้ ดูท่าที แสดงความเป็นเจ้าของชุมชน ปี 2555 - 2556
2. สร้างกระบวนการแก้ปัญหาชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนด้วยต้นทุนศรัทธาเดิม ปี 2557 - 2558
3. สร้างจิตสำนึก เกิดพลังในการขับเคลื่อนจริยธรรมชุมชนร่วมกัน ปี 2559 - 2560

4. ชุมชนสร้างสุขด้วยรู้รักสามัคคี มีจิตใจงามบนฐานแห่งความพอเพียง ปี 2561 – ปัจจุบัน โดยนำหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เพื่อสืบสาน พัฒนา รักษา ต่อยอด บูรณาการพัฒนาชุมชนในระดับ บุคคล ครอบครัว และชุมชน ได้จัดทำโครงการ “ชุมชนบ้านหนองยางคำโมเดล” เป็นการพัฒนารูปแบบงานวิจัยของพระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์ และคณะ (2567) เรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนสร้าง สรรค์ด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ ศิลปะ และการออกแบบเมืองหนองคาย ได้รูปแบบ คือ KIDPU Model ประกอบด้วย 1) K :Knowledge Management (การจัดการองค์ความรู้) 2) I: Identity (การสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์) 3) D : Development (การพัฒนา) 4) P : Publication (การเผยแพร่) 5) U: Utilization (การใช้ประโยชน์)

การขับเคลื่อนโครงการ กิจกรรม โดยกระบวนการสร้างการรับรู้แก่ชุมชน ดูท่าทีของคนในชุมชนที่แสดงออก ชุมชนเกิดการยอมรับและแสดงความเป็นเจ้าของในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน โดยเฉพาะคนในชุมชนเกิดจิตสำนึกที่จะปฏิบัติต่อกิจกรรมโครงการ ได้แสดงพลังความกระตือรือร้นเข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เน้นบูรณาการด้านพุทธธรรมสู่การดำรงชีวิต มีการพัฒนาตัวเอง ครอบครัว และชุมชน มีความรู้ และคุณธรรมเป็นภูมิคุ้มกัน พัฒนาอาชีพในครัวเรือนด้วยสัมมาชีพ จึงทำให้เกิดชุมชนที่มีจิตใจงาม ในปัจจุบัน ดังคำขวัญของชุมชนว่า

“กราบทูลวงพ่ออินทร์แปลงพระศักดิ์สิทธิ์	ชมแดนเนรมิตหนองเล็งแซ่
ลือเรื่องแผ่นกกระยางคำ และฆ้องดัง	ใบโพธิ์หอมสะพรั่งคนกล่าวขาน
เจดีย์เก่านางเขียวค่อมไชยเชษฐาแต่โบราณ	จิตใจงามชาวบ้านหนองยางคำ”

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของบ้านหนองยางคำ เพื่อการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และร่วมมือกับผู้นำในการลงมือทำ ในการแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาเยาวชนกับยาเสพติด ว่ามีกระบวนการอย่างไร จึงสามารถพัฒนาชุมชนบ้านหนองยางคำ ให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ ที่ทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เพื่อนำมาสร้างชุดความรู้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตามแนวทางในการประพฤติปฏิบัติร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ในการพัฒนาชุมชนให้มีภูมิคุ้มกัน สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน หรือที่เรียกว่า ชุมชนดีพอ และชุดความรู้ที่ได้จะใช้อัตลักษณ์ใดในแต่ชุมชนที่จะทำการพัฒนา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต
2. เพื่อนำกระบวนการที่ได้ศึกษา สร้างชุดความรู้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอบำบ่ง จังหวัดหนองคาย มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 99 ครัวเรือน โดยกำหนดจำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมาย จากจำนวนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน คณะสงฆ์ และหน่วยงานราชการ ตัวอย่างทั้งหมดคือ 39 คน 1 รูป ได้จำนวนตัวอย่างทั้งหมด 40 ตัวอย่าง และเลือกตัวอย่างโดยวิธีแบบเจาะจง โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการประชุมกลุ่ม โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และอธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบในการแสวงหาคำตอบชีวิต

ด้านพุทธศาสนา พบว่า วัดจำปาทอง เป็นวัดที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน ที่ได้ร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมในการยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างในราว พ.ศ. 2000 - 2100 ตั้งอยู่บ้านหนองยางคำ หมู่ที่ 13 ตำบลกองนาง อำเภอบำบ่ง จังหวัดหนองคาย สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 13 ไร่ 3 งาน 20 ตารางวา ซึ่งสำคัญคือทิศตะวันออก มีหนองเลิงแช่ ปุชนิยวัตถุสำคัญคือ พระพุทธรูป พระประธาน (หลวงพ่อบิณฑรรูป) และเจดีย์พระยาของพระไชยเชษฐา

หลวงพ่อบิณฑรรูป เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ สร้างด้วยเนื้อประตายปูนปั้น ปางมารวิชัย นั่งขัดสมาธิ พระหัตถ์ซ้ายหงายวางบนพระเพล พระหัตถ์ขวาวางคว่ำลงที่พระชานุ นิ้วพระหัตถ์ชี้ลงพื้นธรณีในคราวที่พระองค์ทรงเอาชนมมาร ขนาดหน้าตัก 109 นิ้ว หรือ 277 เซนติเมตร ศิลปะล้านช้าง สันนิษฐานว่าสร้างโดย พระยาของพระไชยเชษฐาธิราช แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) ซึ่งใกล้เคียงกับพระปรากฏเจดีย์เก่าพระยาไชยเชษฐา สันนิษฐานว่าสร้างประมาณ ปีพุทธศักราช 2105 โดยเป็นที่บรรจุอัฐิและเครื่องเงิน เครื่องทอง สิ่งของสมบัติโบราณในพระยาของพระไชยเชษฐาธิราชเจ้าก่อนสร้างเจดีย์บรรจุเป็นพุทธรูปบูชาพระศาสนา เพราะวัดจำปาทองเป็นอาณานิคมของยุคล้านช้าง กรุงศรีสัตนาคนหุต ซึ่งเป็นเจดีย์สร้างคู่อุโบสถ แต่ดั้งเดิมคนในชุมชนเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เจดีย์นางสุธัมมา

สิ่งปฏิกูลและอศรรย์ของหลวงพ่อบิณฑรรูป มีชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาสองชาติ ไทย-ลาว ได้ให้ความเคารพนับถือกันมากกว่า 500 ปี โดยเฉพาะผู้ใดมีศีลมีธรรม มีศรัทธา นับถือองค์หลวงพ่อบิณฑรรูป เมื่อได้มาบนบานสานกล่าว ขอฟังบารมีหลวงพ่อบิณฑรรูปก็ประสบความสำเร็จ เดินทางแคล้วคลาด

ปลอดภัย กำจัดโรคภัยไข้เจ็บ แม้เกิดอุบัติเหตุภัยถึงรถจะพังยับเยิน ก็ยังรอดมาได้ดังปาฏิหาริย์ ส่วนผู้ที่จะไปทำกิจการงานต่างถิ่น ทั้งในและต่างประเทศ ก็ส่งผลให้สำเร็จมีโชคลาภ ร่ำรวยเงินทอง การสอบแข่งขัน หรือเชื่อว่าความก้มขี้นชนะต่อฝ่ายตรงข้ามตลอดมา トラบเท่าทุกวันนี้ ทำให้ชาวบ้านหนองยางคำ และพุทธศาสนิกชนทั่วสารทิศทั้งในและต่างประเทศ ต่างก็มีความเลื่อมใสศรัทธาต่อองค์หลวงพ่ออินทร์แปลงมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่บรรพบุรุษจวบจนปัจจุบัน

ด้านสังคม พบว่า คนในชุมชนบ้านหนองยางคำ นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ตามบรรพบุรุษมา มีความเชื่อด้านไสยศาสตร์ นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมทั้งชื่อหมู่บ้านก็ตั้งตามความศรัทธา ความเชื่อตามเรื่องเล่าถึงที่มาของชื่อหมู่บ้าน จากการบอกเล่าว่า มีนกกะยางขาวมาหากิน กุ้ง หอย ปู ปลา อาหารบริเวณหนองน้ำจำนวนมาก ในฝูงนกกะยางเหล่านั้น ปรากฏมีนกกะยางหนึ่งตัวที่มีสีเหลืองดังทองคำอยู่ในฝูง ชาวบ้านพบเห็นได้ให้ความศรัทธา นับถือว่า เป็นสัญญาณแห่งความอุดมสมบูรณ์เจริญรุ่งเรืองของหมู่บ้าน จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหนองยางคำ” ตั้งแต่นั้นมานกกะยางคำ สื่อความหมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ด้าน ดิน น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา สัตว์น้ำนานาพันธุ์ มาสู่หมู่บ้าน รวมถึง แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์หนองเลิงแซ้ เป็นแหล่งน้ำหล่อเลี้ยงชีวิตของชุมชนบ้านหนองยางคำ บ้านป่าสักใต้ และบ้านใกล้เคียง มาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังปรากฏสิ่งอัศจรรย์ชื่อดัง ตำนานเสียงฆ้องดังเป็นเสียงอัศจรรย์ที่ดังขึ้นมาจากใต้บาดาลซึ่งสามารถแนบหูฟังได้ยินชัดเจนเหมือนดังคนตีฆ้อง ซึ่งมีเสียงเกิดขึ้นบริเวณบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์หน้าต้นโพธิ์ในวันพระทั้งข้างขึ้นและข้างแรม ทุกคนลงความเห็นเป็นอันเดียวกันว่าเป็นปาฏิหาริย์ ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นสัญญาณแห่งความดีงาม เจริญรุ่งเรืองของหมู่บ้าน เป็นอัศจรรย์ดังเสียงฆ้องเสียงธรรม เพราะพระธรรมคงอยู่คนปฏิบัติธรรม พระพุทธศาสนาย่อมมีมงคลสืบไป รวมถึง ใบโพธิ์หอม ความอัศจรรย์ของใบโพธิ์หอม เกิดในบริเวณวัดจำปาทอง บ้านหนองยางคำ ซึ่งวัดมีต้นโพธิ์ ใหญ่อายุประมาณ 300 กว่าปี อยู่ 3 ต้น เปรียบเสมือนต้นเสา สามก้อนเสา คำจุณพุทธศาสนา กลิ่นหอมของใบโพธิ์ เหมือนกลิ่นน้ำอบ น้ำหอม สื่อความหมายถึง คนเราให้รักษาศีล จะมีความหอมทั้งทวนลมและตามลม ให้เป็นปรีศนาธรรมแก่คนได้ศึกษาสืบมา

จึงเห็นได้ว่า หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเลิงแซ้ นกกะยางคำ ฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม และเจดีย์เก่าคู่วัดยุคล้านช้าง ถือเป็นทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญมาก เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว

ทางจิตใจ เป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบของชีวิต ด้วยการสร้างความเชื่อความศรัทธาจากทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งนำพาการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จ เกิดเป็นชุมชนต้นแบบ ที่สร้างภูมิคุ้มกันในชุมชน สามารถพึ่งพาและแก้ปัญหาด้วยตัวชุมชนเอง ที่กล่าวขานกันในนาม ชุมชนดีพอ

จากคำกล่าวของนายสุวรรณ ปลัดพรหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 บ้านหนองยางคำ ในการนำเสนอโครงการชุมชนคุณธรรมต้นแบบ พบว่า ทุกคนต่างปรารถนาที่จะมีชีวิตที่ดี ครอบครัวยูบอุ่น อยู่ร่วมกันในสังคมและธรรมชาติอย่างอยู่เย็น เป็นสุข ด้วยความดี ความถูกต้อง ความเป็นธรรม เป็นคนดีในสังคมดี การสร้างคนดี สังคมดี เพื่อพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ยังประโยชน์แก่คนทั้งชาติได้นั้น ต้องใช้คุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิต เพื่อต่อยอดการเป็นสังคมดี สังคมคุณภาพ ความดีงามที่เกิดขึ้นในชุมชน ย่อมเกิดมาจากการมีบุคคล ครอบครัว สังคม มีหลักธรรม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และได้ยึดมั่นในหลักธรรม คำสอนทางศาสนา ตามนโยบายรัฐบาลกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยปัญญา สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมโยงเศรษฐกิจไทยสู่โลก สร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เกื้อกูลแบ่งปัน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนหนองยางคำได้พบอัตลักษณ์คุณธรรม คือ หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเล็งแซ่ ตำนานฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม นกกระยางคำ เจดีย์นางเชียวค่อมไชยเชษฐา มีการขับเคลื่อนกิจกรรมทางศาสนา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิถีวัฒนธรรม ประเพณีชุมชนเกิดคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีจิตใจงาม เกิดสุขยั่งยืน

ด้านวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี พบว่า ชาวบ้านมีความเชื่อตามบรรพบุรุษในชุมชน ในอดีต อาศัยการทำมาหากินตามหนองน้ำ ลุ่มน้ำ อันเป็นคุณลักษณะชาติพันธุ์สยาม ทำเกษตรปลูกข้าวนาดำ ทำสวนปลูกผัก ทำให้ได้อิทธิพลทางความเชื่อ เคารพต่อหนองน้ำ เคารพบรรพบุรุษ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชาวบ้านมีความเชื่อคล้ายตามกัน โดยเฉพาะหลวงพ่อกอินทร์แปลง ช่วยปกป้องคุ้มภัยให้กับชุมชน จากโรคภัยไข้เจ็บ และภัยอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนลูกหลานที่ต้องเดินทางออกไปทำงานนอกชุมชน ช่วยให้ปลอดภัยและประสบผลสำเร็จ ในการประกอบกิจการงานอาชีพ การไหว้องค์พญานาคราชที่เป็นบวรารของพญาศรีสุทโธ พญาศรีสัตตนาคร นามว่า กุสโลนาคราช จะช่วยให้ชุมชนมีความสุข จะช่วยให้การทำการเกษตรได้ผลผลิตดี มีกินมีใช้ กุ้ง หอย ปู ปลา นาข้าวอุดมสมบูรณ์ ทำให้เกิดการสืบสานประเพณี การเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามฮีต 12 จัดเป็นประเพณี/เทศกาลประจำปี ตลอด 12 เดือน ดังนี้

ประเพณีเดือนอ้าย ปฏิบัติธรรม	ประเพณีบุญเดือนเจ็ด บุญข้าชะ
ประเพณีเดือนยี่บุญประทายข้าวเปลือก	ประเพณีบุญเดือนแปด บุญเข้าพรรษา
ประเพณีบุญเดือนสาม บุญข้าวจี	ประเพณีบุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน
ประเพณีบุญเดือนสี่ บุญเวส	ประเพณีบุญเดือนสิบ บุญข้าวสาก
ประเพณีบุญเดือนห้า ตรุษสงกรานต์	ประเพณีบุญเดือนสิบเอ็ด บุญกฐิน
ประเพณีบุญเดือนหก บุญบั้งไฟ	ประเพณีบุญเดือนสิบสองบุญลอยกระทง

กล่าวโดยรวบยอด การทำบุญในแต่ละฮีต หมายความว่า พุทธบูชา ตามด้วยการให้ความเคารพ ขอมมา ขอโทษ การสำนึกบุญคุณบรรพบุรุษ แม่น้าคงคา แม่โพสพ แม่ธรณี ผีป่า ผีเรือน ผีตาแฮก สัมภเวสี ครูบาอาจารย์ บุพการี การขอพรสร้างขวัญกำลังใจ ก็กระทำตามประเพณีสงกรานต์บุญเดือนห้า การขอให้มีการคุ้มครองปกป้องรักษาชีวิต ครอบครัวและทรัพย์สิน ส่วนการดำเนินชีวิตให้พอดี เช่น บุญเดือนหก บุญบั้งไฟ ขอน้ำขอฝนให้น้ำที่ที่เหมาะสมพอดีแก่การเพาะปลูก ไม่ท่วมไม่แล้ง เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สำหรับภูมิปัญญา ตามวิถีชีวิต อาชีพของคนในชุมชน ทำนา เลี้ยงปลา เพาะพันธุ์ปลา ทำสวน ปลูกพืชผักสวนครัวผสมผสานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วัดจำปาทอง หนองยางคำ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ คือ หลวงพ่ออินทร์แปลง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้นำชุมชน ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น มีหนองน้ำเก่าแก่ที่หล่อเลี้ยงชุมชนในการอุปโภคบริโภคและทำการเกษตร คือ หนองเล็งแซ่ และหนองอ้อ โดยได้ของบประมาณในการขุดลอก ปรับภูมิทัศน์ ปี 2564 เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ และน้ำท่วมจากการตื้นเขินในปัจจุบัน ในชุมชนมีการก่อตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน และกลุ่มออมทรัพย์ มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ เห็ดขอนขาว จิ้งหรีด กบ พันธุ์ปลา ไบยาสูบ นามาซึ่งรายได้ก่อให้เกิดการหมุนเวียนในชุมชน

ด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ พบว่า ชาวบ้านมีวิถีชีวิตผูกพันกับหนองน้ำ แหล่งน้ำที่มีจึงถือเป็นสายน้ำแห่งชีวิต ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ที่มีองค์พญานาคราชที่เป็นบริวารของพญาศรีสุทโธ พญาศรีสัตตนาคร นามว่า กุสโลนาคราช เฝ้ารักษาอยู่ เหตุการณ์ที่ตราตรึงแก่สายตาคนหลายพันคน ในคราวที่รถแบคโฮมาขุดลอกหนอง ต้องจมลง เพราะการไม่เคารพบูชาตามความเชื่อสืบกันมา และมีเหตุการณ์หลาย ๆ อย่างที่พบเจอแล้วแต่เชื่อว่าเป็นอิทธิฤทธิ์เจ้าที่ และองค์นาคราชที่ปกปักรักษาสถานที่หนองเล็งแซ่แห่งนี้ ทำให้ชุมชนมีเคารพต่อหนองน้ำ

เมื่อ พ.ศ. 2560 กรมชลประทานได้ชุดลอกพัฒนาดำเนินโครงการแก้มลิงหนองเล็งแซ่ เก็บกักน้ำเพื่อใช้ด้านอุปโภคบริโภค และทำการเกษตร เพาะพันธุ์ปลา เลี้ยงปลา แก้ปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม แก้มชุมชนหนองยางคำและใกล้เคียง ต้นโพธิ์ 3 ต้น อยู่ในลานวัด ชาวบ้านให้ความเคารพและบูชากราบไหว้ และยังมีสวนป่า ปลูกไม้ป่านานาพันธุ์ ชาวบ้านยังได้ปลูกไผ่ชนิดต่าง ๆ ตามสถานที่สำคัญในวัดจำปาทอง รอบ ๆ แก้มลิงหนองเล็งแซ่

วัตถุประสงค์ที่ 2 นำกระบวนการที่ได้ สร้างชุดความรู้ในการพัฒนา

สิ่งที่ได้จากการศึกษาที่ชัดเจนมาก คือการสร้างกระบวนการแก้ปัญหาชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนด้วยต้นทุนศรัทธาเดิม จากการเข้าร่วมเสวนา กิจกรรมการขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชน 3 ครั้ง เจ้าอาวาสวัดจำปาทองได้กล่าวอยู่เสมอว่า วิถีชีวิตของชุมชนไม่ได้สงบ ราบเรียบ ร่มรื่นเหมือนดังที่ปรากฏต่อสายตา แต่หากในอดีตที่ผ่านมาความขัดแย้งมีทุกรูปแบบ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม แม้กระทั่งปัจจุบันก็ตาม ความขัดแย้งในใจก็ยังคงมีอยู่ ขณะเดียวกันการพัฒนาชุมชนก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป สิ่งที่พบในการดำเนินการพัฒนาชุมชนบ้านหนองยางคำ จะใช้กิจกรรมตามหลักทางพุทธศาสนานำหน้า เพื่อประชุม เสวนา สร้างการรับรู้ทำความเข้าใจ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แล้วกำหนดแผนงานในการพัฒนา กิจกรรมที่จะทำให้ครบตลอดทั้งปีได้ นั่นคือ ฮีต 12 ในการพัฒนาเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2555 จะให้ฮีตสำคัญ ๆ ก่อน เช่น กิจกรรมทำบุญวันอาสาฬหบูชา-เข้าพรรษา กิจกรรมเข้าวัดถืออุโบสถศีลในทุกวันพระ 1 วัน 1 คีนในพรรษา ในครั้งแรกเริ่มจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม ร้อยละ 50 จนต่อมาผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นเกินกว่าร้อยละ 85 ในปีต่อมาจวบจนปัจจุบัน กิจกรรมมากขึ้น การจัดประเพณีตามฮีตครบทั้ง 12 และการเข้าร่วมกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมเกินกว่าร้อยละ 80 บางกิจกรรมการเข้าร่วมมากถึง ร้อยละ 95 โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลวงพ่อบัณฑิตแปลง เช่น กิจกรรมบูชาถวายเปลี่ยนผ้าสบไทพย์หลวงพ่อบัณฑิตแปลง กิจกรรมประเพณีสงกรานต์สร้างน้ำ หลวงพ่อบัณฑิตแปลง กิจกรรมงานนมัสการสมโภชหลวงพ่อบัณฑิตแปลงและเฉลิมพระเกียรติพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ด้วยสภาพทางสังคม ชุมชนบ้านหนองยางคำ การอยู่อาศัยตามหลักพุทธศาสนิกชน การมีเบญจศีล เบญจธรรม นำมาซึ่งความมีเมตตากรุณา เอื้ออาทร ทำให้ชุมชนสร้างจิตสำนึก เกิดจิตวิญญาณในการอุทิศร่างกายแรงใจ เสียสละ ให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา

เป็นชุมชนที่มีจินตนาการทางสังคม เพราะจินตนาการสำคัญต่อการเกิดปัญญา ปัญญานำมาซึ่งนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชน การที่ชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ วัดจำปาทองจึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ทั้งเป็นองค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นผู้นำในการเก็บรวบรวมและสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของชุมชน ที่ทุกคนสามารถสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ลำดับภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ต้นทุนศรัทธาเดิม (อัตลักษณ์ของชุมชนที่เป็นหนึ่งเดียวของชุมชนที่เกิดความอัศจรรย์ แสดงปาฏิหาริย์ จนชาวบ้านให้ความเคารพและศรัทธา บ้านหนองยางคำ มี 6 สิ่งนั่นคือ หลวงพ่ออินทร์แปลง หนองเล็งแซ่ นกกระยางคำ ฆ้องดัง ใบโพธิ์หอม และเจดีย์เก่าคู่วัดยุคล้านช้าง) การนำหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ผสานหลักธรรมคำสอนองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ เช่นเดียวกับ กรณีศึกษาวัดป่าอ้าเจียงเป็นแบบอย่างสำคัญของ "วัดพัฒนา" ที่ผสม จิตวิญญาณ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ เข้าด้วยกันอย่างสมดุล เป็นแนวทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรม วิถีชุมชน และความศรัทธา ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากทั้งรัฐและประชาชน ย่อมสามารถต่อยอดเป็น โมเดลการพัฒนาท้องถิ่น ที่ทรงคุณค่าในระดับประเทศและนานาชาติได้อย่างแท้จริง (ยโสธารา ศิริภาพระภากร และคณะ 2568) สำหรับงานวิจัยของพระมหาปริชา รตนโชโต (ไชย อยู่) 2567) ที่ศึกษาเรื่อง การสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ จากการศึกษาพบว่า มี 2 แบบ คือ 1. แบบเดิมเป็นการจัดการอนุรักษ์ พิทักษ์ป่าชุมชนที่ดำเนินการด้วยองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ความศรัทธา กฎกติกาที่สืบทอดกันมาเป็นประเพณีตั้งแต่อดีต เช่น การเซ็นไหว้ผูปูตา การเซ็นไหว้ผีป่า ส่งผลให้เกิดการพิทักษ์รักษาพื้นที่ป่าชุมชนสืบทอดต่อมาได้ การจัดกิจกรรมที่ใช้ฐานองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนได้ นั่นคือความคล้ายคลึงถึงการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่นจาก ต้นทุนศรัทธาเดิม

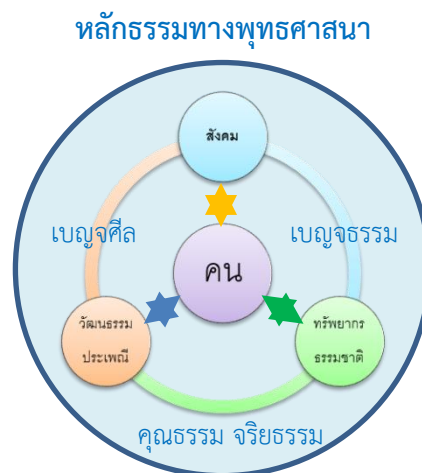
ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ในการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน มาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการค้นหาความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน จากการศึกษาชุมชนบ้านหนองยางคำ พบว่า ทุกกิจกรรมจะมีการประชุมเพื่อรับทราบนโยบาย การแบ่งงานรับผิดชอบ การดำเนินงาน การติดตามและประเมินความร่วมมือของจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงการพัฒนายุคแรกเริ่ม มีจำนวนน้อยกว่าร้อยละ 50 แต่ในปัจจุบัน ทุกกิจกรรมที่ร่วมกันสร้างสรรค์ในชุมชน มากกว่าร้อยละ 80 โดยเฉพาะกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับองค์หลวงพ่ออินทร์แปลง มีมากถึงร้อยละ 95 การดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาต่าง ๆ อาศัยการฟื้นฟูประเพณีตามฮีต 12 ซึ่งเป็นวิถีทางหลักธรรมทางพุทธศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา จัดประเพณีเพื่อเป็นพุทธบูชา เชื่อมโยงเข้ากับหลวงพ่ออินทร์แปลงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ ทำให้กลับมาดำรงสืบสานประเพณีฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเหล่านั้นให้กลับคืนมา ในงานวิจัยของ รชา ถาวรระ (2564) พบว่าปัจจัย

ความสำเร็จ คือ การสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมสำรวจ ร่วมคิด ร่วมระดมความคิดเห็น ร่วมออกแบบ ร่วมทดลองทำ และร่วมตัดสินใจในส่วนของปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม คือการที่ชุมชนมีประเด็นปัญหาร่วมกันในด้านมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่โดยร่วมเรียนรู้ แลกเปลี่ยนผ่านกระบวนการและเครื่องมือต่าง ๆ ทำให้ชุมชนเข้าใจปัญหา และเห็นคุณค่า ความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่จึงเกิดการรวมกลุ่มขึ้นมาฟื้นฟู ดูแล และบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตัวเอง เป็นเหตุเป็นผลเช่นเดียวกับ งานวิจัยของ พระครูใบฎีกา ทวีศักดิ์ ได้ศรีโคตร และ พระมหาสารวุธ โพธิ์ศรีขาม (2567) พบว่า หลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา ได้พัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไป และเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อม พร้อมไปด้วยหลักการที่จัดวางไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นว่า คนที่พัฒนาดีแล้ว เป็นกำลังสำคัญต่อการสร้างสรรค์สังคมให้เจริญงอกงาม และเอื้อโอกาสให้ทุกคนเจริญยิ่งขึ้นไป ในการมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุข นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ซึ่งมีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ รวมถึงสามารถแก้ปัญหาและความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม อาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาทำหน้าที่จัดระเบียบเพื่อความคงอยู่ของชุมชนในสังคม ภายใต้สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ความสัมพันธ์ของชุมชนกับขนบธรรมเนียมประเพณี มีความสำคัญ ดังงานวิจัยของ นิคม ปาทะวงศ์, จำรัส บุตดาพงษ์ และวิพจน์ วันคำ (2564) ที่พบว่า ความตระหนักถึงความเป็นท้องถิ่นนิยมทำให้ผู้เกี่ยวข้องต่างพยายามนำมาเปิดเผยเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ และเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เล็งเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีอยู่ เป็นมิติที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนหลายอย่าง เช่น มิติด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความเป็นวิถีทำให้ประชาชนทั่วไปรู้จักประเพณีจุดไฟตุ้มกา รู้จักจังหวัดยโสธรในฐานะที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม นับแต่มีการเริ่มรื้อฟื้นขึ้นมา เริ่มประชาสัมพันธ์ประเพณี มีการนำไฟตุ้มกามาจัดแสดงที่อำเภอเมืองยโสธร การจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมมีปัจจัยที่ส่งเสริมและสืบสานประเพณีจุดไฟตุ้มกาใน 3 ด้าน คือ การถ่ายทอดวิธีทำไฟตุ้มกา รูปแบบการสืบสานประเพณีจุดไฟตุ้มกา และการสร้างคติความเชื่อและความรู้ด้านประเพณี จะเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และต่างชุมชน ประเพณีฮีตสิบสองมีคุณค่าต่อการพัฒนาในระดับบุคคล ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ความรู้ความสามารถ ส่วนการพัฒนาในระดับสังคม ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการงบประมาณและช่วยสร้างความภาคภูมิใจ ส่วนคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน ได้แก่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษา การปกครอง การสื่อสารและเทคโนโลยีสุขภาพและสาธารณสุข ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณี

ในด้านความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนบ้านหนองยางคำให้ความสำคัญเคารพ และให้ความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะหนองเล็งแซ่ ด้วยความเชื่อและความศรัทธาว่าเป็นหนองน้ำศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิดการเกรงขาม ไม่กล้าที่จะทำลายธรรมชาติ ทำให้แหล่งน้ำได้รับการดูแล และตอบแทนชุมชนในการได้น้ำอุปโภค และทำการเกษตรหล่อเลี้ยงชุมชน ดังที่ได้กล่าวถึง ผลการศึกษางานวิจัยของพระครูใบฎีกา ทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร และพระมหาสราวุธ โพธิ์ศรีขาม (2567) แสดงให้เห็นถึงคนในชุมชนบ้านหนองยางคำ มีความเข้าใจในธรรมชาติได้เป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์กัน ทุกคนสัมพันธ์กับคนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง สัมพันธ์กับธรรมชาติ สัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นการตอบคำถามชีวิตข้อที่เหลือ ทุกคนดีพอที่จะเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติ และคนในชุมชนบ้านหนองยางคำ ดีพอที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคน กับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และกับทรัพยากรในชุมชนได้ดีเลิศ ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองยางคำ ต่างผ่านการทำงานร่วมกันในชุมชนมาได้อย่างดี ตั้งแต่ 2555 ถึงปัจจุบันเป็นเวลา 12 ปี มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีตามฮีต 12 ได้อย่างลงตัว จึงตอบคำถามชีวิตได้พร้อมกัน ทั้งข้อที่ว่า “คน” ดีพอที่จะทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และ “คน” ดีพอที่จะรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมให้สืบทอดไปได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชนท้องถิ่น ความสำเร็จเกิดจากความสัมพันธ์ ได้ตั้งแผนภาพ

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของชุมชนดีพอ และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชนท้องถิ่น

ที่มา: ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้

ชุมชนบ้านหนองยางคำ อาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนา การมีผู้นำที่มากล้นด้วยการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น การมีเบญจศีล เบญจธรรม การนำต้นทุนศรัทธาเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนหล่อหลอมชุมชน ให้มีคุณธรรมและจริยธรรม ให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา เป็นชุมชนที่มี

จินตนาการทางสังคม สร้างปัญญานำมาซึ่งพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชน การที่ชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ วัดจำปาทองจึงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ด้วยเหตุนี้ผู้นำที่เป็นพระสงฆ์ทั้งเป็นองค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นผู้นำในการเก็บรวบรวมและสร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของชุมชน ที่ทุกคนสามารถสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ลำดับภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามต้นทุนศรัทธาเดิมส่งเสริมให้ตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ คนในชุมชนบ้านหนองยางคำดีพอที่จะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ดีพอที่จะทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมให้สืบทอดไปถ่ายทอดสู่ลูกหลาน ดีพอที่จะเข้าใจธรรมชาติและทรัพยากรในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดีพอที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคน กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และกับทรัพยากรในชุมชนได้อย่างดีเลิศ

กิตติกรรมประกาศ

กราบนำสการขอขอบพระคุณ พระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์ (ยศสรัลล์ จันทะสุนย์) เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ในการเป็นองค์ปาฐกถา สัมภาษณ์ ให้ข้อมูล ขอขอบคุณนายสัมฤทธิ์ ทิพย์พิสุทธิ์ ประธานเครือข่ายพุทธนวัตกรรมจังหวัดหนองคาย ที่ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ในรายละเอียดพื้นที่ในความรับผิดชอบ การขอบคุณอย่างสำคัญยิ่ง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 นายสุวรรณ ปลัดพรม ที่ได้เอาใจใส่ดูแล อำนวยความสะดวก ในการเก็บข้อมูลจนได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และมีคุณค่าอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยทางด้านครอบครัว และชุมชนหนองยางคำ อันจะเป็นประโยชน์ในแนวทางการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ ได้อย่างถูกต้อง

สุดท้ายนี้ต้องกราบขอบพระคุณการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการดำเนินการวิจัย คณะของทีมผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง กับ ดร.กัลยา สือสวัสดิ์วิชย์ ที่ได้มอบทุนทรัพย์ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ตรีทิพย์นภา ทองดี. (2568). แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทยในศตวรรษที่

21. วารสารสื่อวิชาการและวิจัย, 1(2), 33-42. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JERR/issue/view/271>

- นิคม ปาทะวงศ์, จำรัส บุตดาพงษ์, และวิพจน์ วันคำ. (2564). การสืบสานและการสร้างคุณค่า ประเพณีจุดไฟตุ้มกา จังหวัดยโสธร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(12), 153-167. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/issue/view/16810>
- พระครูใบฎีกา ทวีศักดิ์ ไต้ศรีโคตร, และพระมหาสราวุธ โพธิ์ศรีขาม. (2567). พระพุทธศาสนากับการพัฒนาทุน มนุษย์และสังคม. *วารสารธรรมเพื่อชีวิต*, 30(4), 279-287. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmb/article/view/261662>
- พระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์. (2568, 20 มกราคม). เจ้าอาวาสวัดจำปาทอง อำเภอบ้านบ่อ จังหวัดหนองคาย. [สัมภาษณ์]
- พระครูปริยัติ สุวรรณวัฒน์, อริย์ธัช เลิศรวมโชค, ทองคำ ดวงจันทร์เพชร, ภณทิลา น้อยเจริญ, และศุภกิจ ภักดีแสน. (2565). รูปแบบการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม และการออกแบบ จังหวัดหนองคาย. *วารสาร มจร.อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 2387-2400. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/259914>
- พระมหาปรีชา รตนโชโต (ไชย อยู่), สมเดช นามเกตุ, พระครูจิระธรรมธัช ธรรมธัช, และอริย์ธัช เลิศรวมโชค. (2567). กระบวนการสร้างจิตสำนึกเชิงพุทธในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบอำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร. อุบลราชธานี*, 6(3), 1787-1798. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JOB2025/article/view/3469>
- ยโสธรา ศิริภาพระภากร, จำนงค์ จันทร์เขียว, และสุริยา คลังฤทธิ์. (2568). วัดพัฒนากับมิติใหม่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา: การมีส่วนร่วมของพระเกจิอาจารย์ ในการเสริมสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ และเศรษฐกิจชุมชน กรณีวัดป่าอ้อเจียง ตำบลกระโพ อำเภอบ้านดุง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารพุทธนวัตกรรม การศึกษา*, 1(1). 55-70. <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jbei/article/view/1720>
- รชา ถาวร. (2567). กระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมสำหรับถนนสายวัฒนธรรมคลองกระแซง จ.เพชรบุรี. *สารศาสตร์*, 7(3), 580-592. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sarasatr/article/view/273125>
- ศักดิ์พงศ์ หอมหวล (2568, 20 มกราคม). อธิการบดี สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน. [สัมภาษณ์]
- สุทธินันท์ หล่อวิไลกุล. (2564). ศิลธรรม ที่เริ่มหายไปจากความเป็นพลเมืองของไทย. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 2(2). 45-58. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/JPP/issue/view/17>

อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน, และนิพัทธ์พนธ์ นันทะวงศ์. (2568). แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะ
การทำงานในอนาคต สำหรับผู้เรียนในโลกยุคแห่งนวัตกรรม. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 15(2), 125-140. [https://so07.tci-](https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J)
[thaijo.org/index.php/HUSO-J](https://so07.tci-thaijo.org/index.php/HUSO-J)

การพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
ด้วยการจัดการองค์ความรู้ร่วมกับเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน

The Development of English Writing Competency of the Students at
Kanchanaburi Rajabhat University through Knowledge Management and Peer
Review Technique

จุฑามาศ หนูสุด^{1*}, นิภาพร โยวัง²
Jutamat Noosud^{1*}, Nipapon Yowang²

สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี^{1,2}
Business English Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University^{1,2}

*Corresponding Author, Email: Jutamat@kru.ac.th

Received: August 15, 2025

Revised: October 7, 2025

Accepted: December 14, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบและประสิทธิภาพของศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 2) ศึกษาการพัฒนาทักษะการเขียนของนักศึกษา ผ่านศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ ชิ้นงานการเขียนจำนวน 5 หัวข้อ ผ่านการทำกิจกรรมการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกันจำนวน 5 ครั้ง โดยใช้ระยะเวลา 10 สัปดาห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำไปวิเคราะห์ผลการศึกษา โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศาสตร์การจัดการความรู้ เป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้นักศึกษามีความรู้ความสามารถในการหาความรู้ วิเคราะห์ความถูกต้อง กลั่นกรองอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนจะนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในการเรียน นอกจากนี้เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักศึกษามีความสามารถในการวิพากษ์งานเขียนของคนอื่นอย่างสมเหตุสมผล ช่วยเป็นแรงจูงใจในการเรียน อีกทั้งยังช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีให้แก่กลุ่มตัวอย่างอีกด้วย

2. นักศึกษามีการพัฒนาทักษะการเขียนที่ดีขึ้น มีความเข้าใจภาษาอังกฤษมากขึ้นทั้งด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์และโครงสร้างการเขียน เมื่อเทียบจากคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนทดสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 5.14 คะแนน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.84 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: 1.ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ 2. การจัดการองค์ความรู้ 3. เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the model and efficiency of Knowledge Management (KM) and peer review technique in teaching and learning the course “English for Communication” and 2) to investigate the development of students' writing skills through KM and peer review technique. The sample consisted of 15 students in 2nd year, English major from Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University who enrolled in English for Communication Course during the second semester of the academic year 2021. The research instruments consisted of 1) online pre-test and post-test, and 2) 5 online writing assignments to continue peer review activities. Data collection was conducted over 10 weeks within the classroom. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The results revealed that

1. Knowledge Management was an efficient process. The students were able to define, capture, create, distill, share, and apply their knowledge in learning appropriately. In addition, the peer review technique improved the students' abilities to rationally critique other people's writings, motivated them to enjoy studying, and fostered positive relationships among the students as well.

2. The students' writing proficiency improved significantly, particularly in their grasp of vocabulary usage, grammatical accuracy, and structural coherence. This was evidenced by a comparison of their pre-test and post-test scores. It was found that the students' post-test scores increased by an average of 5.14 points or 12.84 percent with a statistical significance at 0.01.

Keywords: 1. English writing skill 2. knowledge management 3. Peer Review technique

บทนำ

ปัจจุบันการเรียนการสอนภาษาอังกฤษได้รับการให้ความสำคัญมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าหลายโรงเรียน รวมถึงมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในทุก ๆ ประเทศทั่วโลกต่างบรรจุรายวิชานี้ลงในหลักสูตรของโรงเรียน นักเรียนและนักศึกษาไทยจึงได้รับการสอนและพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษทั้ง 4 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ยิ่งไปกว่านั้น การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษก็เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะทางภาษาที่เรียนมาในการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและดำเนินธุรกิจหรือค้าขายกับชาวต่างชาติ

สำหรับบริบทการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยนั้น เป็นการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ เนื่องจากไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ โอกาสในการใช้ทักษะการฟังและพูด การอ่านและการเขียนในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันจึงมีน้อยมาก ดังนั้นจะเห็นได้ว่านักศึกษาไทยส่วนใหญ่มีทักษะในการฟังและพูดน้อยกว่าทักษะการอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นทักษะที่สามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้ตลอดเวลา (สายสุนีย์ เดิมสินสุข, 2549: 78) แต่นักศึกษาไทยยังคงมีปัญหาทักษะการเขียนอยู่ ซึ่งสิ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะของนักศึกษาได้คือผู้สอน หากผู้สอนทราบถึงปัญหาของผู้เรียน และหาวิธีเสริมสร้างได้ถูกต้อง จะเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง และสามารถเขียนภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้องหลักภาษา (สุคนธา พุสุวรรณ, 2562: 278)

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าทักษะการเขียนเป็นหนึ่งในทักษะภาษาอังกฤษที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความคิด และใช้เป็นหลักฐานการอ้างอิงได้ นอกจากนี้การเขียนยังสามารถใช้เพื่อการสื่อสารได้หลายโอกาส เพื่อการติดต่อสื่อสารทางสังคม เพื่อการศึกษาต่อเพื่อประกอบอาชีพในแวดวงต่างๆ เช่น งานวิชาการ งานด้านการท่องเที่ยวและการเดินทาง งานด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งเมื่อกล่าวถึงการเรียนการสอนเขียนภาษาอังกฤษแบบดั้งเดิม มักมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเขียนส่งให้ผู้สอนเท่านั้น กล่าวคือผู้สอนนั้นเป็นผู้อ่านงานเขียนของผู้เรียนแต่เพียงผู้เดียว ดังนั้นข้อเสนอแนะและให้แนวทางการแก้ไขของผู้สอนจึงมีอิทธิพลต่องานเขียนของผู้เรียน ยิ่งไปกว่านั้นข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขเหล่านั้นค่อนข้างเป็นประโยชน์และส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาเล็กน้อยหลังจากการเรียนการสอนครั้งนั้นจบลง (Shokrpour, Keshavarz, & Jafari, 2013) นั่นหมายถึงผู้เรียนมีบทบาทเพียงแค่รอรับข้อเสนอแนะจากผู้สอนเท่านั้น อาจส่งผลทำให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นในการผลิตงานเขียนในแต่ละครั้ง ทำให้ผู้เรียนไม่มีบทบาทต่อการแสดงความคิดเห็นวิธีการเขียนหรือแม้แต่ตระหนักในความผิดพลาดของตน

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำเอาเทคนิคการสอนโดยการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและเป็นการเติมเต็มศักยภาพในการเรียนการสอนการเขียนที่มากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและประสิทธิภาพของศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการเขียนของนักศึกษา ผ่านศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review)

กรอบแนวคิดการวิจัย

1. ปัจจัยนำเข้า (INPUT)
 - 1.1 การศึกษารูปแบบการสอนที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review)
2. กระบวนการ (PROCESS)
 - 2.1 จัดทำแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อศึกษาปัญหาการเขียนของนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และคัดเลือกนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ให้ความรู้ นักศึกษาในด้านการเขียน และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) ออนไลน์ผ่านโปรแกรมแอปพลิเคชัน Google Classroom
 - 2.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเขียนของตนเองจากการศึกษาเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกันและข้อเสนอแนะของผู้สอน ผ่านผลงานการเขียนตามหัวข้อที่กำหนด
 - 2.3 จัดทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อศึกษาความก้าวหน้าทักษะการเขียนเพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทางด้านทักษะการเขียนของนักศึกษาจากแบบทดสอบก่อนเรียน
3. ผลผลิต (OUTPUT)
 - 3.1 ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบการจัดการองค์ความรู้และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกันและนำไปปรับใช้ทำให้ความสามารถด้านทักษะการเขียนภาษาอังกฤษดีขึ้นอย่างชัดเจน
 - 3.2 คู่มือการเขียนภาษาอังกฤษที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีและสถาบันอื่น ๆ
4. ผลลัพธ์ (OUTCOME)

4.1 ผู้เรียนพัฒนาทักษะและเพิ่มสมรรถนะทางการเขียนภาษาอังกฤษโดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดีขึ้น มีการวิพากษ์งานเขียนที่ถูกต้องมากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เหมือนกัน และทักษะการเขียนเบื้องต้น เพื่อเป็นการนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดการความรู้

ความรู้ คือ ข้อมูลสารสนเทศที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งเป็นกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งที่มาของความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างสรรค์และการแบ่งปันองค์ความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ของบุคคลในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต อาทิเช่น การศึกษา ค้นคว้า การปฏิบัติ การทำงาน ค่านิยม ความเชื่อ การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งความรู้สามารถถ่ายทอดได้หลายรูปแบบ เช่น การบอกเล่า เอกสาร ตำรา คู่มือ บทความ วารสาร รายงานวิจัย (นันทน์ภัสร์ จันทรสว่าง, 2559: ออนไลน์)

เมื่อเกิดการสังสมความรู้และประสบการณ์ การจัดการความรู้จึงจำเป็นต้องเกิดขึ้น เพื่อให้ความรู้ที่แสวงหา หรือได้รับมานั้น เกิดประโยชน์ต่อบุคคล หรือองค์กรให้มากที่สุด

จิราภรณ์ พงษ์ศรีทัศน์ (2553: 39-40) กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการความรู้ มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นแสวงหาความรู้ 2) ขั้นสร้างความรู้ 3) ขั้นจัดเก็บความรู้ 4) ขั้นวิเคราะห์ความรู้และการทำเหมืองความรู้ 5) ขั้นถ่ายทอดและแจกจ่ายความรู้ 6) ขั้นประยุกต์ใช้ความรู้และการทำให้ข้อมูลถูกต้องเที่ยงตรง

ในขณะที่ วิจารย์ พานิช (2548: 7) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้ควรมีกระบวนการ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ 2) การเสาะหา และยึดกุมความรู้ 3) การสร้างความรู้ 4) การกลั่นกรอง 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) การประยุกต์ใช้ความรู้

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้คือ กระบวนการกระทำอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่กระบวนการแสวงหา การจัดเก็บ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนกระทั่งการใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

การพัฒนาทักษะทางการเขียนก็เช่นเดียวกัน บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถแสวงหาความรู้อย่างแรงกล้า และขำนาญโดยการเรียนรู้ทักษะจากผู้เชี่ยวชาญ จากอาจารย์ผู้สอน จากนั้นเก็บข้อมูล เรียนรู้ข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์กระทั่งสามารถนำความรู้ไปแบ่งปันกับบุคคลอื่น นำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกัน เพื่อให้เกิดงานเขียนที่ผ่านการจัดการความรู้จากผู้มีความรู้หลายท่าน จนกระทั่งเกิดชิ้นงานวิชาการที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ อีกทั้งก่อให้เกิดการพัฒนางานไปเรื่อย ๆ พัฒนาความรู้ไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดผ่านบุคคลไปยังบุคคลหรือแม้กระทั่งผ่านองค์กรไปยังอีกองค์กรก็ตาม

2. ทฤษฎีและโครงสร้างทักษะการเขียนเรียงความขนาดสั้นภาษาอังกฤษ

อนุเฉท หรือย่อหน้า (Paragraph) คือกลุ่มประโยคที่ถูกเรียบเรียงหรือประกอบกันขึ้นมาอย่างน้อย 5 ประโยค เพื่อบอกเล่าถึงวัตถุประสงค์หรือหัวข้อเดียวกัน โดยการเขียนเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้าที่ดี ต้องมีเอกภาพ มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหา (cohesion) โดยมีการลำดับความ เช่น ตามความสำคัญมากสู่น้อย หรือน้อยสู่มาก เรียงตามเวลา สถานที่ และการใช้คำเชื่อมโยงความ (transitions) ที่ถูกต้อง และเหมาะสม

การเขียนเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้าเป็นการเขียนที่แพร่หลายอย่างมาก เนื่องจากเป็นการเขียนเบื้องต้นที่ง่ายที่สุด มีความซับซ้อนน้อย เหมาะแก่การใช้ในวงการการศึกษา เพราะงานเขียนทุกประเภทผู้เขียนจะต้องนำเสนอความคิดของตนเองเป็นตอน ๆ เพื่อให้ผู้อ่านจับใจความสำคัญหรือสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร หากผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้การเขียนย่อหน้าที่ดีแล้วจะช่วยให้สามารถสร้างย่อหน้าที่มีเอกภาพ สัมพันธภาพ และสารัตถภาพตามโครงเรื่องที่กำหนด กลวิธี Four-Square มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดหัวข้อหลักของย่อหน้า 2) การให้รายละเอียดหรือเหตุผลสนับสนุน 3) การขยายเนื้อหาในแต่ละช่อง และ 4) การสรุปหรือข้อความเชื่อมโยง (ธนพร พุ่มภชาติ, 2568: 114)

3. เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอ

การเรียนการสอนทักษะการเขียนภาษาต่างประเทศโดยเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นอย่างมากเนื่องจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน โดยอาศัยกระบวนการอ่านข้อมูล คิด วิเคราะห์ ประมวลผล จนเกิดเป็นความร่วมมือในการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนผู้เรียนตกผลึกและกลั่นกรองความรู้ที่อยู่ในสมอง ผ่านการแสดงออกมาในรูปแบบคำแนะนำ ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขปรับปรุงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนนี้ จะทำให้ผู้เรียนเปิดใจ รับฟัง ปรับแก้ไข หรือแม้กระทั่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างความรู้ของตน และเกิดพัฒนาการทางความคิด มีการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันต่อการเขียนเรียงความขนาดสั้นให้แก่ตนเองและผู้อื่นอีกด้วย ซึ่งอาจจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นคู่หรือกลุ่มย่อย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียน ครูผู้สอนมีบทบาทหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน (กันตชาติ เมธาโชติมณีกุล, 2560: 9) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ สุณีย์รัตน์ เนียรเจริญสุข (2553: ออนไลน์) ซึ่งได้สรุปความสำคัญและประโยชน์ของการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในรูปแบบเพื่อนช่วยเพื่อนไว้ ดังนี้

1) เป็นการเพิ่มทรัพยากร หรือแหล่งข้อมูลความรู้ จากเดิมที่มีแหล่งความรู้เพียงแหล่งเดียว คือ ครูผู้สอน

2) ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากขึ้น อันเกิดจากการพูดคุยสนทนาและการป้อนข้อมูลย้อนกลับ

3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น

4) การที่ผู้เรียนแต่ละบุคคล ได้ทดลองกระบวนการคิดทบทวนด้วยตนเอง จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยมองว่ากระบวนการนี้คล้ายคลึงกับเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมออันอยู่มากทีเดียว

นอกจากนี้ สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาแห่งประเทศไทยยังให้คำนิยามของการ Peer Review ไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ด้วยการวิพากษ์โดยเพื่อน (Peer Review) เป็นเทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทบทวนและพิจารณากระบวนการทำงานหรือผลงานของผู้เรียนคนอื่นๆ และให้ข้อมูลป้อนกลับที่จะนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ กระตุ้นให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาองค์ความรู้และเกณฑ์ประเมินอย่างถูกต้องก่อนที่จะประเมินผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานและการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้ฝึกทักษะการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ด้วยการเขียนและการพูด และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาผลงานจากข้อมูลป้อนกลับที่ได้รับ

นอกจากนี้ ในการตรวจงานเขียนของนักเรียน ไม่เพียงแต่ครูจะต้องใช้เวลาและพลังงานอย่างมาก แต่สิ่งที่นักเรียนเรียนรู้อย่างมีจำกัด อีกทั้ง ผลสะท้อนกลับจากครูอาจทำให้นักเรียนบางคนเพิกเฉย เมื่อเทียบกับผลตอบรับจากเพื่อน นักเรียนที่ได้รับผลตอบรับจากเพื่อน มีแนวโน้มจะสนใจฟังและแก้ไขมากกว่า ดังนั้น การ peer review โดยเพื่อนช่วยเพื่อนจึงมีประโยชน์ต่อนักเรียนควบคู่ไปกับผลตอบรับจากครู และผลตอบรับจากเพื่อนยังสามารถนำไปใช้แทนผลตอบรับจากครูบางส่วนได้ (Jialing Chen, 2021: 12-13) ดังนั้น ผลตอบรับจากเพื่อนภายใต้การแทรกแซงของครูจึงสามารถลดภาระของครูและเสริมสร้างความคิดริเริ่มในการเขียนของนักเรียนได้

จากข้อมูลที่นักวิจัยและนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทุกท่านมีความเห็นตรงกันในเชิงบวก ซึ่งสรุปได้ว่า การเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมออันเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่การเรียนการสอนของผู้เรียนอย่างแน่นอน ทั้งในด้านการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ การคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การพัฒนาผลงาน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อการฝึกทักษะการวิพากษ์วิจารณ์ การให้ข้อเสนอแนะ การใช้ภาษาที่เหมาะสมต่อการให้ข้อมูลแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ดีผู้เรียนในการเรียนร่วมกันในกลุ่มคนจำนวนมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษานักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ ที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร จำนวน 15 คน จากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน 28 คน โดยใช้วิธีการเลือก

กลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยจะคัดเลือกนักศึกษาที่มีผลคะแนนทดสอบอยู่ในเกณฑ์เดียวกัน มีผลคะแนนใกล้เคียงกันเข้าเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างในด้านพื้นฐานความรู้ ความสามารถและนักศึกษาจะต้องยินยอมด้วยความสมัครใจ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

2.1 แบบทดสอบก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ โดยทำการทดสอบในห้องปฏิบัติการทางภาษาของสาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2.2 แบบฝึกหัดชิ้นงานเขียนอัตนัยรูปแบบเรียงความขนาดสั้น เพื่อทำกิจกรรมการทบทวน โดยผู้รู้เสมอกันด้วยแพลตฟอร์ม Google Classroom โดยกิจกรรมแต่ละครั้งจะระบุไว้ในแผนการสอน รายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร จำนวน 5 คาบเรียน ผ่านการทำงานเขียน 5 ครั้ง ในหัวข้อ ดังนี้ Your family, Your best friend, Your dream, Your last vacation และ Your favorite person

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การตรวจสอบการค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีเกี่ยวกับทักษะการเขียนเบื้องต้น เป็นผู้พิจารณาเนื้อหาในแบบทดสอบ และแบบฝึกปฏิบัติทักษะการเขียน เพื่อให้ได้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่ทำการศึกษา ซึ่งคำถามมีค่าความสอดคล้องเฉลี่ย เท่ากับ 0.8

4. การดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ตามกระบวนการต่อไปนี้

4.1 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนนักศึกษารายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร แก่นักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ ชี้แจงคำอธิบายรายวิชาและแผนการสอนในส่วนของทักษะการเขียน

4.2 แจ้งอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา ให้รับทราบ ในกรณีที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างเกิดความไม่สบายใจ สามารถขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาได้

4.3 ทดสอบก่อนเรียนรูปแบบออนไลน์นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนทั้งหมด

4.4 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะคัดเลือกนักศึกษาที่มีผลคะแนนทดสอบอยู่ในเกณฑ์เดียวกัน มีผลคะแนนใกล้เคียงกัน เนื่องจากการวิจัยจะต้องใช้เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน หลังจากคัดเลือกนักศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 15 คน จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย โดยนักศึกษาที่มีผลคะแนนสอบก่อนเรียนระดับมาก เป็นกลุ่มที่ 3 จำนวน 5 คน คะแนนปานกลาง เป็นกลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน และคะแนนค่อนข้างน้อย เป็นกลุ่มที่ 1 จำนวน 5 คน ทั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์ผล ง่ายและเที่ยงตรงมากขึ้น เนื่องจากนักศึกษาแต่ละกลุ่มมีความสามารถใกล้เคียงกัน ส่วนนักศึกษาคนอื่นๆที่ไม่ได้เป็นกลุ่มที่ได้รับการคัดเลือก ผู้วิจัยสร้างชั้นเรียนสำหรับการเรียนและการส่งงานเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้นำผลการศึกษามาวิเคราะห์วิจัย

4.5 ทำการทดลองปฏิบัติกับนักศึกษาทั้งหมด โดยผู้วิจัยมอบหมายแบบฝึกหัดที่มีหัวข้อการเขียน 5 ชิ้นงานก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) หลังจากกำหนดส่งชิ้นงาน ผู้วิจัยจะเข้าไปดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง ในประเด็นทางภาษา 3 ด้านได้แก่ ด้านการสะกดคำศัพท์ การใช้ไวยากรณ์ และการเรียบเรียงโครงสร้างการเขียนเรียงความขนาดสั้น

4.6 บันทึกผลการศึกษาวิจัย โดยระหว่างการทดลองปฏิบัติแต่ละครั้ง และนำผลคะแนนการตรวจสอบผลงานมาหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการร่วมกิจกรรม

4.7 นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียนออนไลน์ และวิเคราะห์ผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาจากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในงานเขียน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเขียนคำศัพท์ การใช้ไวยากรณ์ในการเขียนประโยค และด้านการเรียบเรียงประโยค เพื่อให้ทราบความสามารถของกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบผลคะแนนทดสอบและคะแนนระหว่างการทดลองปฏิบัติ และใช้สถิติเป็นค่า t-test

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการวิจัยออกมาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบ ประสิทธิภาพการจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) ที่ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอน ได้นำมาปรับใช้ในการสอนตลอด 3 เดือนโดยให้ความรู้ ประยุกต์ใช้ความรู้ และสังเกตผลการปฏิบัติงาน ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการนำการจัดการความรู้ไปใช้ได้จริงในระหว่างการเรียนรู้รายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารโดยใช้ศาสตร์การจัดการความรู้ (KM) เป็นแนวทางในการให้ข้อมูลผู้เรียน ให้คำปรึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการอย่างเป็นระบบในการพัฒนาตนเอง หลังจากนั้นจึงนำเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกันไปสอดแทรกระหว่างการทำกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวคิดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มของตนเอง ดังนี้

1.1 กำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ (Define) ผู้สอนกำหนดวิธีการและเกณฑ์ในการวิพากษ์ชิ้นงานเป็นอันดับแรก โดยแบ่งเป็น 3 ด้านหลักๆ ได้แก่ ด้านการสะกดคำ (Spelling) ด้านการใช้ไวยากรณ์ (Grammar) และด้านโครงสร้างการเขียนเรียงความ (Paragraph structure) กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจในเกณฑ์การวิพากษ์มากที่สุด เนื่องจากเป็นนักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในหัวข้อเมื่อเทียบกับกลุ่มที่รองลงมา คือ กลุ่มที่ 2 และ กลุ่มที่ 1 ตามลำดับ

1.2 **เสาะหา และยึดกุมความรู้ (Capture)** ผู้สอนเป็นผู้ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทักษะการเขียนภาษาอังกฤษ นอกเหนือจากในห้องเรียน ผู้เรียนพยายามหาข้อมูลทั้งเรื่องของคำศัพท์และไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น เว็บไซต์ หนังสือเสริมความรู้ พจนานุกรมภาษาอังกฤษ เป็นต้น

1.3 **สร้างความรู้ (Create)** ผู้เรียนรวบรวมความรู้ที่ได้รับทั้งจากผู้สอนและแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมต่างๆ มาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของตน ผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง สามารถพัฒนาทักษะการเขียนได้ดีขึ้นตามลำดับ พบข้อผิดพลาดในงานเขียนน้อยลงและมีผลคะแนนทดสอบที่ดีขึ้น

1.4 **กลั่นกรอง (Distill)** ผู้เรียนกลั่นกรองความรู้ ความถูกต้อง เหมาะสมของชิ้นงานตนเอง และเมื่อมีความสามารถในการกลั่นกรองข้อมูลในระดับหนึ่ง ผู้เรียนจะวิพากษ์ผู้เรียนคนอื่นได้ดีขึ้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลจากจำนวนข้อคิดเห็นในการวิพากษ์ที่เพิ่มขึ้น ที่มีความถูกต้อง เหมาะสม

1.5 **แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share)** ขั้นตอนนี้เป็น การนำเอามุมมอง ความคิด และคำแนะนำของเพื่อนในกลุ่มตัวอย่างตนเองมาวิพากษ์ โดยให้ข้อมูลกันด้วยเหตุผลที่มีความสมเหตุสมผลและถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ผลผลสืบไปในการบริหารจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศาสตร์การจัดการความรู้ (KM) กระบวนการนี้ ผลการศึกษาชัดเจนมากที่สุดว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) ร่วมกับเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer review) ที่เข้มข้น ทำให้ผลการเขียนของกลุ่มตัวอย่างดีขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ขั้นที่ 1 กระทั่งขั้นงานที่ 5

1.6 **การประยุกต์ใช้ความรู้ (Use)** กระบวนการนี้เป็นผลลัพธ์เนื่องมาจากการวิพากษ์ของผู้สอนและผู้รู้เสมอกันที่ถูกต้อง เหมาะสม จึงทำให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อผลิตและพัฒนางานเขียนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีข้อผิดพลาดในการเขียนน้อยลงอย่างมาก

ระหว่างการศึกษาวิจัย จนกระทั่งกระบวนการวิเคราะห์ผลสิ้นสุด ผู้วิจัยพบว่า การนำศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review) มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2. **การพัฒนาทักษะการเขียนของนักศึกษาผ่านศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review)**

ผู้วิจัยพบว่า ศาสตร์การจัดการความรู้เป็นศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารได้เป็นอย่างดี ทั้ง 6 ข้อ เริ่มตั้งแต่กระบวนการที่ผู้สอนกำหนดวิธีการและเกณฑ์ในการวิพากษ์ชิ้นงานให้แก่ผู้เรียน จากนั้นให้ผู้เรียนเสาะหาความรู้ทั้งจากผู้สอนและหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เมื่อมีความรู้เพียงพอในการผลิตชิ้นงาน ผู้เรียนก็จะเริ่มสร้างความรู้ โดยการเขียนชิ้นงานของตนเองขึ้นมาตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย ผักผ่อนประสบการณ์ กลั่นกรองงานเขียนให้สละสลวยตามความเหมาะสมและดีที่สุดอย่างเต็มความสามารถ

จากนั้นเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้สอนมีความตั้งใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจในเรื่องเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอ หรือ Peer Review ดังนั้น กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชิ้นงานเขียนกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนของนักศึกษาในกลุ่มนี้ จึงเป็นการแลกเปลี่ยนที่ใช้เทคนิคเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การพิจารณาทำให้งานเขียนที่ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความละเอียด ชัดเจน และถูกต้องมากยิ่งขึ้น และขั้นตอนสุดท้าย เมื่อผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะสามารถนำความรู้ทั้งที่ตนเองได้รับจากผู้สอน จากการหาความรู้เพิ่มเติมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาข้อผิดพลาดและปรับปรุงชิ้นงานเขียนของตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน คอยดูแลให้คำปรึกษา ให้การช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้เห็นผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพของผู้เรียนผ่านการผสมผสานเทคนิคทั้งสองศาสตร์ได้จริง ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาพัฒนาการทางการเขียนภาษาอังกฤษที่ดีขึ้นของผู้เรียนในระหว่างการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยพิจารณาผู้เรียนในแต่ละครั้งที่มีการผลิตชิ้นงาน ตั้งแต่ครั้งที่ 1 จนกระทั่งชิ้นงานครั้งที่ 5 โดยวิเคราะห์ผ่าน 3 กระบวนการพิจารณา ได้แก่

2.1 ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากงานเขียนของผู้เรียนโดยผู้สอน

ผู้วิจัยนับและวิเคราะห์เป็นรายตำแหน่งข้อผิดพลาด โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ

2.1.1 ด้านข้อผิดพลาดระหว่างภาษา (Interlingual errors) มักเกิดจากการเขียนภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่างที่ยังคงไม่ละภาษาแม่ (ภาษาไทย) ออกไป ยังคงนำรูปแบบการเขียนในภาษาแม่มาใช้เป็นพื้นฐานในการเขียนภาษาอังกฤษ โดยแปลมาจากภาษาแม่โดยตรง ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการเขียนภาษาอังกฤษทั้งด้านคำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์ โดยที่พบบากที่สุด คือการรวมประโยคย่อย (Run-on sentence) ประโยคไม่สมบูรณ์ (Fragment) และ การใช้คำศัพท์ที่แปลโดยตรงจากภาษาไทย (Lexical) ตามลำดับ

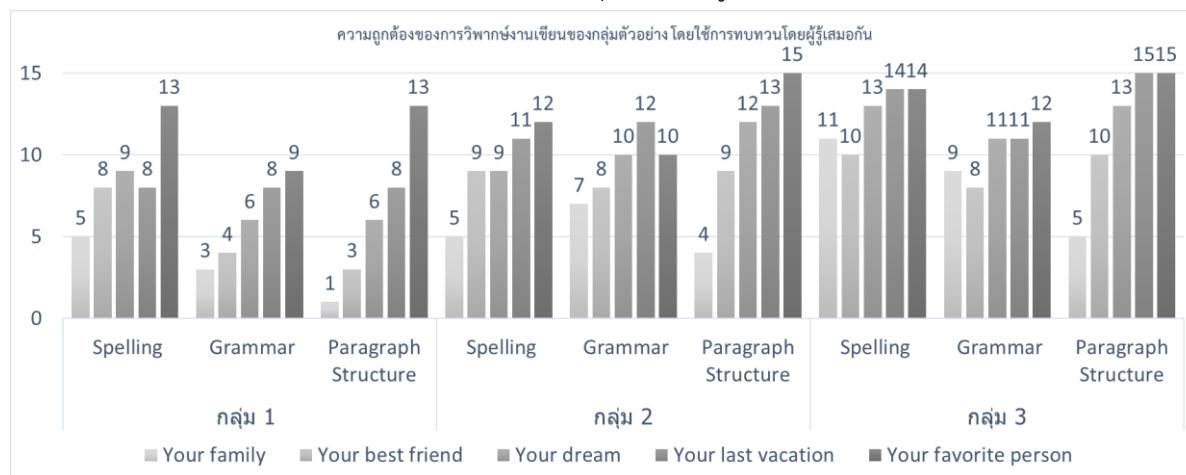
2.1.2 ด้านข้อผิดพลาดในภาษาเดียวกัน (Intralingual errors) เป็นข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากความเข้าใจภาษาอังกฤษของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งที่พบบากที่สุด ได้แก่ ข้อผิดพลาดทางด้านคำศัพท์ และด้านไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ ซึ่งการใช้ไวยากรณ์ภาษาอังกฤษที่ผิดพลาดเกิดขึ้น ในหลายๆ ประเภท โดยที่พบบากที่สุด 3 อันดับ มีดังนี้ 1) การใช้เครื่องหมายวรรคตอน (Punctuation mark) เท่ากับค่าเฉลี่ย 41.4 ตำแหน่ง 2) การใช้รูปคำกริยาถูกต้องตามกาล (Verb tense) ค่าเฉลี่ย 36.4 ตำแหน่ง และ 3) การใช้คำให้ถูกต้องตามชนิดและหน้าที่ (Part of speech) ค่าเฉลี่ย 35.2 ตำแหน่ง และที่พบน้อยที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) การใช้คำบุพบท (Preposition) ค่าเฉลี่ย 10.6 ตำแหน่ง 2) การใช้คำเชื่อม (Conjunction) ค่าเฉลี่ย 11 ตำแหน่ง และ 3) การเว้นวรรคตอน (Spacing) ค่าเฉลี่ย 11.6 ตำแหน่งนั้น อาจมีสาเหตุมาจากกลุ่มตัวอย่างบางคนหลงลืมความสำคัญของการใช้ไวยากรณ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานเขียนเชิงเล่าเรื่องถูกต้องและสมบูรณ์แบบ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีข้อผิดพลาดในการเขียน

ด้านไวยากรณ์อยู่พอสมควร แต่เมื่อเปรียบเทียบงานเขียนชั้นที่ 1 ไปกระทั่งชั้นที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ไวยากรณ์ในงานเขียนผิดพลาดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด

2.1.3 ด้านโครงสร้างการเขียนเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้า หรือการเขียนพารากราฟ (Paragraph structure) พบว่ามีข้อผิดพลาดเรื่องการเขียนประโยคใจความหลัก (Topic sentence) มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.4 ชิ้นงาน รองลงมาคือ ประโยคสรุป (Concluding Sentences) ค่าเฉลี่ย 4 ชิ้นงาน และผิดพลาดน้อยที่สุด ประโยคสนับสนุน (Supporting Sentences) ค่าเฉลี่ย 3 ชิ้นงาน ซึ่งหลังจากที่การเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น ผลที่ได้คือ ไม่มีชิ้นงานที่มีข้อผิดพลาดด้านโครงสร้างของการเขียนเลย นั่นหมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในโครงสร้างการเขียนเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้าภาษาอังกฤษอย่างถูกต้อง หลังจากผ่านการเรียนรู้โดยผู้สอนและการทบทวนโดยผู้รู้เหมือนกัน

2.2 ผลการศึกษาพัฒนาการงานเขียนของกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการทำกิจกรรมโดยใช้เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เหมือนกัน

ผู้วิจัยมอบหมายให้กลุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เหมือนกัน ในการวิพากษ์ชิ้นงานของเพื่อนในกลุ่มตนเอง โดยมีเกณฑ์การวิพากษ์ ดังนี้ 1) ด้านการสะกดคำศัพท์ 2) ด้านการใช้ไวยากรณ์ และ 3) ด้านการเขียนโครงสร้างเรียงความแบบย่อหน้าที่ถูกต้อง โดยผู้วิพากษ์ 1 คน จะได้วิพากษ์งานเพื่อน 4 ชิ้นงาน ยกเว้นงานของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการศึกษาค้นคว้าพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างรายกลุ่ม ในการวิพากษ์ชิ้นงานตามเกณฑ์ที่กำหนดของเพื่อนในกลุ่ม ดังแผนภูมิ

ภาพที่ 1: ความถูกต้องของการวิพากษ์งานเขียนของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การทบทวนโดยผู้รู้เหมือนกัน

ข้อมูลจากแผนภูมิแท่งข้างต้น สรุปได้ว่า การวิพากษ์ชิ้นงาน มีความถูกต้องตามเกณฑ์มากขึ้น และมีข้อผิดพลาดน้อยลง มีปริมาณแท่งกราฟที่เพิ่มขึ้น โดยด้านการสะกดคำศัพท์ (Spelling) กลุ่มตัวอย่างวิพากษ์ได้ถูกต้องมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านโครงสร้างการเขียนเรียงความ (Paragraph structure) และถูกต้องน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการใช้ไวยากรณ์ (Grammar)

อีกทั้งในส่วนของการพัฒนาทักษะด้านต่างๆตามเกณฑ์ พบว่า ด้านที่มีการพัฒนาการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการเขียนโครงสร้างเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้า (Paragraph structure) รองลงมา ได้แก่ การสะกดคำศัพท์ (Spelling) และด้านการเขียนไวยากรณ์ (Grammar) มีการพัฒนาน้อยที่สุด

อาจมีสาเหตุมาจากเป็นเกณฑ์ที่มีเนื้อหาในการเรียนรู้ที่ซับซ้อนและทำความเข้าใจมากกว่าเกณฑ์ข้ออื่น ๆ อาจต้องใช้ความรู้เดิมที่เคยเรียนมาก่อนในรายวิชาไวยากรณ์มาช่วย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีพื้นฐานในด้านนี้แตกต่างกัน ส่วนด้านการเขียนโครงสร้างเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้า (Paragraph structure) จะมีความซับซ้อนน้อยที่สุด เนื่องจากมีรูปแบบการเขียนที่ตายตัว ทำให้ง่ายต่อการฝึกฝน และพัฒนาได้เร็วมากที่สุด

2.3 ผลคะแนนการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีผลคะแนนสอบหลังเรียนที่ดีขึ้น เท่ากับ 29.2 เมื่อเทียบกับคะแนนสอบก่อนเรียน เท่ากับ 24.07 ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test)

ผลการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และหลังเรียน (Post-test)					
ลำดับที่กลุ่ม ตัวอย่าง	คะแนนก่อน เรียน (40 คะแนน)	คะแนนหลัง เรียน (40 คะแนน)	ลำดับที่กลุ่ม ตัวอย่าง	คะแนนก่อน เรียน (40 คะแนน)	คะแนนหลัง เรียน (40 คะแนน)
1	15	20	9	30	37
2	18	26	10	26	25
3	22	31	11	22	28
4	24	22	12	30	38
5	21	20	13	22	28
6	27	32	14	26	36
7	28	34	15	29	35
8	21	26	คะแนนเฉลี่ย	24.07	29.2

หากพิจารณาค่าคะแนนสอบเป็นร้อยละและค่าเฉลี่ย พบว่า ผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน มีค่าเฉลี่ยคะแนนทดสอบก่อนเรียนร้อยละ 60.16 และค่าเฉลี่ยคะแนนทดสอบหลังเรียนร้อยละ 73 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	ค่าเฉลี่ย (ร้อยละ)	T-test
ก่อนเรียน	15	24.06	4.45	60.16	-5.429
หลังเรียน	15	29.20	6.06	73.00	

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างมีการพัฒนาทักษะการเขียนไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากคะแนนสอบที่เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 13.16 ซึ่งถือเป็นกระบวนการนำศาสตร์การจัดการความรู้และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกันมาปรับใช้ผสมผสานในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการฝึกทักษะการเขียนให้ดียิ่งขึ้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างยังได้รับความรู้เพิ่มเติมทั้งจากผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งมีแรงจูงใจในการหาข้อมูลความรู้ภาษาอังกฤษ ผ่านการจัดการความรู้ที่เหมาะสม แล้วจึงนำมาเพื่อใช้ในการวิพากษ์ชิ้นงานของบุคคลอื่น จึงทำให้เห็นพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลการวิจัยออกมา ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของศาสตร์การจัดการความรู้ (KM) และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer review) ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

ผู้วิจัยนำศาสตร์การจัดการความรู้มาปรับใช้ระหว่างที่ทำการศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการนำการจัดการความรู้ไปใช้ได้จริงในระหว่างการเรียนรู้รายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ตามกระบวนการ ดังนี้

1.1 กำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ (Define) โดยผู้สอนกำหนดวิธีการและเกณฑ์ในการวิพากษ์ชิ้นงาน

1.2 เสาะหา และยึดกุมความรู้ (Capture) ผู้เรียนพยายามหาข้อมูลทั้งเรื่องของคำศัพท์และไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ เพื่อให้งานเขียนของตนมีข้อผิดพลาดน้อย และสามารถวิพากษ์ผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 สร้างความรู้ (Create) ผู้เรียนได้ความรู้จากการหาข้อมูล การฝึกปฏิบัติงานเขียนของตนเองและการวิพากษ์งานผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง

1.4 กลั่นกรอง (Distill) ผู้เรียนนำความรู้ที่ตนเองได้รับผ่านประสบการณ์การฝึกทักษะการเขียน มากลั่นกรองความเหมาะสม ทำให้ชิ้นงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.5 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share) ขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการที่สำคัญที่สุด เป็นการนำเอา มุมมอง ความคิด และคำแนะนำของเพื่อนร่วมชั้นเรียนมาวิพากษ์ โดยให้ข้อมูลกันด้วยเหตุผลที่มีความ สมเหตุสมผลและถูกต้องตามหลักเกณฑ์

1.6 การประยุกต์ใช้ความรู้ (Use) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อผลิตและ พัฒนางานเขียนได้อย่างดีขึ้นเรื่อย ๆ ในทุกชิ้นงาน

ดังนั้น จึงอธิบายผลการศึกษาได้ว่า ศาสตร์การจัดการความรู้และเทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้ เสมอกัน เป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาได้ เนื่องจากนักศึกษามีความรู้ความสามารถในการหาความรู้ วิเคราะห์ความถูกต้อง กลั่นกรองอย่างมี ประสิทธิภาพ ก่อนจะนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในการเรียน และการพัฒนา ตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2. การพัฒนาทักษะการเขียนของนักศึกษาผ่านศาสตร์การจัดการองค์ความรู้ (KM) เทคนิคการ ทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน (Peer Review)

กลุ่มตัวอย่างมีการพัฒนาการเขียนหลังจากผ่านการวิพากษ์โดยใช้เทคนิคการทบทวนโดยผู้รู้ เสมอกันจริง เนื่องจากชิ้นงานมีความถูกต้องตามเกณฑ์มากขึ้น และมีข้อผิดพลาดน้อยลง เมื่อเทียบ ชิ้นงานหัวข้อที่ 1 ถึงชิ้นงานหัวข้อที่ 5 กลุ่มตัวอย่างวิพากษ์ได้ถูกต้องมากที่สุด ได้แก่ ด้านการสะกด คำศัพท์ (Spelling) รองลงมาได้แก่ ด้านโครงสร้างการเขียนเรียงความ (Paragraph structure) และ ถูกต้องน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการใช้ไวยากรณ์ (Grammar)

อีกทั้งในส่วนของการพัฒนาทักษะด้านต่างๆตามเกณฑ์ พบว่า ด้านที่มีการพัฒนาการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการเขียนโครงสร้างเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้า (Paragraph structure) รองลงมา ได้แก่ การสะกดคำศัพท์ (Spelling) และเกณฑ์การวิพากษ์ที่กลุ่มตัวอย่างมีการพัฒนาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการ เขียนไวยากรณ์ (Grammar) อาจมีสาเหตุมาจากเป็นเกณฑ์ที่มีเนื้อหาในการเรียนรู้ที่ซับซ้อนและทำ ความเข้าใจมากกว่าเกณฑ์ข้ออื่น ๆ อาจต้องใช้ความรู้เดิมที่เคยเรียนมาก่อนในรายวิชาไวยากรณ์มาช่วย ส่วนด้านการเขียนโครงสร้างเรียงความขนาดสั้นแบบย่อหน้า (Paragraph structure) จะมีความซับซ้อน น้อยที่สุด เนื่องจากมีรูปแบบการเขียนที่ตายตัว ทำให้ง่ายต่อการฝึกฝน และพัฒนาได้เร็วมากที่สุด

นอกจากนี้ ผลการทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน พบว่า ก่อนการจัดการเรียนการ สอนในรายวิชาและก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมการทบทวนโดยผู้รู้เสมอกัน กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความสามารถในการด้านทักษะการเขียนอยู่ที่คะแนนเฉลี่ย 24.07 คะแนน จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน ในขณะที่ ผลการทดสอบหลังเรียนอยู่ที่คะแนนเฉลี่ย 29.2 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยดีขึ้น 5.13 คะแนน หรือร้อยละ 13.16 อีกทั้งส่งผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นอีกด้วย เนื่องจากชิ้นงานมี การพัฒนาที่ดี และได้คะแนนเพิ่มขึ้นในการประเมินผลการเรียน

นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยพบการพัฒนาการในระหว่างการทำกิจกรรมการทบทวนโดยผู้รู้เสมอ กัน คือ กิจกรรมนี้ทำให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มมีความสนิทสนมกันมากขึ้น พยายามช่วยเหลือ

เกื้อกูลกันในการเรียน และหาข้อมูลเพื่อมาทำกิจกรรมการ peer review ชักชวนการทำชิ้นงานส่งให้ตรงเวลา อีกทั้งฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการวิพากษ์ผู้อื่น โดยใช้ถ้อยคำที่สุภาพ เหมาะสม และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมถึงการชื่นชม และให้คำแนะนำที่ดีอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การทำกิจกรรม peer review ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนรายวิชาเกี่ยวข้องกับทักษะการเขียนภาษาอังกฤษสามารถนำเทคนิคนี้ไปใช้พัฒนาผู้เรียนของตนเองได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยที่สนใจศึกษาพัฒนาการด้านทักษะการเขียนของผู้เรียน สามารถทำการวิจัยให้ละเอียดมากขึ้น โดยศึกษาความสามารถการเขียนเรียงความขนาดยาว (Essay) เพื่อให้ได้ผลการศึกษที่ชัดเจน และเป็นประโยชน์มากขึ้น

2.2 ผู้วิจัยอาจเลือกกลุ่มผู้เรียนนักศึกษาสาขาภาษาอังกฤษ ในรายวิชา ทักษะการเขียนภาษาอังกฤษโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้การทำวิจัยเกิดประโยชน์ได้สูงสุดในการพัฒนาทักษะการเขียนและเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต เช่น นักเขียน นักแปล เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กันตชาติ เมธาโชติมณีกุล. (2560). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนในการจัดการเรียนการสอน นักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่1 วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนการ. [วิทยานิพนธ์, วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พัฒนการ].
<https://www.atc.ac.th/FileATC.pdf>
- เกศิณี บำรุงไทย. (2554). การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดในการเขียนภาษาอังกฤษระดับย่อหน้าของนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร]
<https://lib.rmutp.ac.th/bibitem?bibid=b00094812>.
- จิราภรณ์ พงษ์ศรีทัศน์. (2553). ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและการจัดการความรู้ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. [ดุชนิพนธ์ปริญญาดุชนิพนธ์บัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนชพร พุ่มภชาติ. (2568). กลวิธีการสอนเขียนย่อหน้าด้วยวิธีโฟกัสแควร์. *Journal of Applied Education*, 3(4), 113–124. <https://so16.tci-thaijo.org/index.php/JAE/article/view/1712>: 114)

- นันท์ณภัทร์ จันทรสว่าง. (2559). *การจัดการความรู้และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาในเขตภาคเหนือ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย*. <http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/handle/123456789/3106>.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). *การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- สาริณี สุวรรณพันธุ์. (2553). *การใช้กิจกรรมเพลงเพื่อส่งเสริมการออกเสียงความรู้ทางด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. <http://repository.cmu.ac.th/handle/6653943832/25969>.
- สายสุนีย์ เต็มสินสุข. (2549, เมษายน). การใช้กลยุทธ์ในการสอนการเขียนภาษาอังกฤษ. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา)*, 6 (2), 89-94.
- สุนีย์รัตน์ เนียรเจริญสุข. (2553). *ประสิทธิผลของกิจกรรมการอ่านร่วมกันกับเพื่อนในวิชาการอ่านภาษาญี่ปุ่น*. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/japanese/article/view/51807>
- Jialing Chen. (2021). Peer Feedback Training in Language Teaching: A Case Study of Business English Writing. *English Language Teaching*, 14(6), 12-13. https://www.researchgate.net/publication/351676443_Peer_Feedback_Training_in_Language_Teaching_A_Case_Study_of_Business_English_Writing
- Shokrpour, N. Keshavarz N., and Jafari S. M. (2013). *The effect of peer review on writing skill of EFL students*. https://jhss-khazar.org/wpcontent/uploads/2010/04/0003_Shokrpour_Keshavarz_Jafari_the_effect_of_peer_feedback-docx-1.pdf

ธรรมชาติของมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท

Human Nature and Potential Development in Theravāda Buddhist Philosophy

พระธีรพล ญฐโก (บัวทอง)^{1*}, พระครูศรีปัญญาวิกรม^{2*}, พชริน จินดาปทีป^{3*}
PhraTerapon Nutthiko^{1*}, Phrakru Sripanyavikrom^{2*}, Patcharin Jindapateep^{3*}

นักวิชาการอิสระ^{1*,2*,3*}
Independent Academic^{1*,2*,3*}

Corresponding Author, E-mail: benedit8263@gmail.com

Received: July 23, 2025

Revised: September 8, 2025

Accepted: November 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์และการพัฒนาศักยภาพในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท ผลการศึกษาพบว่า มนุษย์เป็นเพียงสัตว์ประเภทหนึ่งในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย และจัดเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีวิญญาณหรือจิตครอง แนวคิดเรื่อง “ชีวิต” ในพุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อมโยงกับการมี “วิญญาณ” ไม่ใช่เพียงการเติบโตหรือสืบพันธุ์ แต่สิ่งที่เรียกว่าสิ่งมีชีวิตต้องมีวิญญาณเป็นองค์ประกอบคือสิ่งที่สามารถก่อกรรมและรับผลกระทบได้ หน้าที่ของมนุษย์มิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อตนเอง แต่ยังต้องเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ให้เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมองเห็นธรรมชาติและสัจธรรมตามความเป็นจริง เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างสังคมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจและสันติภาพด้วยการใช้ศักยภาพทางปัญญาที่มีในตัวมนุษย์แต่ละคน แนวทางพัฒนาเป็นระบบที่มุ่งพัฒนาวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งระดับส่วนตัวและสังคม ไม่ได้จำกัดเพียงสัจชาตญาณเพื่อการอยู่ร่วมกัน “สัตว์สังคม” หรือเพียงการแสวงหาและใช้อำนาจทางการเมือง “สัตว์การเมือง” และมีมิใช่เพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ “สัตว์เศรษฐกิจ” แต่พุทธปรัชญาเห็นว่ามนุษย์คือ “เวไนยสัตว์” ผู้มีศักยภาพพิเศษที่พร้อมจะรับการนำพาอย่างถูกต้องเพื่อพัฒนาไปสู่ความสุขทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมและสูงสุดคือความสิ้นทุกข์เป็นแก่นแท้ของการพึ่งตนแบบเถรวาทตรงกับพุทธพจน์ว่า “อตตาหิ อตตโน นาโถ” “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” แต่ตนที่พึ่งต้องฝึก ไม่ใช่ตัวตนถาวรไม่มีใครทำแทนเรา แม้แต่จุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นคือ “นิพพาน”

คำสำคัญ : 1.ธรรมชาติมนุษย์ 2. การพัฒนาศักยภาพ 3.พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This academic article aims to study and analyze human nature and potential development according to Theravāda Buddhist philosophy. It argues that humans are merely one type of animal among many and are categorized as real entities endowed with a spirit or mind, referred to as "living beings" in Buddhism. The concept of "life" is linked to the presence of "consciousness" (or *viññāṇa*), not merely growth or reproduction. What is called a living being must possess consciousness as a component; it is something that can create karma and receive its results. The duty of humanity is not just to learn for oneself, but also to support fellow human beings in accessing the learning process to perceive nature and truth as they truly are. The ultimate goal is to create a society grounded in understanding and peace through the utilization of the intellectual potential inherent in each individual. This developmental approach is a system aimed at improving human lifestyles in all dimensions, both personal and societal. It is not limited to instincts for coexistence (social animals), or merely the pursuit and exercise of political power (political animals), nor solely the pursuit of economic gain (economic animals). Instead, Buddhist philosophy views humans as "veneyyasatta" – beings with a special potential ready to be guided correctly towards happiness, encompassing both personal and collective benefit, and ultimately, the cessation of suffering. This is the essence of self-reliance in Theravāda Buddhism, aligning with the Buddha's saying "attā hi attano nātho" (The self is the master of the self). However, this "self" must be trained; it is not a permanent self, and no one can do it for us, even the ultimate goal in Theravada Buddhist philosophy, "nirvana."

Keywords: *1. Human nature 2. potential development 3. Theravāda Buddhist philosophy*

บทนำ

ธรรมชาติของมนุษย์เป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการถกเถียงและศึกษามายาวนานของนักปรัชญา เนื่องจากเป็นรากฐานของการทำความเข้าใจชีวิต จริยธรรมและความหมายของการดำรงอยู่ หรือแม้แต่ความเข้าใจในเชิงมานุษยวิทยาก็ไม่ได้อธิบายเพียงองค์ประกอบทางกายภาพของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังมุ่งศึกษาถึงโครงสร้างจิตใจ ความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิต ตลอดจนศักยภาพในการพัฒนาและบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต แนวคิดเหล่านี้สะท้อนในปรัชญาตะวันตกและตะวันออกในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะในพุทธปรัชญาซึ่งมีมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์ต่อธรรมชาติของมนุษย์ ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาล ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนทั่วโลก ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ที่ขับเคลื่อนด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างเร็วรูปแบบนี้มนุษย์ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ไม่เคยมีมาก่อนจำเป็นต้องตระหนักถึงพลวัตของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (กิติพันธ์ บัวเขียวและคณะ, 2565: 84)

ในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาทอธิบายว่า มนุษย์ไม่ใช่เพียงสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นระบบที่แปรปรวนและปราศจากแก่นสารถาวร หลักการสำคัญ เช่น อนัตตา ความไม่มีตัวตนถาวรและปฏิเสธสมุปบาทหรือที่เรียกอีกอย่างว่าหลักอหัตถ์ปัจจุตาที่กล่าวถึง ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา วิราคะ นิโรธ นิพพาน พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า “ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเรา ข้อนั้นก็จะพึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539. ที. ม, 10: 64: 36) เป็นรากฐานของการอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ในเชิงปรัชญา ทำให้เกิดการมองมนุษย์ในฐานะสิ่งมีชีวิตที่สัมพันธ์กับกฎแห่งกรรมและกระบวนการเกิดดับ ไม่ใช่ในฐานะตัวตนถาวรที่คงอยู่ตลอดไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2562: 687) การศึกษาทฤษฎีว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท จึงมีความสำคัญในการทำความเข้าใจรากฐานทางความคิดของพุทธศาสนาและเป็นแนวทางในการอธิบายปัญหาพื้นฐานของชีวิต เช่น ความทุกข์ ความเปลี่ยนแปลงและหนทางแห่งการหลุดพ้น บทความนี้มุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบทางกายและจิตตามคำสอนของพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและจริยธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าพุทธปรัชญาเถรวาทเสนอแนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์อย่างไร

สิ่งมีชีวิตในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท

ทฤษฎีความรู้มานุษยวิทยาตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่ามนุษย์เป็นเพียงสัตว์ประเภทหนึ่งในบรรดาสัตว์ทั้งหลาย และจัดเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งที่มีวิญญาณหรือจิตครองเรียกว่า “สิ่งมีชีวิต” โดยในมุมมองนี้พุทธปรัชญาเถรวาทไม่ถือว่าพืชเป็นสิ่งมีชีวิต เพราะแนวคิดเรื่อง “ชีวิต” ในพุทธปรัชญาเถรวาทเชื่อมโยงกับการมี “วิญญาณ” ไม่ใช่เพียงการเติบโตหรือสืบพันธุ์ แต่สิ่งที่เรียกว่าสิ่งมีชีวิตต้องมีวิญญาณเป็นองค์ประกอบ ไม่ใช่เพียงคุณสมบัติทางกายภาพเหมือนพืช (วัชระ งามจิตฺตเจริญ, 2556: 335) เมื่อพิจารณาสิ่งมีชีวิตที่มีวิญญาณเป็นองค์ประกอบ และมนุษย์คือสารชนิดหนึ่งก็อาจไม่ใช่เรื่องแปลกนัก หากพิจารณาว่าเนื้อหนังร่างกายของเราประกอบขึ้นจากธาตุและโมเลกุลเช่นเดียวกับวัตถุอื่นๆ ในโลกรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามก็อาจจะมีคำถามเชิงปรัชญาเกิดขึ้นมาทันทีว่าเหตุใดการจัดระเบียบของสารประเภทเดียวกันเมื่อประกอบเป็นร่างกายมนุษย์จึงก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ซับซ้อนและมีความละเอียดอ่อน มีสำนึกและสามารถสะท้อนตนเองได้ ขณะที่สารในรูปของก้อนหินหรือต้นไม้ ไม่แสดงรูปแบบประสบการณ์เช่นนั้น ในเรื่องนี้ก็มีนักปรัชญาสายสสารนิยมจำนวนหนึ่งพยายามอธิบายปรากฏการณ์นี้โดยชี้ว่า ความแตกต่างไม่ได้อยู่ที่สารในความหมายที่ถูกอธิบายโดยหลักการพื้นฐานของการเป็นอะตอมหรืออนุภาค แต่อาจจะเป็นที่รูปแบบการจัดวางระดับเคมี ชีววิทยา และระบบประสาท ซึ่งเอื้อให้เกิดกระบวนการประมวลผลข้อมูลอย่างมีพลวัตจนปรากฏเป็นสิ่งที่เราเรียกว่า “จิต” หรือ “ความคิด” ในมนุษย์ การเกิดขึ้นของสภาวะทางจิตในที่นี้จึงอาจเข้าใจได้ในฐานะคุณสมบัติเชิงเกิดใหม่ของสารที่ซับซ้อนและมีคุณสมบัติพิเศษของอะตอมชนิดพิเศษที่ไม่มีในก้อนหินหรือพืช (สมภาร พรหมทา, 2545: 45) ในทางพุทธเถรวาทเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตอย่างเช่นมนุษย์หรือสัตว์นั้นมีวิญญาณชั้นร์ คือมีจิตและเจตนาที่สามารถก่อกรรมได้ ไม่ใช่แค่มีการเจริญเติบโตทางชีวภาพเหมือนพืช เพราะพุทธปรัชญาไม่ถือว่าพืชมีจิตหรือวิญญาณ จึงไม่จัดเป็นสัตว์โลก เจาะลึกสำคัญของการเป็นสิ่งมีชีวิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทอาจจะจำแนกลักษณะพิเศษได้ ดังนี้

1. มีจิต (วิญญาณธาตุ)
2. มีเจตนา (กรรมเกิดจากเจตนา)
3. มีความสามารถรับผลแห่งการกระทำของตน

ดังนั้น สิ่งมีชีวิตในความหมายพุทธปรัชญาเถรวาท คือสิ่งที่สามารถก่อกรรมและรับผลกรรมได้ ด้วยเหตุนี้โลกมนุษย์นั้นจึงมีลักษณะเป็นเหมือนโลกของกฎแห่งกรรม เพราะมนุษย์มีการกระทำที่เกิดจากเจตนา และยังมีความแตกต่างจากสิ่งไม่มีชีวิตวัตถุหรือพืชที่ไม่มีเจตนา ไม่ก่อกรรม แต่เป็นผลของกฎธรรมชาติทางกายภาพ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562: 299) จะเห็นว่าลักษณะของสิ่งมีชีวิตถูกนิยามจากควมมีจิตและเจตนาที่สามารถทำให้เกิดกรรมและผลกรรม ดังนั้น

การมีเจตนาจึง ทำให้มนุษย์ต่างจากสิ่งไม่มีชีวิตและเป็นพื้นฐานแห่งศักยภาพในการพัฒนาทั้งในมิติบุคคลและสังคม โลกมนุษย์จึงเป็นโลกแห่งกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากการกระทำของมนุษย์นั่นเอง

กล่าวโดยสรุปในมุมมองแบบพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าสิ่งมีชีวิตไม่ใช่เพียงแค่สสารที่มีการเจริญเติบโตหรือสืบพันธุ์ แต่คือสิ่งที่ประกอบด้วยวิญญาณหรือจิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความสามารถในการใช้ความคิด การรับรู้และการสะท้อนตนเอง พุทธปรัชญาเถรวาทจึงไม่ถือว่าพืชเป็นสิ่งมีชีวิต เพราะพืชไม่มีจิตและเจตนาและไม่สามารถก่อกรรมหรือรับผลกระทบได้ ดังนั้น ความแตกต่างสำคัญระหว่างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งไม่มีชีวิต จึงอยู่ที่การมีจิตและเจตนา ซึ่งนำไปสู่การกระทำและการรับผลของการกระทำนั้น โลกมนุษย์จึงถูกมองว่าเป็นโลกแห่งกรรมที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากการกระทำที่มีเจตนาของมนุษย์เอง

ศักยภาพการพัฒนาดนแบบพุทธปรัชญาเถรวาท

แนวคิดในทางพุทธปรัชญาเถรวาทมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน 4 ด้าน ได้แก่ กายภาพ ชีววิทยา สังคม จิตวิญญาณและปัญญาศาสนา แนวคิดแบบพุทธปรัชญาเถรวาทมีบทบาทสำคัญในมิติหลังที่ว่าด้วยจิตวิญญาณและปัญญา แต่ก็ยังเกี่ยวพันกับมิติทางกายและสังคมผ่านหลักปัจจัย 4 ด้วยการดำเนินชีวิตที่พอเหมาะพอดี เพราะเมื่อมนุษย์เผชิญทุกข์ย่อมต้องการที่พึ่งทางใจและกรอบความหมายในการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังไฝ่แสวงหาความเข้าใจโลกตัวตนและความสุขที่แท้จริง ทั้งหมดนี้คือพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพทางจิตในเชิงศาสนาและปรัชญาที่จะช่วยให้ทิศทางการแก้ปัญหาสถานะทางใจบางอย่างที่อาจจะติดค้างอยู่ในใจ (ศรีคำ บัวโรย, 2559: 7) การพัฒนาศักยภาพทางจิตนี้พบในคัมภีร์ปรัชญาอินเดียโบราณจำนวนมากที่มีการอธิบายลักษณะปัจเจกนิยมที่เห็นว่าบุคคลสามารถบรรลุโมกษะได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอส่วนรวม และเน้นไปที่การสละโลกและแสวงหาความหลุดพ้นส่วนตัว ตรงกันข้ามกับนักปรัชญาอินเดียร่วมสมัยที่ยืนยันคุณค่าของโลกและสังคม สนับสนุนความเสมอภาค ภราดรภาพ เศรษฐกิจและการเมืองระดับโลก นักปรัชญาอินเดียร่วมสมัยมองว่าการรู้แจ้งคือการอุทิศตนเพื่อยกระดับมนุษยชาติ ไม่ใช่การปลีกวิเวก (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2545: 7) และจำแนกการพัฒนาศักยภาพได้ 2 ลักษณะ คือ

1. แนวคิดแบบอินเดียโบราณ (โมกษะปัจเจก ละโลก)
2. แนวคิดแบบอินเดียร่วมสมัย (มนุษยโลกนิยม รู้แจ้งยกระดับสังคม)

นอกจากนี้สมมติฐานทางตะวันตกในเชิงมานุษยวิทยาว่าด้วยกำเนิดศาสนามีการเสนอเรื่องของความเชื่อทางศาสนาว่า อาจเกิดขึ้นจากสัญชาตญาณหวาดกลัวและการพยายามอธิบายหรือการพยายามที่จะควบคุมภัยธรรมชาติของมนุษย์ดึกดำบรรพ์ ผ่านการเฝ้าสังเกตพิจารณาปรากฏการณ์ฟ้าฝน ฟ้าผ่า น้ำท่วม แผ่นดินไหว แล้วตีความว่าอาจจะมีการกระทำหรืออำนาจเหนือมนุษย์บางอย่างอยู่

เบื้องหลัง จึงก่อรูปเป็นความเชื่อและพิธีกรรมเพื่อขอความคุ้มครอง ต่อมานักคิดสมัยใหม่ได้รับแรงบันดาลใจจากงานของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Robert Darwin) โดยเฉพาะ On the Origin of Species ที่อาจแสดงว่าสิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงผ่านกระบวนการวิวัฒนาการตามธรรมชาติไม่ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างตายตัว ซึ่งทัศนะเชิงวิวัฒนาการนี้เอง ได้สร้างแรงกระตุ้นคลอนความเชื่อทางศาสนาที่มีมาก่อนหน้าหลายระบบที่พยายามอธิบายลักษณะธรรมชาติของโลกและชีวิตว่าเกิดจากการสร้างโดยเทพเจ้า ทำให้เกิดทั้งการปะทะเชิงความคิดและการตีความศาสนาใหม่ในเวลาต่อมา (Darwin, 1988: 1) แต่ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าความสามารถของมนุษย์ในการรับรู้และเข้าใจความจริงเป็นฐานทางปัญญาที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนโดยธรรมชาติ ความพิเศษนี้เกิดจากศักยภาพของสมองมนุษย์ ถือเป็นหนึ่งในการก่อสร้างที่ซับซ้อนและมหัศจรรย์ที่สุดเท่าที่จักรวาลที่เรารู้จักปรากฏขึ้นมา แม้ยังไม่มีหลักฐานยืนยันการมีอยู่ของอารยธรรมอื่น แต่มนุษย์บนโลกมีสมองที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนา และบรรลุความจริง ความดีงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ดังนั้น หน้าที่ของมนุษย์มิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อตนเอง แต่ยังต้องเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ให้เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมองเห็นธรรมชาติและสังเคราะห์ตามความเป็นจริง เป้าหมายสูงสุดคือการสร้างสังคมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจและสันติภาพด้วยการใช้ศักยภาพทางปัญญาที่มีในตัวมนุษย์แต่ละคน (ประเวศ วะสี, 2547: 15) ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทจำแนกความรู้ไว้เป็นสองระดับ คือ

1. โลเกียปัญญา
2. โลกุตตรปัญญา

โลเกียปัญญาเป็นลักษณะของความรู้สามัญที่มีความเกี่ยวข้องกับโลกสมมติที่ได้มาจากการประสบการณ์ตรงและประสาทสัมผัส การคิดไตร่ตรองและการเรียนรู้ทางสังคม ใช้เพื่อการดำรงชีวิต ความอยู่รอด และการปฏิสัมพันธ์ในโลก ส่วนโลกุตตรปัญญาเป็นลักษณะของความรู้ในระดับสูงที่เข้าถึงความจริงเชิงปรมัตถ์ ความเป็นไตรลักษณ์ของสังขารทั้งปวง และนำไปสู่การก้าวพ้นสังสารวัฏหรือความหลุดพ้น “นิพพาน” ดังนั้น โลเกียปัญญาช่วยให้อยู่ในโลกได้อย่างรู้เท่าทัน ในขณะที่โลกุตตรปัญญาชี้ทางออกจากทุกข์ที่ผูกพันอยู่กับโลก (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2537: 77)

สรุปแนวคิดแบบพุทธปรัชญาเถรวาทยึดมั่นในศักยภาพโดยธรรมชาติของมนุษย์ ในการรับรู้และเข้าใจความจริงผ่านสมองอันซับซ้อน ซึ่งเป็นพื้นฐานของปัญญาสามารถจำแนกปัญญาเป็น 2 ระดับ ได้แก่ “โลเกียปัญญา” ความรู้ทางโลก ที่ช่วยในการดำรงชีวิตและปฏิสัมพันธ์ในสังคมและ “โลกุตตรปัญญา” ความรู้เหนือโลก ซึ่งนำไปสู่การเข้าถึงความจริงสูงสุด “ไตรลักษณ์” หมายถึงการมีปกติเห็นกุศลธรรมโดยวิเศษ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554. พุ. อป. อ, 1: 132: 244) และการหลุดพ้นจากทุกข์ “นิพพาน” เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาศักยภาพตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่ไม่ใช่แค่การเรียนรู้เพื่อ

ตนเอง แต่ยั้งรวมถึงการใช้ศักยภาพทางปัญญาที่มีอยู่ในมนุษย์แต่ละคนเพื่อเกื้อกูลผู้อื่นให้เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจสังคม นำไปสู่การสร้างสังคมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจและสันติภาพอย่างยั่งยืน

การพึ่งตนแบบพุทธปรัชญาเถรวาท

ในทางพุทธปรัชญาเถรวาทยืนยันว่า การพัฒนามนุษย์เป็นผลจากความเพียรพยายามของมนุษย์เอง มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจากพระเจ้าเป็นเจ้าหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ พระพุทธองค์ทรงเป็นบรมครูผู้ประเสริฐ ผู้ทรงชี้แนวทางสู่การพัฒนา ทั้งแก่นมนุษย์และแม้แต่เทพเจ้าที่ผู้คนนับถือ ดังนั้นพุทธศาสนาจึงถือเป็นศาสนาของมนุษย์ โดยมนุษย์และเพื่อนมนุษย์ ขณะเดียวกันยังเป็นแนวทางพัฒนาเป็นระบบที่มุ่งพัฒนาวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งระดับส่วนตัวและสังคมไม่ได้จำกัดเพียงสัจยชาติญาณเพื่อการอยู่ร่วมกันหรือที่มักนิยมเรียกว่า “สัตรว์สังคม” หรือเพียงการแสวงหาและใช้อำนาจทางการเมือง “สัตรว์การเมือง” และมีใช้เพียงเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ “สัตรว์เศรษฐกิจ” แต่พุทธปรัชญาเห็นวามมนุษย์คือ “เวไนยสัตว์” ผู้มีศักยภาพพิเศษที่พร้อมจะรับการนำพาอย่างถูกต้องเพื่อพัฒนาไปสู่ความสุขทั้งประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ส่วนรวมและสูงสุดคือความสันทุกข์ แนวทางนี้จะเกิดขึ้นได้ผ่านกระบวนการวัฒนธรรมและการศึกษาอบรมที่เหมาะสม ภายใต้หลักการและวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้อย่างสมบูรณ์บริสุทธิสอดคล้องตามเหตุปัจจัยและผลสำเร็จย่อมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์ปฏิบัติด้วยความเพียรที่ถูกต้องเพียงพอ เพราะในที่สุดความรับผิดชอบต่อการพัฒนาทั้งหมดอยู่ที่ตัวบุคคลหรือตัวมนุษย์เอง ไม่ได้อยู่ที่อำนาจภายนอก (สิทธิ บุตรอินทร์, 2559: 234) ตั้งอยู่บนความเข้าใจความเป็นไปตามเหตุปัจจัยตามหลัก “ปฏิจจสมุปบาท” แล้วดำเนินชีวิตไปอย่างสอดคล้องกับความจริง เพื่อให้เกิดผลดีแก่มนุษย์และสรรพสัตว์มากที่สุด นี่คือนิยามที่ถูกต้องแท้จริง เพราะไม่ฝืนความจริง แต่ทำงานร่วมกับความจริงเมื่อกฎธรรมชาติ เช่น ความไม่เที่ยง กรรมทำงานตามเหตุปัจจัยความสัมพันธ์กายและจิต เป็นจริงโดยอิสระจากเจตนาผลที่จะเกิดขึ้นกับเราต่อการกระทำบางสิ่งย่อมเป็นไปตามเหตุปัจจัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2562: 152) เช่น หากต้องการเป็นแพทย์ เราต้องเริ่มสร้างเหตุที่ดีของความแพทย์ไว้ เมื่อเราเข้าใจความจริงของคนที่เป็นแพทย์ว่าเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถในการวินิจฉัยรักษาโรค เหตุของการที่แพทย์สามารถวินิจฉัยรักษาโรคได้ก็เพราะความพากเพียรในการศึกษาค้นคว้าวิชาความรู้ต่าง ๆ ดังนั้น การสร้างเหตุของการเป็นแพทย์ก็คือการเริ่มลงมือค้นคว้าหาความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาผู้ป่วย นี่คือนิยามของการพึ่งตนในแบบพุทธเถรวาทที่ตรงกับพุทธพจน์ว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปะโร สียา” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539. ขุ.ธ, 25: 189: 29) แปลว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้” แต่ตนที่วันนี้ต้องเป็นตนที่ฝึกฝนตัวเองดีแล้ว ไม่ใช่ตัวตนถาวรและไม่มีใครทำแทนใครได้ มีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ “นิพพาน” การเข้าถึงนิพพานไม่ใช่การไปสู่สถานที่ใดที่หนึ่ง แต่หากนำมา

เปรียบเทียบกับ การดำเนินชีวิตประจำวันก็คือ การดับสิ้นซึ่งเหตุแห่งทุกข์ เช่น ความไม่รู้ถึงสาเหตุของ ปัญหาที่แท้จริงและความทะยานอยากได้อะไรที่มีเป็นต้นเหตุของการแก่งแย่งชิงดี หรือแม้แต่การ เปรียบเทียบที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความทุกข์ใจ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันบนโซเชียลมีเดียที่มัก พบเห็นชีวิตแต่ด้านที่สวยงามของผู้อื่น จนอาจเป็นสาเหตุทำให้บางคนรู้สึกท้อชีวิตของตัวเองด้อยกว่าคน อื่น จนเกิดความเครียดและวิตกกังวลได้ สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์และไม่ใช้การพัฒนา ศักยภาพในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท

สรุปแนวความคิดที่ตนเองในทางพุทธปรัชญาเถรวาทตั้งอยู่บนหลักปฏิจาสัมุปบาท คือการ เข้าใจความเป็นไปตามเหตุปัจจัย มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและการพัฒนาของตนเอง ด้วยความเพียรที่ถูกต้องและสอดคล้องกับธรรมชาติ การจะบรรลุเป้าหมาย เช่น การเป็นแพทย์ ก็ต้อง สร้างเหตุที่เหมาะสมด้วยความพากเพียรในการศึกษาค้นคว้า ความเข้าใจนี้สอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โภ หิ นาโถ ปะโร สียา” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539. ขุ.ธ , 25: 189: 29) แปลว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้” ซึ่งหมายถึงการที่บุคคล ต้องฝึกฝนตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในแบบพุทธปรัชญาเถรวาท

บทสรุป

พุทธปรัชญาเถรวาทนำเสนอภาพรวมของธรรมชาติมนุษย์ที่ลึกซึ้งและเป็นเอกลักษณ์ โดยมองว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจิตและเจตนา สามารถก่อกรรมและรับผลกรรมได้ ซึ่งทำให้โลกนี้เป็น โลกแห่งกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากการกระทำที่มีเจตนาของมนุษย์เอง ต่างจากสิ่งไม่มีชีวิตและพืชที่ไร้จิต และเจตนา แนวคิดสำคัญคือ อนัตตา ความไม่มีตัวตนถาวรและปฏิจาสัมุปบาท หลักเหตุปัจจัยที่อธิบาย ว่ามนุษย์เป็นเพียงกระบวนการที่แปรปรวนและปราศจากแก่นสารที่คงที่ ไม่ใช่ตัวตนที่ดำรงอยู่ตลอดไป ศักยภาพในการพัฒนาตนเองและการพึ่งตนเอง พุทธปรัชญาเถรวาทยึดมั่นในศักยภาพโดยธรรมชาติของ มนุษย์ในการรับรู้และเข้าใจความจริงผ่านสมองอันซับซ้อน ซึ่งเป็นพื้นฐานของปัญญาและเป้าหมายสูงสุด ของการพัฒนาตนตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทจึงไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อตนเอง แต่ยังรวมถึงการใช้ ศักยภาพทางปัญญาที่มีอยู่ในมนุษย์แต่ละคนเพื่อเกื้อกูลผู้อื่นให้เข้าถึงกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจ สัจธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจและสันติภาพอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กิตติพันธ์ บัวเขียว. พลพิพัฒน์ สิงหวรชัย. วิวรรจน์ เชื้อจิตร. ศุภกร รัตนวงษ์. วัชวุฒิ บุญลอย. (2565).

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 13(2), 79-97.

- ประเวศ วะสี. (2547). *ธรรมชาติของสรรพสิ่งการเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. มูลนิธิสำนึกรักบ้านเกิด.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สำนักพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2554). *อรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. สำนักพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2537). *ทฤษฎีความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาท*. สำนักพิมพ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2556). *พุทธศาสนาเถรวาท* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีคำ บัวโรย. (2559). *ศาสนศึกษา*. โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- สมภาร พรหมทา. (2545). *มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ศยาม.
- สิทธิ บุตรอินทร์. (2559). *ปรัชญานิพนธ์*. ศยาม.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย* (พิมพ์ครั้งที่ 52). พลิธัมม์.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2545). *ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). สหมิตรพรีนติ้ง.
- Darwin, C. (1988). *The origin of species and the descent of man*. The modern library.

ความนิยมทางการเมืองกับพฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยไทย

Political Popularity and Party Support Behavior in Thai Democracy

ศรันย์พร สุดเจริญ^{1*}, วัลลภ ปิริยววรรณ² และเยาวลักษณ์ ชวบ้านโพธิ์³
Srunporn Sudjaroen¹, Wallop Piriawatthana² and Yaowaluk Chaobanpho³

นักศึกษาลัทธิรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สังกัดวิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา^{1*}
อาจารย์สังกัดวิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา²
อาจารย์สังกัดวิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา³

Master's degree student in Political Science, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University¹
Lecturer, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University²
Lecturer, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University³

*Corresponding Author, E-mail: s65563825023@ssru.ac.th, yaowaluk.ch@ssru.ac.th

Received: July 27, 2025

Revised: September 21, 2025

Accepted: November 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งสังเคราะห์และวิเคราะห์ความนิยมทางการเมืองของประชาชนไทยในระบบประชาธิปไตย โดยผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) และพฤติกรรมการเลือกตั้ง (Voting Behavior) โดยใช้กรอบการบูรณาการระหว่างมิติทางโครงสร้าง วัฒนธรรมการเมือง และพลังของเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล เพื่ออธิบายปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้นำทางการเมือง บทความนี้วิเคราะห์เชิงคุณภาพจากเอกสารวิชาการ และกรณีศึกษาการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562 และ พ.ศ. 2566 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ความนิยมทางการเมืองในประเทศไทยเป็นผลจากหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ ระบบการเลือกตั้งที่มีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง วัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ที่ยังคงฝังราก และบทบาทสำคัญของสื่อดิจิทัลในการสร้างภาพลักษณ์และกระแสทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบลักษณะของ “ประชาธิปไตยแบบอารมณนิยม” ซึ่งการตัดสินใจของประชาชนมักขึ้นอยู่กับความรู้สึก ภาพลักษณ์ และคำพูดที่กินใจมากกว่าการประเมินนโยบายเชิงเหตุผล บทความเสนอแนวทางเสริมสร้างความนิยมทางการเมืองอย่างยั่งยืนผ่านการส่งเสริมการเรียนรู้พลเมือง การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย และการพัฒนาศักยภาพพรรคการเมืองให้ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้คือการผสมผสานการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างและพฤติกรรม รวมถึงเสนอแนวคิดเชิงพลวัตเพื่อทำความเข้าใจความนิยมทางการเมืองในบริบทประชาธิปไตยกำลังพัฒนา

คำสำคัญ: 1. ความนิยมทางการเมือง 2. วัฒนธรรมทางการเมือง 3. ระบบเลือกตั้ง 4. พรรคการเมือง
5. ประชาธิปไตยไทย

Abstract

This academic article aims to synthesize and analyze the political popularity of Thai citizens within a democratic framework through the lense of Political Marketing and Voting Behavior theories. It employs an integrative framework that combines structural dimensions, political culture, and the dynamic of digital media technology to explain the factor shaping public support for political parties and leaders. The article adopts a qualitative methodology, drawing upon academic literature and case studies of the 2019 and 2023 general elections in Thailand.

The findings reveal that political popularity in Thailand is shaped by interrelated factors: the frequent change in the electoral system, the persistent entrenchment of patron–client political culture, and the critical role of digital media in constructing political image and mobilizing public sentiment. Moreover, the study reveals the emergence of an “emotional democracy,” in which citizens’ decisions are often driven by sentiment, image, and emotional attachment rather than rational policy evaluation. The article further proposes pathways to foster sustainable political popularity through the promotion of civic education, establishing inclusive policy platforms, and enhancing political parties’ ability to adapt to Thailand’s shifting inclusive policy context. The article’s contribution lies in its integration of structural and behavioral perspectives, offering a dynamic conceptual framework for understanding political popularity in the context of a developing democracy.

Keywords: 1. *Political popularity* 2. *political culture* 3. *electoral system* 4. *political parties* 5. *Thai democracy*

บทนำ

ในระบอบประชาธิปไตย พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสะท้อนเจตจำนงของประชาชนและเป็นกลไกหลักในการคัดเลือกผู้แทน ความนิยมทางการเมือง (Political Popularity) จึงมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนพรรคและผู้สมัคร โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทยที่ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมีอิทธิพลอย่างมากต่อการรับรู้และการตัดสินใจของประชาชน ความนิยมมิได้เกิดขึ้นจากนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นผลจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง และวัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ รวมถึงปัจจัยจุลภาค เช่น บุคลิกภาพผู้นำ ความเชื่อทางการเมือง และบทบาทของสื่อมวลชน (Kanchanawongpaisan et al., 2025) การเลือกตั้งในทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึง “กระแสความ

นิยม” ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะพรรคการเมืองใหม่ที่สามารถสร้างฐานเสียงได้อย่างมีนัยสำคัญ เช่น พรรคอนาคตใหม่ในการเลือกตั้งปี 2562 ซึ่งสะท้อนความคาดหวังของประชาชนยุคใหม่ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง (Mccargo, 2019: online) ต่อมาในการเลือกตั้งปี 2566 กระแสความนิยมดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง คือ การเกิดขึ้นของ “ประชาธิปไตยเชิงมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล” (Digital Participatory Democracy) ที่ประชาชนใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่แสดงออก สนับสนุน หรือวิพากษ์การดำเนินงานของพรรคการเมืองอย่างกว้างขวาง (Sinpeng, 2024: online)

ภายใต้กรอบแนวคิด “การตลาดทางการเมือง” (Political Marketing) และ “พฤติกรรมผู้เลือกตั้ง” (Voting Behavior) ความนิยมทางการเมืองสามารถอธิบายได้ว่าเป็นผลของการผสมผสานระหว่างการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของพรรคและการตอบสนองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผ่านกลไกทางสังคมและเทคโนโลยีดิจิทัล การตลาดทางการเมืองช่วยให้พรรคสามารถกำหนดภาพลักษณ์ สื่อสารนโยบาย และสร้างการมีส่วนร่วมในรูปแบบใหม่ ส่วนพฤติกรรมผู้เลือกตั้งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์ ความเชื่อ และเหตุผลที่ประชาชนใช้ประกอบการตัดสินใจทางการเมือง ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมของผู้สมัคร ได้แก่ ภาพลักษณ์ ความสามารถในการสื่อสารนโยบาย ความใกล้ชิดกับประชาชน และผลงานในอดีต (วิสุทธิ ชันศรี, 2564) ขณะเดียวกันบริบทสังคมและการเมืองท้องถิ่นก็มีอิทธิพลต่อทิศทางของความนิยมทางการเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ยังคงมีระบบอุปถัมภ์และการเมืองเชิงบุญคุณ อย่างไรก็ตาม ความนิยมทางการเมืองในประเทศไทยยังมีความเปราะบางและผันผวน ซึ่งอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ไม่ยั่งยืนและขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็ง (Sinpeng, 2024: online) นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ มีบทบาทสำคัญในการสร้างกระแสความนิยมอย่างรวดเร็ว ซึ่งสามารถทั้งส่งเสริมหรือบั่นทอนภาพลักษณ์ของพรรคและผู้สมัครได้ในเวลาอันสั้น (นภัสวรรณ รักข่วย, 2565) สื่อดิจิทัลจึงเป็น “สนามการเมืองใหม่” ที่สะท้อนพลวัตทางอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับประชาชนในยุคประชาธิปไตยดิจิทัล ดังนั้น การศึกษาความนิยมทางการเมืองภายใต้บริบทดังกล่าวจึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของการเมืองไทยร่วมสมัย และนำไปสู่การเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและเสถียรภาพในระยะยาว

วัตถุประสงค์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการสังเคราะห์และวิเคราะห์ ความนิยมทางการเมืองของประชาชนไทยในระบอบประชาธิปไตย ผ่านกรอบแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) และพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง (Voting Behavior) เพื่ออธิบายการสร้างภาพลักษณ์ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้นำ รวมถึง บทบาทของสื่อดิจิทัลและ

เทคโนโลยีสารสนเทศ ต่อการสร้างความคิดเห็นสาธารณะและกระแสทางการเมือง ตลอดจนความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลระดับความไว้วางใจของประชาชน พร้อมข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืน

ความนิยมทางการเมืองในบริบทประชาธิปไตยร่วมสมัย

ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ความนิยมทางการเมืองมิได้เป็นเพียงผลสะท้อนจากการเลือกตั้งหรือคะแนนสำรวจ แต่ยังสะท้อนพฤติกรรมทางการเมืองที่ก่อรูปจากการสื่อสาร ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม และอิทธิพลด้านวัฒนธรรมร่วมในแต่ละยุคสมัย (Kanchanawongpaisan et al., 2025: online) สำหรับประเทศไทยประชาธิปไตยยังอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเชิงสถาบันและอิทธิพลอนุรักษ์นิยม ความนิยมทางการเมืองจึงมักผันผวนตามกระแสสังคมที่เกิดจากความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและวิกฤตศรัทธาต่อระบบราชการและชนชั้นนำ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ประชาชนมีบทบาทสำคัญยิ่งกว่าต่อผลลัพธ์ทางการเมืองผ่านพื้นที่สาธารณะเสมือน โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นต่อฝ่ายรัฐ (Tamada, 2019) แนวคิดดังกล่าวให้มิติพรรคการเมืองในฐานะกลยุทธ์เพื่อสร้างความเชื่อในทางอารมณ์ผ่านการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์และความจริงใจของผู้นำมากกว่านโยบายเพียงอย่างเดียว ในขณะเดียวกันปัจจัยเศรษฐกิจยังคงมีอิทธิพลสูงโดยนโยบายประชานิยมเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วงชิงคะแนนเสียงจากชนบทและผู้มีรายได้น้อย แต่การพึ่งพาอย่างขาดความยั่งยืนอาจนำไปสู่การเสื่อมศรัทธาต่อพรรคการเมือง ขณะเดียวกันความนิยมยังสะท้อนผ่านความผูกพันเชิงบุคคล (personalism) โดยเฉพาะผู้นำการสืบภาคที่สามารถสร้าง “แฟนคลับทางการเมือง” ได้เหนียวแน่น เช่น พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร หรือนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ (Rungrojsuwan, 2022: online) โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ดังนั้น ความนิยมทางการเมืองไทยจึงเป็นผลจากการประสานกันระหว่างโครงสร้างอำนาจวัฒนธรรมการเมือง และกระบวนการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การส่งเสริมเสถียรภาพทางการเมืองจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) โดยเน้นความโปร่งใส การตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง

พฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมือง: กลไกและรูปแบบ

พฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมิได้เกิดจากการเลือกตั้งตามกระแสเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปัจจัยทางจิตวิทยาและแรงจูงใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยเฉพาะในบริบทไทยร่วมสมัย พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนทั้งเหตุผลเชิงตรรกะและอารมณ์ผสมผสานเข้ามาทำอย่างมีนัย กลไกพื้นฐานในการสนับสนุนพรรคสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) การยึดมั่นในอุดมการณ์และนโยบาย

(2) การตอบสนองผลประโยชน์เฉพาะหน้า เช่น นโยบายประชานิยม หรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคลกับนักการเมือง และ (3) การตอบรับบุคลิกภาพและภาพลักษณ์ของผู้นำ สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจทางการเมืองมิใช่เพียงการเลือกเชิงระบบเท่านั้น แต่ยังสัมพันธ์กับบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองที่ยังพัฒนาอยู่ (Sawasdee, 2019: online; Larsson, 2022: online)

การรณรงค์หาเสียงมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดโน้มในการสนับสนุน โดยเฉพาะการสร้างภาพลักษณ์ผ่านสื่อกระแสหลักและสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้เลือกตั้งในระยะสั้นซึ่งมักเป็นอารมณ์และความรู้สึกมากกว่าการใช้เหตุผล การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองและการสื่อสารเชิงกลยุทธ์จึงมีความสำคัญ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิดความเชื่อมั่นต่อพรรคและนโยบาย ความโปร่งใส ตลอดจนสร้างความคุ้นเคยกับตัวบุคคลผู้นำ ในทางจิตวิทยาทางการเมือง ผู้นำที่มีคาแรกเตอร์เด่นและสามารถสื่อสารเข้าถึงประชาชนได้ดี มักสร้างผลประโยชน์ระยะยาวด้านภาพลักษณ์พฤติกรรมกรรมการสนับสนุน อย่างไรก็ตาม การเมืองสมัยใหม่เป็นพื้นที่ของการสื่อสารสร้างความเชื่อมั่นที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นกับความเชื่อของพรรคในการส่งมอบนโยบายที่ตอบโจทย์ปัญหาท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ (Falkowski, & Cwalina, 2012: online) นอกจากนี้ ความนิยมยังเกี่ยวข้องกับอิทธิพลทาง “การเมืองอารมณ์” (Emotional politics) ซึ่งเกิดจากแรงเชื่อมโยงทางจิตใจระหว่างผู้นำกับผู้สนับสนุน การแสดงออกของผู้นำ เช่น ความใกล้ชิด ความเห็นอกเห็นใจ หรือความกล้าหาญ สามารถโน้มน้าวการตัดสินใจได้ แม้ไม่สอดคล้องกับเหตุผลเชิงนโยบาย (Salic, 2023: online) ดังนั้น พฤติกรรมการสนับสนุนพรรคการเมืองของประชาชนไทยจึงเป็นผลลัพธ์จากปัจจัยหลายด้าน ตั้งแต่โครงสร้างสังคมจนถึงประสบการณ์ส่วนบุคคล และเทคโนโลยีที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความนิยมและพฤติกรรมทางการเมืองในประชาธิปไตยร่วมสมัย

ผู้นำทางการเมืองกับความนิยมและความไว้วางใจของประชาชน

ในสังคมประชาธิปไตย ผู้นำทางการเมืองไม่เพียงทำหน้าที่บริหารประเทศ แต่ยังเป็น “ภาพแทน” ที่ประชาชนใช้ประเมินคุณค่าและความชอบธรรมของระบอบการเมือง ความนิยมและความไว้วางใจจึงกลายเป็นตัวชี้สำคัญ โดยเฉพาะในยุคที่การสื่อสารรวดเร็วและแพร่หลาย การรับรู้ของประชาชนต่อผู้นำ ขึ้นอยู่กับนโยบาย บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ และการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ผู้นำที่แสดงความเข้าใจประชาชน มีบุคลิกที่จริงใจ และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ มักได้รับความนิยม โดยเฉพาะในช่วงวิกฤต ในบริบทไทยผู้นำทางการเมืองมักเกิดเป็น “คิรส์มาติก” จากการสื่อสารในระบบอุปถัมภ์ เช่น ภัยพิบัติ หรือพฤษภาทมิฬ ผู้นำลักษณะนี้ได้อย่างรับผิดชอบจะได้รับการยอมรับในระยะยั่งยืน แต่หากขาดความโปร่งใสหรือเสถียรภาพ ความนิยมย่อมลดลง (Baranovskyi, 2023: online) นอกจากนี้บุคลิกภาพ เช่น ความเด็ดขาดและความจริงใจ มีผลต่อคะแนนนิยมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มคนเมืองและวัยทำงาน ผู้นำคนใหม่จึงต้องพัฒนาอำนาจรับรู้ของประชาชน แต่ต้อง

สร้างแรงจูงใจด้านกระบวนการมีส่วนร่วมและได้ความเชื่อมั่นจากการเชื่อมโยงกับประชาชน (McAllister, 2003: online) อย่างไรก็ตาม หากผู้นำไม่โปร่งใสไม่ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล ความนิยมนั้นจะลดลงอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น การจัดการวิกฤตโควิด-19 หรือปัญหาเศรษฐกิจที่ซับซ้อนยิ่งท้าทาย อาจบั่นทอนความเชื่อมั่นผู้นำ ดังนั้นผู้นำต้องสร้างพรรคที่มีกลุ่มผลประโยชน์ และการนำเสนอของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อดิจิทัล ล้วนมีบทบาทต่อภาพลักษณ์ผู้นำทั้งทางบวกและลบ (Catterberg, & Moreno, 2006: online) โดยสรุป ความนิยมและความไว้วางใจต่อผู้นำสะท้อนความสามารถในการนำประเทศให้พ้นวิกฤต ภายใต้ความคาดหวังสูงของประชาชน ความนิยมนั้นยังยืนหรือต้องสูญสลายขึ้นอยู่กับจริยธรรม ความโปร่งใส ความสามารถในการบริหาร และการมีส่วนร่วมกับประชาชนอย่างแท้จริง

บทบาทของสื่อดิจิทัลในการกำหนดกระแสนิยม

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อดิจิทัลมีบทบาทในทุกมิติ การเมืองก็ได้รับผลกระทบอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย สื่อดิจิทัลไม่เพียงเป็นช่องทางรับรู้ข่าวสาร แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง กำหนดวาระสังคม และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมือง โมนิเตอร์คือ “การสร้างภาพ” (Image Construction) ผ่านการสื่อสารทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ยูทูบ ทวิตเตอร์ และเอกซ์ โดยมุ่งเน้น การสื่อสารเชิงอารมณ์ มากกว่าการ สื่อสารเชิงเนื้อหา นโยบายเชิงลึก เพื่อสร้างความใกล้ชิด เพิ่มความนิยม และกำหนดทิศทางความเห็นของประชาชนในประเด็นสำคัญ เช่น ความมั่นใจในผู้นำหรือนโยบาย และการมองฝ่ายตรงข้าม (Srisai, 2025: online) อีกมิติหนึ่งคือ “การกำหนดวาระ” (Agenda-setting) ที่เดิมเป็นบทบาทของสื่อกระแสหลัก แต่ในยุคดิจิทัลสื่อสังคมออนไลน์กลับมีพลังมากยิ่งขึ้น เพราะเปิดให้ผู้ใช้ทุกคนผลิตข่าวสารและร่วมกำหนดวาระทางการเมืองโดยตรง การรีทวีต แชร์โพสต์ หรือแสดงความคิดเห็นสามารถทำให้ประเด็นเล็ก ๆ กลายเป็นกระแสสังคมได้อย่างรวดเร็ว เช่น เรื่องสิทธิมนุษยชน การต่อต้านรัฐประหาร หรือนโยบายสาธารณะ สื่อดิจิทัลจึงกลายเป็นเวทีหลักเชื่อมทางการเมืองของประชาชนที่กว้างขวางกว่า นอกเหนือรัฐสภา แม้บางครั้งโอกาสนี้มีส่วนร่วม แต่ก็อาจสร้างความแตกแยกเชิงอุดมการณ์ผ่านการจัดการข้อมูลข่าวสาร (Wan, 2022: online; Meesuwan, 2016: online) กล่าวโดยสรุป สื่อดิจิทัลกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระแสสังคมการเมืองไทย ทั้งในฐานะเครื่องมือสื่อสารของนักการเมืองและพื้นที่ใหม่ของประชาชน ที่กำหนดทิศทางความนิยมต่อพรรค ผู้นำ และประเด็นสาธารณะอย่างทรงพลังและรวดเร็ว

แนวทางเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนไม่อาจพึ่งพาการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม หากต้องตั้งอยู่บน “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (citizen participation) ในทุกมิติ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การตรวจสอบอำนาจรัฐ นิัยการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะในท้องถิ่น ความนิยมทางการเมืองจึงมิได้

เพียงผลของการสื่อสารหรือหาเสียง แต่เป็นภาพสะท้อนของความสัมพันธ์ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชนที่ต้องเสริมสร้างต่อเนื่อง แนวทางสำคัญคือการสร้างกลไกการสื่อสารสองทาง ผ่านเวทีสาธารณะหรือช่องทางออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมตลอดเวลา ไม่ใช่เฉพาะช่วงเลือกตั้ง ซึ่งช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นและวางรากฐานของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Michels, 2011: online) อีกทั้งยังส่งเสริมบทบาทท้องถิ่น เช่น ประชาคมหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งล้วนสะท้อนถึง “การกระจายอำนาจ” (decentralization) ที่สร้างประชาธิปไตยจากฐานราก พรรคการเมืองจึงต้องเป็นตัวกลางระหว่าง “ผู้แทนราษฎร” และ “ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง” ด้วยการสนับสนุนโครงสร้างภาคีในพื้นที่ เช่น หน่วยรณรงค์ประชาชน พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมเห็นแก่กัน และขับเคลื่อนวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระต่อกันในประชาชนส่วนต่าง ๆ ขณะเดียวกัน การพัฒนาเยาวชนก็เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ เนื่องจากเยาวชนมีส่วนร่วมในโลกออนไลน์สูง แต่ยังขาดวินัยระดับนโยบาย การศึกษาเพื่อประชาธิปไตย (civic education) และคุณลักษณะการเป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์ รวมถึงการมีบทบาทจริงในเวทีสาธารณะหรือคณะกรรมการด้านนิติธรรม จึงเป็นเรื่องที่จำเป็น กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมต้องอาศัยทั้งพรรคการเมือง ภาครัฐ และประชาชน หากประชาชนตระหนักถึงพลังของตน และรัฐพรรคการเมืองเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นอย่างจริงจัง ความนิยมทางการเมืองก็จะไม่เพียงแคระยะสั้น ๆ แต่จะพัฒนาไปเป็นวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน และทำให้ประชาธิปไตยไทยมีเสถียรภาพในระยะยาว

กลไกการสร้างภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล

ศตวรรษที่ 21 การเมืองได้ขยายจากสภาและพื้นที่ชุมชนสู่สนามสื่อดิจิทัล อย่างเต็มรูปแบบ พรรคการเมืองจึงต้องแข่งขันผ่านการสร้างภาพลักษณ์ (political branding) เพื่อเชื่อมโยงกับประชาชน

1. การเล่าเรื่อง (Narrative Politics) และผู้นำ พรรคยุคใหม่ใช้การเล่าเรื่อง (narrative) เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของพรรคกับผู้นำและประเด็นสังคม เช่น พรรคก้าวไกลที่นำเสนอภาพ “ผู้ทำทนายใหม่” ผ่านการสื่อสารออนไลน์แบบ Live หรือคลิปสั้นที่สร้างความรู้สึกใกล้ชิดและเข้าถึงได้ (Manek, & Fadah, 2024: online)

2. พรรคการเมืองได้ใช้ผู้มีอิทธิพลทางความคิด (Key Opinion Leaders: KOLs) ควบคู่กับการโฆษณาและการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนหลัก โดยอาศัยบุคคลที่มีอิทธิพลในสังคม เช่น นักวิชาการ ผู้ผลิตเนื้อหาในยูทูบ หรือผู้มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ (อินฟลูเอนเซอร์: Influencers) เพื่อถ่ายทอดสารทางการเมืองในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงกลุ่มเยาวชน ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น ดิกต็อก (TikTok) หรือมีม (meme) ซึ่งช่วยส่งเสริมและขยายภาพลักษณ์ของพรรคการเมืองให้มีพลังและเป็นที่จดจำมากยิ่งขึ้น (Haider, 2025: online)

3. กลยุทธ์การตลาดทางการเมือง (Political Marketing) โดยการออกแบบนโยบายเฉพาะกลุ่ม (Policy Targeting) เช่น นโยบายสำหรับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) หรือกลุ่มผู้หญิง เพื่อสร้างความรู้สึกที่ “พรรคนี้เข้าใจฉัน” อันนำไปสู่การสร้าง ความภักดีต่อพรรคในระยะยาว (loyalty) (Manek, & Fadah, 2024: online)

4. การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์หลายแพลตฟอร์ม (Multichannel Online Communication) ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงเวทีเดียว โดยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เช่น ดิกต็อก (TikTok), เอกซ์ (X) และเฟซบุ๊ก (Facebook) โดยแต่ละแพลตฟอร์มมีการออกแบบเนื้อหาเฉพาะให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น คลิปมีม (meme) ที่มุ่งสื่อสารกับกลุ่มเยาวชนบนดิกต็อก การสื่อสารด้วยภาษาต่างประเทศบนเอกซ์ และการถ่ายทอดสด (ไลฟ์สด) บนเฟซบุ๊ก เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร (Ridge-Newman, & Mitchell, 2016: online)

โดยสรุป การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองในยุคดิจิทัลมิใช่เพียงโลโก้หรือคำขวัญ แต่คือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชน ผ่านการเล่าเรื่อง การใช้ผู้มีอิทธิพลทางความคิดและนโยบายที่ตรงใจประชาชน หากดำเนินอย่างมียุทธศาสตร์และต่อเนื่อง จะสามารถเปลี่ยนเป็นพลังนิยมความผูกพันทางอารมณ์ในระยะยาวได้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการตลาดทางการเมืองและพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง

มิติ/องค์ประกอบ	การตลาดทางการเมือง (Political Marketing)	พฤติกรรมผู้เลือกตั้ง (Voting Behavior)	ความสัมพันธ์ต่อ “ความนิยมทางการเมือง”
1. การสื่อสารทางการเมือง	การวางกลยุทธ์สื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล สื่อมวลชน และกิจกรรมรณรงค์	การรับรู้ การตีความ และการตอบสนองต่อสารทางการเมือง	การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความนิยม
2. ภาพลักษณ์และแบรนด์	การสร้างภาพลักษณ์พรรคและผู้นำ เช่น ความซื่อสัตย์ ความสามารถ	การรับรู้ภาพลักษณ์และความไว้วางใจในผู้นำ	ภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับค่านิยมของประชาชนส่งผลต่อการสนับสนุน
3. นโยบายและข้อเสนอ	การออกแบบนโยบายให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	การประเมินความสอดคล้องของนโยบายกับผลประโยชน์ส่วนบุคคล	การตรงใจในนโยบายเป็นปัจจัยเพิ่มโอกาสการได้รับคะแนนนิยม
4. อารมณ์และสัญลักษณ์	การใช้สัญลักษณ์ สี เพลง คำขวัญ เพื่อกระตุ้นอารมณ์ร่วม	การตอบสนองเชิงอารมณ์ เช่น ความหวัง	อารมณ์และสัญลักษณ์ช่วยสร้าง “การยึดโยงทางอารมณ์” กับพรรค

มิติ/องค์ประกอบ	การตลาดทางการเมือง (Political Marketing)	พฤติกรรมผู้เลือกตั้ง (Voting Behavior)	ความสัมพันธ์ต่อ “ความนิยมทางการเมือง”
		ความศรัทธา หรือความ ไม่พอใจ	
5. เทคโนโลยีและสื่อ ดิจิทัล	การใช้แพลตฟอร์ม ออนไลน์สร้างการมีส่วน ร่วม	การแสดงออกและมีส่วน ร่วมทางการเมืองผ่านสื่อ ออนไลน์	เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวเร่ง กระบวนการสร้างความนิยม อย่างรวดเร็ว

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความนิยมทางการเมืองตั้งอยู่บนการบูรณาการระหว่างแนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) และแนวคิดพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง (Voting Behavior) ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ทางการเมืองกับการตัดสินใจของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การตลาดทางการเมืองทำหน้าที่สร้างภาพลักษณ์และสื่อสารคุณค่าทางการเมือง ส่วนพฤติกรรมผู้เลือกตั้งสะท้อนการตอบสนองของประชาชนต่อกลยุทธ์ดังกล่าวผ่านการรับรู้และการลงคะแนนเสียง

แนวคิดการตลาดทางการเมือง (Political Marketing) มุ่งอธิบายการประยุกต์หลักการตลาดในกิจกรรมทางการเมือง เพื่อทำความเข้าใจและตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การกำหนดภาพลักษณ์ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และการสร้างแบรนด์ทางการเมือง (Political Brand) เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความผูกพันกับประชาชน (Lees-Marshment, 2001; Ridge-Newman & Mitchell, 2016: online; Manek & Fadah, 2024: online) ส่วนแนวคิดพฤติกรรมผู้เลือกตั้ง (Voting Behavior) เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนทั้งระดับโครงสร้าง เช่น ระบบเลือกตั้ง และระดับปัจเจก เช่น ค่านิยม อารมณ์ และข้อมูลข่าวสาร (Campbell et al., 1960; Downs, 1957) ในยุคดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการรับรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การตลาดทางการเมืองเป็นกระบวนการสร้างสารและกลยุทธ์ทางการเมือง ขณะที่พฤติกรรมผู้เลือกตั้งสะท้อนการตอบสนองของประชาชนต่อสารนั้น การบูรณาการทั้งสองแนวคิดจึงช่วยอธิบายพลวัตของความนิยมทางการเมืองได้อย่างรอบด้าน โดยเชื่อมโยงกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองกับปัจจัยเชิงพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น ความนิยมทางการเมืองเป็นผลลัพธ์ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ทางการเมืองกับการรับรู้และพฤติกรรมของผู้เลือกตั้ง โดยมีปัจจัยโครงสร้าง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีเป็นกรอบกำหนดการเปลี่ยนแปลง พรรคการเมืองทำหน้าที่สร้างและจัดการความนิยมผ่านกลไกทางการตลาด ขณะที่ประชาชนตอบสนองต่อกลไกดังกล่าวผ่านพฤติกรรมกาเลือกตั้ง การบูรณาการแนวคิดทั้งสองช่วยอธิบายลักษณะพลวัตของความนิยมทางการเมืองไทยในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นระบบ และมีมิติทางวิชาการชัดเจน

แนวทางเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในระบอบประชาธิปไตย ความนิยมทางการเมืองคือกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงประชาชนกับพรรคการเมือง โดยเฉพาะในสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี สื่อดิจิทัล และคนรุ่นใหม่ พรรคการเมืองจึงต้องสร้างฐานความนิยมที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะ พลเมืองที่มีบทบาท (active citizens) ไม่ใช่เพียงผู้เลือกตั้ง (Michels, 2011: online; Yadav, 2024: online)

1. การมีส่วนร่วมเชิงนโยบาย (Policy Co-Creation) พรรคควรสร้างพื้นที่ให้ประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย (bottom-up policymaking) ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลหรือเวทีสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของนโยบาย และเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับฐานเสียง

2. พรรคการเมืองในฐานะ “สถาบันทางสังคม” พรรคต้องปรับบทบาทจากผู้แสวงหาคะแนนเสียงสู่สถาบันที่สร้างความรู้และทักษะทางการเมือง เช่น การอบรมเยาวชน การทำงานกับภาคประชาสังคม และการตั้ง think tank เพื่อสร้าง ความเข้มแข็งทางอุดมการณ์ ที่ยั่งยืน

3. การสื่อสารเพื่อความเชื่อมั่น ยุคดิจิทัลต้องใช้การสื่อสารแบบสองทาง (participatory communication) ผ่านกลยุทธ์การตลาดทางการเมือง เช่น micro-targeting, storytelling และการใช้ผู้มีอิทธิพลทางความคิด แต่ต้องโปร่งใส ไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง

4. การเชื่อมโยงปัญหาเชิงโครงสร้างและพื้นที่ พรรคควรตอบโจทย์ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียม และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นทางการเมืองในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป ความนิยมทางการเมืองที่ยั่งยืนไม่อาจพึ่งพาคลิกหรือพลังผู้ชื่นชอบชั่วคราว แต่ต้องอาศัย กลไกการมีส่วนร่วมที่ลึกซึ้ง โปร่งใส และต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างประชาชนกับพรรคการเมือง และการยกระดับประชาธิปไตยไทยในระยะยาว

บริบทเชิงโครงสร้าง “ระบบการเลือกตั้งและวัฒนธรรมทางการเมือง”

การวิเคราะห์ความนิยมทางการเมืองในไทยไม่อาจแยกจากโครงสร้างที่กำหนดทิศทางการประชาธิปไตย ทั้งระบบเลือกตั้ง สถาบันการเมือง และวัฒนธรรมการเมือง ล้วนมีผลต่อพฤติกรรม การเลือกตั้งและการรับรู้ต่อพรรคการเมือง การเปลี่ยนทัศนคติเลือกตั้ง เช่น จากบัตรใบเดียวปี 2562 กลับมาเป็นสองใบในปี 2566 ทำให้ประชาชนสับสนและจับกันให้พรรคการเมืองต้องขับปรับกลยุทธ์ โดยเฉพาะพรรคขนาดกลางและเล็กที่ได้รับผลกระทบโดยตรง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สะท้อนถึง “ประชาธิปไตยแบบมีข้อจำกัด” (limited democracy) ที่ความนิยมของประชาชนไม่สอดคล้องกับอำนาจสถาพรรคการเมือง (Sawasdee, 2020: online; Rogozhina, 2024: online) นอกจากนี้ โครงสร้างการเลือกตั้งแล้ว วัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ยังมีอิทธิพลในหลายพื้นที่ ส่งผลให้การลงคะแนนเสียงมักผูกพันกับผลประโยชน์เฉพาะบุคคล ระบบอุปถัมภ์ดังกล่าวสะท้อนผ่านความนิยม

ในขบวนการการเมืองท้องถิ่น ในขณะบาง ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง “ขายเสียง” และแรงจูงใจของผลประโยชน์เฉพาะ ซึ่งถูกมองว่าเป็นกระบวนการแบบพฤติกรรมเชิงอัตโนมิติ แม้ในเขตเมืองและชุมชนชั้นกลางจะมีการตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มขึ้น แต่โครงสร้างการเมืองยังคงถูกครอบงำโดยกลุ่มอำนาจและวัฒนธรรมอนุรักษนิยม ที่ทำให้ “ความนิยม” มักเป็นผลของการขึ้นำ ไม่ใช่การตัดสินใจอย่างอิสระ อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งความนิยมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่สะท้อนการรับรู้ของประชาชนที่ต้องการสังคมเท่าเทียม เปิดกว้าง และปฏิเสธระบบอุปถัมภ์ กลุ่มนี้ต้องการเห็นความโปร่งใสในการบริหารงานรัฐ โปร่งใสเชิงงบประมาณและข้อมูลที่เข้าถึงได้ อธิบายปรากฏการณ์พรรคใหม่ในช่วงหลังว่า การเติบโตของกระแสสังคมดิจิทัลทำให้ความนิยมมุ่งสู่นโยบาย ความรู้เท่าทัน และการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (วรรัชญา โพธิทอง และคณะ, 2566)

อภิปรายผล

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ค่าความนิยมทางการเมืองในบริบทประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชน (2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทของสื่อดิจิทัลในการกำหนดกระแสสังคม และ (3) เพื่อเสนอแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยั่งยืน จากการวิเคราะห์พบว่า ความนิยมทางการเมืองของประชาชนไทยในยุคปัจจุบันมิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงมิติเดียว แต่เป็นผลสะท้อนจากการผสมผสานกันระหว่างบริบทโครงสร้างทางการเมือง ระบบการเลือกตั้ง การทำงานของพรรคการเมือง ตลอดจนพฤติกรรมการสื่อสารของประชาชนบนแพลตฟอร์มดิจิทัล นอกจากนี้พบว่า พรรคการเมืองที่สามารถเชื่อมโยงกับความรู้สึกและอัตลักษณ์ของประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ผ่านการสื่อสารที่มีลักษณะเฉพาะด้านและการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเชิงนโยบาย มักจะมีความนิยมในระยะยาวและต่อเนื่อง

การศึกษาความนิยมทางการเมืองในบริบทประชาธิปไตยไทยชี้ให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ความนิยมมิได้เพียงการตอบสนองต่อภาพลักษณ์หรือคำขวัญหาเสียงของพรรคการเมืองเท่านั้น แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการที่ซับซ้อนซึ่งผสมผสานกันระหว่างโครงสร้างทางการเมือง ระบบการเลือกตั้ง กลยุทธ์การสื่อสาร และพลวัตทางสังคม (Rogozhina, 2024: online) โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารและขับเคลื่อนกระแสทางการเมือง (Chachavalpongpun, 2025: online) ในด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยม พบว่า ระบบการเลือกตั้งและกลไกเชิงโครงสร้างยังคงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองอย่างชัดเจน เช่น รูปแบบบัตรเลือกตั้งหรือวิธีการนับคะแนน ด้านหนึ่ง ส่งผลต่อทิศทางของพรรคการเมืองและกลยุทธ์ในการหาเสียง ขณะที่อีกด้านหนึ่ง เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์กลับเร่งให้พฤติกรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงโต้ตอบมากขึ้น โดยเน้นการสื่อสารแบบสองทาง การแสดงความคิดเห็น คุณค่า

ประชาธิปไตย และความโปร่งใสตามการเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นสัญญาณเชิงบวกต่อการพัฒนาการประชาธิปไตยไทย (พัชรมิน โคตรสุโพธิ์, และกัญจน์วัชร หงส์ประภัส, 2567)

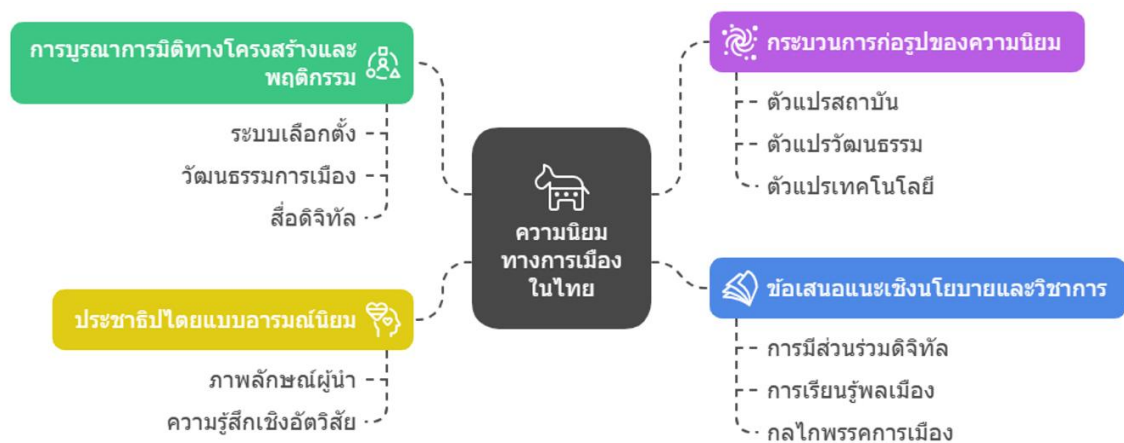
สำหรับบทบาทของสื่อดิจิทัล บทความนี้ชี้ว่าช่องทางออนไลน์ได้กลายเป็นพื้นที่หลักในการกำหนดวาระและสร้างอารมณ์ร่วมทางการเมือง พรรคการเมืองที่สามารถใช้แพลตฟอร์มอย่าง Facebook, TikTok และ X ได้อย่างตรงเป้าหมาย มักจะสร้างการจดจำและการยอมรับได้ดีกว่าเดิม (Boulianne, 2018: online) ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ “ผู้มีอิทธิพลทางความคิด” และการมีส่วนร่วมในการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาของประชาชนเอง เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อการแพร่กระจายข้อมูลและการสร้างความผูกพันกับพรรคการเมือง ในด้านแนวทางเชิงกลยุทธ์ บทความนี้เสนอว่าการสร้างค่านิยมที่ยั่งยืนจำเป็นต้องวางรากฐานความสัมพันธ์ที่ยึดโยงกับประชาชนจริง ไม่ใช่เพียงการโฆษณาเชิงหาเสียง (Boulianne, & Theocharis, 2018: online) กลยุทธ์เพื่อการมีส่วนร่วมจึงเน้นการ ได้พื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งการแสดงความคิดเห็น การประชุมนโยบาย หรือการร่วมร่างข้อเสนอ ตลอดจนการพัฒนาพรรคการเมืองให้มีบทบาทเชิงสังคม เป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้และค่านิยมประชาธิปไตยให้กับคนรุ่นใหม่

ดังนั้น ค่านิยมทางการเมืองสะท้อนระดับคุณภาพของประชาธิปไตยในเชิงปฏิบัติ การทำความเข้าใจกลไกของค่านิยมจำเป็นต้องพิจารณาเชื่อมโยงมิติทางโครงสร้าง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน พรรคการเมืองที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตของยุคดิจิทัลและเสริมสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของทางการเมืองในหมู่ประชาชน จะมีศักยภาพในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ได้สำรวจคำความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยเริ่มจากการมุ่งอธิบายการมีมิติทางโครงสร้างและพฤติกรรมเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ “ค่านิยมทางการเมือง” ในสังคมไทยแทนที่จะจำกัดความเข้าใจเพียงในมิติของอารมณ์หรือกระแสสังคม ซึ่งพบว่าอยู่ในมิติด้านศาสตร์การเมืองเชิงพฤติกรรม ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าค่านิยมมิได้เกิดขึ้นอย่างลอยตัว แต่มีรากฐานอยู่บนปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบเลือกตั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย วัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ที่ฝังรากลึก และบทบาทของสื่อดิจิทัลที่เข้ามาเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารการเมือง การผสมผสานมิติเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นต้นทางที่สำคัญของการศึกษาค่านิยมทางการเมืองในยุคประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ค่านิยมทางการเมืองแบบพลวัต” (Dynamic Formation) อธิบายถึงค่านิยมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา แต่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามปัจจัยต่างๆ ในระดับชาติบ้าน วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ปัจจัย เช่น การเปลี่ยนกลไกการเลือกตั้ง อิทธิพลสื่อระบบอุปถัมภ์ หรือการใช้โซเชียล

มีเดียล้วนทำให้ความนิยมมีลักษณะ “กระแสวิกฤต” และ “ยากต่อการคาดการณ์” ต่างจากบริบทในบางประเทศที่ความนิยมมีเสถียรภาพสูงกว่า แนวคิดนี้จึงเป็นกรอบอธิบายใหม่ที่จะช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของการเมืองไทยในเชิงพลวัตมากขึ้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ของความนิยมทางการเมืองไทย

นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงระหว่าง “ประชาธิปไตยแบบอารมณ์นิยม” (emotional democracy) กับรูปแบบความนิยมทางการเมือง แม้ประเทศไทยมีการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ แต่บทความนี้ชี้ว่าการตัดสินใจของประชาชนจำนวนไม่น้อยยังคงอิงกับภาพลักษณ์ของผู้นำ ความรู้สึกส่วนตัว ความหวัง หรือความผิดหวัง มากกว่าการประเมินเชิงเหตุผลต่อเนื้อหา นโยบาย การรับเช่นนี้จึงเป็นการตัดทอนมิติของ “คุณภาพของประชาธิปไตย” ในมิติพฤติกรรมการเมืองของประชาชน และเสนอให้เพิ่มการศึกษาต่อยอดเพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกถึงเงื่อนไขที่อยู่เบื้องหลัง ทั้งนี้บทความชี้ให้เห็นชุดเครื่องมือการวิเคราะห์เชิงวิชาการ แต่ให้ความสำคัญไปสู่สะเลนเชิงนโยบายที่สามารถไปใช้ได้จริง (applied political knowledge) เช่น การใช้แนวทางการศึกษาพฤติกรรมเมืองและการสื่อสารทางการเมืองในระดับพื้นที่ รวมทั้งเชิงพื้นที่ในระดับการศึกษา และการเสริมศักยภาพทางการเมืองให้กับคนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอเหล่านี้เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างองค์ความรู้ทางวิชาการกับแนวทางปฏิบัติในเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นจุดแข็งที่ทำให้ผลลัพธ์นี้มีทั้งคุณค่าในเชิงทฤษฎีและศักยภาพในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและการเมือง

บทสรุป

บทความนี้ผู้เขียนเห็นว่าความนิยมทางการเมืองในบริบทประชาธิปไตยไทยเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและมีพลวัตสูง เกิดจากการประสานกันของปัจจัยเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมการเมือง และเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล ไม่เพียงแต่ระบบเลือกตั้งและทัศนคติทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งซึ่งมีผลต่อทัศนคติทางความเชื่อ แต่ยังรวมถึงระบบการสื่อสารแบบดิจิทัลที่เชื่อมโยงถึงซึ่งมีผลให้ประชาชนเข้าถึง

พื้นที่ และการใช้สื่อดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ กำหนดวาระ และขับเคลื่อน กระแสสื่อมวลชน การเมืองอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง นอกจากนี้ยังพบว่าลักษณะ “ประชาธิปไตยแบบ อารมณนิยม” มีบทบาททางการเมืองอย่างชัดเจนในหมู่ประชาชน ซึ่งมักตัดสินใจจากอารมณ์ ความรู้สึก หรือภาพลักษณ์ของผู้นำ มากกว่าการประเมินนโยบายอย่างมีเหตุผล บทความนี้จึงเสนอให้มีการ เสริมสร้างความรู้ทางการเมืองให้กับประชาชนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในระดับการศึกษาและท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในเชิงเหตุผลและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายอย่างแท้จริง การส่งเสริม การเรียนรู้พลเมืองในทุกระดับ การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และศรัทธาในประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีความเข้าใจการเมืองในระดับลึกขึ้น ลดพฤติกรรม การเลือกตั้งที่อิงอารมณ์และขับเคลื่อนไปสู่ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพในระยะยาว ซึ่งหากได้รับการขับเคลื่อนอย่าง ต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับคุณภาพของประชาธิปไตยไทยให้มีความมั่นคง โปร่งใสและยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

การเสริมสร้างค่านิยมทางการเมืองอย่างยั่งยืนควรดำเนินการผ่านทั้งมิติของนโยบาย สาธารณะและการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ โดยภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการปลูกฝังความรู้ และทักษะทางการเมืองแก่พลเมืองตั้งแต่ระดับการศึกษาเบื้องต้น ผ่านหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริม การเรียนรู้ด้านสิทธิ หน้าที่ และคุณค่าของประชาธิปไตย เพื่อสร้างพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบต่อกันไป นอกจากนี้ ควรพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของประชาชน (E-Participation) ให้เป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนสามารถเสนอความ คิดเห็น ติดตามผลนโยบาย และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างโปร่งใสและ ตรวจสอบได้ พร้อมกันนั้น ภาครัฐควรสนับสนุนการสื่อสารสาธารณะเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับสื่อมวลชน เพื่อลดอิทธิพลของข้อมูลบิดเบือน และส่งเสริมวัฒนธรรมการเสพข่าวสารที่มีวิจรรย์ญาณ

สำหรับพรรคการเมือง ควรพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่มุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง ระหว่างพรรคกับประชาชน เพื่อสร้างความไว้วางใจและความต่อเนื่องของฐานสนับสนุน การใช้ข้อมูล เชิงประจักษ์ (Data-Driven Communication) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์สามารถ ช่วยให้การเมืองเข้าใจความต้องการของประชาชนได้ชัดเจนขึ้น อันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ สอดคล้องกับบริบททางสังคมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ พรรคการเมืองควรเสริมสร้างวัฒนธรรมทาง การเมืองที่ยึดมั่นในจริยธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ระยะยาวให้กับประชาชน มากกว่าการมุ่งเน้นสร้างกระแสความนิยมชั่วคราวเพียงเพื่อผลทาง การเลือกตั้ง

ในด้านวิชาการ นักวิจัยควรมุ่งศึกษาปัจจัยทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบใหม่ของการสื่อสารทางการเมืองในยุคออนไลน์ งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นการสร้างกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงการตลาดทางการเมืองกับจิตวิทยาและวัฒนธรรมทางการเมือง ตลอดจนการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน เพื่อสังเคราะห์บทเรียนและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทไทย ในขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาควรบูรณาการองค์ความรู้ด้านการเมืองดิจิทัลและการสื่อสารทางการเมืองร่วมสมัยไว้ในหลักสูตรรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้สามารถวิเคราะห์และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารเชิงประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดตั้งศูนย์วิจัยด้านการสื่อสารการเมือง เพื่อสนับสนุนงานวิจัยเชิงประจักษ์และเป็นฐานข้อมูลให้กับหน่วยงานภาครัฐและพรรคการเมือง

ความสำเร็จของการสร้างความนิยมทางการเมืองที่ยั่งยืนขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างภาครัฐ พรรคการเมือง และภาควิชาการ ในการพัฒนาแนวนโยบายและกลไกการสื่อสารที่โปร่งใส มีส่วนร่วม และตอบสนองต่อพลวัตของการเมืองยุคดิจิทัล ความร่วมมือเชิงระบบดังกล่าวจะเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตยไทยให้มีเสถียรภาพ ความน่าเชื่อถือ และคุณภาพในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- นภัสวรรณ รักษาใจ. (2565). การสื่อสารทางการเมืองผ่าน TikTok เพื่อการต่อต้านรัฐบาลบนโลกออนไลน์ ช่วงปี 2563-2564 [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรมน โคตรสุโพธิ์, & กัญจนวิษฐ์ หงส์ประภัส. (2567). การเมือง รัฐ และความหลากหลายทางการเมือง. *วารสารวิจารณ์นโยบายและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 15(1), 100–110.
- วรวิทย์ โพธิ์ทอง, ถวิลศิริ สอาดศรี, สุภัทริน เพ็ชรชิต, และพัชรมน โคตรสุโพธิ์. (2566). การเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางการเมืองและข้อเรียกร้องของนักศึกษาและปัญญาชน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และพฤษภาทมิฬ 2535. *วารสารวิจารณ์นโยบายและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 11(2), 108–120.
- วิสุทธิ์ ชันติศิริ. (2564). กลยุทธ์การตลาดทางการเมืองกับพฤติกรรมการตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 24 มีนาคม 2562 [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต] มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Baranovskyi, F. (2023). The role of the visual image of a political leader in a democratic society. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*, 40–47. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2\(58\).285597](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2(58).285597)
- Boulianne, S. (2018). Twenty years of digital media effects on civic and political participation. *Communication Research*, 47(7), 947–966. <https://doi.org/10.1177/0093650218808186>

- Boulianne, S., & Theocharis, Y. (2018). Young people, digital media, and engagement: A meta-analysis of research. *Social Science Computer Review*, 38(2), 111-127.
<https://doi.org/10.1177/0894439318814190>
- Campbell, A., Converse, P., Miller, W., & Stokes, D. (1960). *The American voter*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Catterberg, G., & Moreno, A. (2006). The individual bases of political trust: Trends in new and established democracies. *International Journal of Public Opinion Research*, 18, 31-48. <https://doi.org/10.1093/IJPOR/EDH081>
- Chachavalpongpun, P. (2025). Dissent from a distance: Rising political activism of young Thai diasporas. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 44(2), 313-337.
<https://doi.org/10.1177/18681034251336767>
- Downs, A. (1957). *An economic theory of democracy*. New York, NY: Harper and Row.
- Falkowski, A., & Cwalina, W. (2012). Political marketing: Structural models of advertising influence and voter behavior. *Journal of Political Marketing*, 11, 26 - 8.
<https://doi.org/10.1080/15377857.2012.642705>
- Haider, R. (2025). Navigating the digital political landscape: How social media marketing shapes voter perceptions and political brand equity in the 21st Century. *International Journal of Science and Research Archive*, 15(1), 1736-1744.
<https://doi.org/10.30574/ijrsra.2025.15.1.1217>
- Kanchanawongpaisan, S., Fei, Z., Zeyu, Z., Tee, M., & Lu, L. (2025). Factors influencing political perspectives in a changing society: Case study Bangkok, Thailand. *International Journal of Computational and Experimental Science and Engineering*, 11(2), 2721-2729. <https://doi.org/10.22399/ijcesen.1788>
- Larsson, T. (2022). Religion, political parties, and Thailand's 2019 election: Cosmopolitan royalism and its rivals. *Modern Asian Studies*, 57, 582 - 612.
<https://doi.org/10.1017/S0026749X22000038>
- Lees-Marshment, J. (2001). *Political marketing and British political parties*. Manchester, England: Manchester University Press.
- Manek, D., & Fadah, I. (2024). Effectiveness of digital marketing strategies and political brand reinforcement. *JEM17: Journal Ekonomi Manajemen*, 9(1), 41-56.
<https://doi.org/10.30996/jem17.v9i1.10942>

- McAllister, I. (2003). Prime ministers, opposition leaders and government popularity in Australia. *Australian Journal of Political Science*, 38, 259 - 277.
<https://doi.org/10.1080/1036114032000092710>
- Mccargo, D. (2019). Southeast Asia's troubling elections: Democratic demolition in Thailand. *Journal of Democracy*, 30, 119 - 133.
<https://doi.org/10.1353/jod.2019.0056>
- Meesuwan, S. 2016. The effect of Internet use on political participation: Could the Internet increase political participation in Thailand? *International Journal of Asia Pacific Studies* 12(2), 57–82. DOI: 10.21315/ijaps2016. 12.2.3
- Michels, A. (2011). Innovations in democratic governance: how does citizen participation contribute to a better democracy? *International Review of Administrative Sciences*, 77(2), 275-293. <https://doi.org/10.1177/0020852311399851>
- Ridge-Newman, A., Mitchell, M. (2016). *Digital political marketing*. In: Lilleker, D., Pack, M. (eds) Political marketing and the 2015 UK general election. Palgrave studies in political marketing and management. London: Palgrave Macmillan.
https://doi.org/10.1057/978-1-137-58440-3_7
- Rogozhina, N. (2024). Thailand's political choice. *Asia and Africa today*, 6, 25-33.
<https://doi.org/10.31857/s032150750301021-5>
- Rungrojuswan, S. (2022). Language and leadership: Key linguistic attributes and devices reflecting charismatic leadership of King Rama IX of Thailand. *reFLECTIONS*, 29(2), 381–401. <https://doi.org/10.61508/refl.v29i2.260537>
- Sawasdee, S. (2019). The conundrum of a dominant party in Thailand. *Asian Journal of Comparative Politics*, 4, 102 - 119. <https://doi.org/10.1177/2057891118774643>
- Sinpeng, A. (2024). Social media and the DIY politics in Thailand's 2023 election. *Pacific Affairs*, 97(1), 99-116. <https://doi.org/10.5509/2024971-art5>
- Srisai, A. (2025). The role of social media in political mobilization among youth in Thailand: Case study of the 2020 Thai protests. *Journal of Research in Social Science and Humanities*, 4(1), 34-37. <https://doi.org/10.56397/jrssh.2025.01.06>
- Tamada, Y. (2019). *Democratization and the military in Thailand*. In: Tsunekawa, K., Todo, Y. (eds) *Emerging states at crossroads*. Emerging-Economy State and International Policy Studies. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-2859-6_13

Wan, S. (2022). Research on the role of new media in Thailand's democratic politics.

The Frontiers of Society, Science and Technology, 4(2).

<https://doi.org/10.25236/fsst.2022.040802>

Yadav, B. (2024). Citizen participation in government decision-making. *Research Review*

International Journal of Multidisciplinary, 9(4), 267-271.

<https://doi.org/10.31305/rrijm.2024.v09.n04.033>

หลักการทรงงานในรัชกาลที่ 9 ผ่านปราชญ์ผู้รอบรู้ สู่วิถีชุมชนดีพอ
His Majesty King Rama IX's Working Principles through an Expert Scholars
Towards an Immunized Community Way

ถาวร เศษียง ^{1*} และ บุญเหนือ พุทธบุรี ²

Thawon Setyang ^{1*} and Bunnuea Phutthaburee ²

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ^{1*,2}

Learning Institute for Everyone ^{1*,2}

*Corresponding Author, E-mail: bunnueaphutthaburee@gmail.com

Received: August 7, 2025

Revised: September 21, 2025

Accepted: November 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำหลักการทรงงาน 27 ประการในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ซึ่งเป็นหลักความคิด และแนวทางที่นำไปปฏิบัติได้ สามารถทำให้เกิดการปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ โดยเฉพาะประการที่ 20 “เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา” มาประยุกต์ใช้ในการสรุปเป็นแนวทางสำคัญในกระบวนการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนดีพอ ผ่านการบรรยายจากปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญที่รอบรู้ผ่านการสนองได้เบื้องพระยุคลบาท สัมภาษณ์ผู้ติดตามงานโครงการพระราชดำริ และผู้ติดตามงานมูลนิธิชัยพัฒนา รวมทั้งการลงพื้นที่คลุกคลีกับชุมชนรอบโครงการพระราชดำริ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางภูมิสังคมดั้งเดิมของชุมชนดีพอ พบว่า การสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนดีพอ ต้องยึดตามหลักการทรงงาน 27 ประการ การสร้างชุมชนให้ดีพอ จะต้องศึกษาให้เกิดความเข้าใจเสียก่อน โดยการทำความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาเป็นการพัฒนาชุมชนให้เป็นวิถีชุมชนดีพอได้ วิถีชุมชนดีพอคือ วิธีการสร้างภูมิคุ้มกันชุมชนในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต 4 ด้าน ได้แก่ ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ลำดับต่อมาในการสร้างชุมชนดีพอ คือ ขบวนการสร้างคน โดยคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อหาความสัมพันธ์ของคนกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกันแบบเกื้อกูลกัน วัฒนธรรมประเพณีก็คุ้มครองสร้างขวัญกำลังใจ ปกป้องคุ้มภัย ก่อให้เกิดการช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนดีพอ ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันครบทั้ง 4 ด้าน ความสำเร็จคือชุมชนดีพอสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง และอยู่ได้ด้วยพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : 1. ชุมชนดีพอ 2. ภูมิคุ้มกันชุมชน 3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This academic article aims to demonstrate the application of His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great's (Rama IX) 27 principles of royal work. These principles provide actionable ideas and guidelines that enable adaptation and coping with various changes. Specifically, the 20th principle, "Understand, Access, Develop," is applied and summarized into a crucial guideline for the process of creating an "immunized" community.

The methodology involved lectures from knowledgeable experts who served under His Majesty, interviews with followers of the royal project initiatives and the Chaipattana Foundation, as well as fieldwork and immersion within communities surrounding royal projects to obtain original socio-geographical data on these "immunized" communities.

The findings indicate that building an "immunized" community must adhere to King Rama IX's 27 principles. The process begins with gaining a deep understanding of the community and its development. This understanding is key to nurturing the "immunized community" way of life is a method of building community immunity to prepare for and cope with various impacts and changes that may arise, by considering potential future scenarios. This immunity is built upon four aspects: material immunity, social immunity, environmental immunity, and cultural immunity.

The next step is the process of human-centered development, focusing on people to understand their relationship with culture, customs, traditions, and natural resources. This fosters a relationship of mutual dependence and reciprocal support. Community members must show kindness to one another, recognizing that we are all interconnected. Cultural traditions play a vital role in building morale, providing protection, and encouraging mutual aid and sharing.

This human-centered approach is a crucial mechanism for successfully building a "immunized" community by creating complete immunity in all four aspects. The successful outcome is a community that can adapt to change and achieve sustainable self-reliance.

Keywords: 1. *The immunized community* 2. *community immunity* 3. *Sufficiency Economy Philosophy*

บทนำ

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนา จากหลาย ๆ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และเอกชน ตลอดจนการพัฒนาตนเอง สิ่งที่ยั่งยืนออกมาทั้งสำเร็จ และไม่สำเร็จ ดังพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 พระราชทานแก่ผู้มาเฝ้ารับเสด็จ ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี ความว่า

“...ทฤษฎีใหม่นี้เป็นเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะคนที่ทำนี้ต้องไม่ฟังชาน ผู้ปฏิบัติต้องมีความเพียรและความอดทน ไม่ใช่ทำง่าย ๆ... ไม่ใช่ทำได้ทุกแห่ง ต้องเลือกที่ แต่ค่อย ๆ ทำไป ก็จะ สามารถที่จะขยายความคิดของทฤษฎีใหม่นี้ไปได้ โดยดัดแปลงทฤษฎีนี้แล้วแต่สถานที่ แล้วแต่สภาพภูมิประเทศ ...ทฤษฎีใหม่...ยืดหยุ่นได้และต้องยืดหยุ่น เหมือนชีวิตของเราทุกคนที่ต้องยืดหยุ่น...” (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. ม.ป.ป.)

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” (สำนักงาน กปร. 2563)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละภาค การนำหลักการทรงงาน 27 ประการ เพื่อแก้ปัญหาให้กับชุมชนจึงต้องอาศัยความเข้าใจในความต้องการของชุมชนก่อน แม้จะมีงานวิจัยมากมายเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนถูกมองว่าไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ความเป็นจริงแล้ว ความเข้าใจของผู้นำชุมชนยังไม่เข้าใจหลักการของการพัฒนา ดังการสัมภาษณ์ผู้ติดตามโครงการพระราชดำริกล่าวว่า ชุมชนโดยรอบโครงการพระราชดำริต่าง ๆ ชาวชุมชนส่วนมากคิดอยู่อย่างเดียว่าจะเกิดการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ไม่เฉพาะชาวชุมชน แม้แต่ผู้นำชุมชนเองก็คิดเช่นเดียวกัน ทำให้หลายพื้นที่รอบโครงการพระราชดำริเสื่อมโทรมลง ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการพระราชดำริ ผู้ติดตามโครงการพระราชดำริให้แนวคิดที่ว่า ชุมชนดีพอจะต้องเป็นชุมชน ที่มีการเรียนรู้เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ดีพอที่กล้าเผชิญกับทุกสถานการณ์ ดีพอที่จะตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ ดีพอที่จะเป็นต้นแบบของการแก้ปัญหา ดีพอที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคน และดีพอที่จะร่วมสร้างสรรค์ชุมชนให้ดีขึ้น โครงการชุมชนดีพอ จึงเป็นการศึกษาเรียนรู้ข้อมูลของชุมชนอย่างละเอียด รอบด้าน โดยปราชญ์ผู้รอบรู้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีประสบการณ์ในงานติดตามสนองงานใต้เบื้องพระยุคลบาท ที่ประสบความสำเร็จ อันจะนำความรู้แบบรวบยอด ในการวิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนที่ดีพอ ให้เกิดความกระชับ มุ่งเน้นให้เป็นชุมชนต้นแบบ ในการจัดการ

องค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่ดีพอ มีความผูกพันกับชุมชน การที่จะเป็นชุมชนที่ดีพอ นั้น มุ่งเน้นการให้การศึกษากับคนในชุมชนเป็นสำคัญ ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคนไปพร้อมๆกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีพอให้เกิดเป็นภูมิคุ้มกันชุมชน ให้สามารถเผชิญกับทุกสถานการณ์เป็นสำคัญ ที่หลอมรวมความต้องการในการที่จะสร้างชุมชนให้มีความเจริญ ในด้านสังคมมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสาธารณสุขที่ตีรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วย รวมทั้งการธำรงรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีแต่ละชุมชนให้คงอยู่

จากการเปิดโครงการชุมชนดีพอ ณ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2568 ได้มีปราชญ์ผู้รอบรู้ในหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) หลายท่านซึ่งแต่ละท่านล้วนเป็นผู้มีประสบการณ์ในงานติดตามสนองงานใต้เบื้องพระยุคลบาท กล่าวโดยรวมได้ว่า สิ่งสำคัญในการสร้างชุมชนให้ดีพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักการทรงงาน ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนา เป็นแกนหลักในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน ให้เกิดความเข้าใจ เมื่อเกิดความเข้าใจ ต้องให้ประชาชนทุกคนในชุมชนเข้าถึงได้ด้วย การเข้าถึงต้องเป็นการเข้าถึงทั้งสองทาง ประชาชนในชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงกัน ประชาชนสามารถเข้าถึงกันและกัน เข้าถึงทั้งผู้นำ เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ สร้างความสามัคคีเกิดความร่วมมือร่วมแรงกันในการพัฒนา เมื่อเข้าใจ เข้าถึง ต้องร่วมพัฒนาไปด้วยกัน ไม่ใช่ไปสั่งการ ต้องเคารพคนในชุมชนด้วย ต่างฝ่ายต่างให้ความเคารพในการร่วมกันพัฒนา จึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จของชุมชนดีพอ คือการสร้างภูมิคุ้มกัน (สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต) ใน 4 ด้านคือ ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม นั่นคือผลของการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แม้อยู่ในภาวะปกติ การดำเนินชีวิตในชุมชนมีความมั่นคงมีความสุข มีความพร้อมที่จะกล้าเผชิญกับทุกภาวะวิกฤติ หากเกิดความเสียหายก็เสียหายแต่เพียงเล็กน้อย พร้อมกับการฟื้นตัวอย่างรวดเร็วเมื่อผ่านวิกฤติ สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกันกับบทความวิชาการของ โปรตปราน เสรีวงศ์สัจย์ (2566) ศาสตร์พระราชามีประโยชน์ต่อสรรพสิ่งหลาย ๆ มิติ ทั้งวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ ศิลปะ วัฒนธรรม สังคม และองค์ความรู้การบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยวิธีการ “เข้าใจ” ในภูมิสังคมของคน สังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม พุทธทั้งปวงในพื้นที่ “เข้าถึง” วิถีชีวิตของคน ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน องค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และ “พัฒนา” แบบมีส่วนร่วมกับคน ชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีกินดีมีความสุข สังคมมีความร่มเย็น ประเทศมีความสันติสุข มีอนาคตใหม่ให้กับลูกหลานสืบสานรักษา เป็นต้น โครงการชุมชนดีพอ มีเป้าหมาย เพื่อสร้างคนให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสังคม ในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นขวัญกำลังใจในชุมชน และเพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความเข้าใจของชุมชนในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลายคนเคยได้ยิน และหลายคนก็ไม่ได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงคืออะไร ยิ่งไปกว่านั้น หากกล่าวถึงหลักการทรงงาน 27 ประการของพระบาทสมเด็จพระ-บรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) หลายคนที่ได้ยินก็ไม่ทราบว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นหนึ่งในหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร-มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานเพื่อช่วยเหลือราษฎร ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์ยาวนาน 70 ปีทำให้เกิดเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมากมายในทุกด้าน กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในฐานะหน่วยงานกลางในการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทำให้มีข้อมูลเกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการทรงงานโครงการต่าง ๆ จึงได้ศึกษา รวบรวมองค์ความรู้มาจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมา โดยหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นเรื่องของหลักธรรม หลักคิดและหลักปฏิบัติทำให้ได้รับความสนใจมีการนำไปศึกษาและเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง ที่ผ่านมาสํานักงาน กปร. ได้ศึกษา รวบรวม และปรับปรุงเนื้อหาหลักการทรงงานมาโดยตลอด ทำให้มีหลักการทรงงานเพิ่มขึ้น จนในปี พ.ศ. 2548 มีหลักการทรงงาน รวม 23 ข้อ โดยภายหลังการปรับปรุงทำให้หลักการทรงงานจาก 23 ข้อ เพิ่มขึ้นเป็น 27 ข้อ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563 ; ออนไลน์)

ภาพที่ 1 หลักการทรงงาน 27 ประการ

ที่มา: โรงเรียนวังไม้แดงพิทยาคม (ม.ป.ป.)

หลักการทรงงาน 27 ประการ

ในบทความนี้จะไม่ลงรายละเอียดทั้งหมด 27 ประการ แต่จะขอหยิบยก ประการที่สำคัญและชี้ชัดถึงการสร้างชุมชนดีพอ ได้แก่

ประการที่ 4 รู้ รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัส ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนด้วยกระบวนการแล้วจะต้องมีความรักเป็นพลังผลักดันที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ ถ้าเรามีความรักแล้วจะมีแรงกระตุ้นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

ประการที่ 10 ภูมิสังคม

ประการที่ 19 เศรษฐกิจพอเพียง

ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่าง

ผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจาก

ผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติร่วมมือร่วมใจกันทำงาน

ร่วมพัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผล

กระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

ประการที่ 27 ชัยชนะของการพัฒนา

การแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเหมือนการเข้าสู่สงครามที่ไม่ได้ใช้อาวุธในการแก้ไขปัญหา แต่ใช้การพัฒนาเป็นเครื่องมือแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ และ ทุกครั้งที่สามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ จึงถือเป็นการได้รับชัยชนะโดยการพัฒนา

แนวคิดทฤษฎีใหม่ (The New Theory : The philosophy of the sufficiency economy)

แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกประการหนึ่งก็คือ ทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งและการขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม เป็นแนวทางหรือหลักในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันก็มีน้ำไว้ใช้ตลอดปี เป็นการอำนวยประโยชน์ต่อทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปด้วย

“ทฤษฎีใหม่” อันเกิดจากพระปรีชาสามารถและพระอัจฉริยภาพของพระองค์นั้น มีหลักสำคัญง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน สรุปได้ว่าพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ยของเกษตรกรไทยจะมีเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่ แบ่งพื้นที่ตามวิธีการทฤษฎีใหม่จะเป็นนาข้าว 5 ไร่ พืชไร่และพืชสวน 5 ไร่ ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่ สระน้ำ 3 ไร่ (ลึกประมาณ 4 เมตร) จุน้ำได้ประมาณ 19,200 ลูกบาศก์เมตร หรือสูตร 30-30-30-10

หลักการดำเนินงานตามทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้นตอน คือ

1. การผลิต ให้พึ่งตนเองด้วยวิธีง่าย ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง ให้พอมีพอกิน
2. การรวมพลังกันในรูปแบบ หรือ สหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกัน ในด้านการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา
3. การดำเนินธุรกิจโดยติดต่อ ประสานงาน จัดหาทุนหรือแหล่งเงิน

ในขั้นแรกที่เป็นการผลิต ถือเป็นขั้นสำคัญที่สุด ให้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 หมายถึง

ชุดสระเก็บกักน้ำ

พื้นที่ประมาณ 30% ส่วนที่ 1 ให้ชุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อให้มีน้ำใช้สม่ำเสมอตลอดปี โดยเก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง หรือระยะฝนทิ้งช่วง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ และพืชน้ำต่างๆ เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด โสน ฯลฯ

พื้นที่ประมาณ 30 % ส่วนที่ 2 ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน สำหรับครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปี โดยไม่ต้องซื้อหาในราคาแพง เป็นการลดค่าใช้จ่าย และสามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ประมาณ 30 % ส่วนที่ 3 ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร ฯลฯ อย่างผสมผสานกัน และหลากหลายในพื้นที่เดียวกัน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือจากการบริโภคก็แบ่งปัน หรือนำไปขายได้

พื้นที่ประมาณ 10 %สุดท้าย ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ ถนนหนทาง คันดิน โรงเรือนและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ รวมทั้งคอกสัตว์เลี้ยง เรือนเพาะชำ รางเก็บผลิตผลการเกษตร ฯลฯ

ในการจัดการเกษตรตามแนว “ทฤษฎีใหม่” ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ประเด็นสำคัญ คือ การพึ่งตนเอง ประหยัด และ มัธยัสถ์ ก่อให้เกิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดการแบ่งพื้นที่ให้สัมพันธ และเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากร ที่ดิน น้ำ แรงงาน และรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การผลิตที่เกิดรายได้ และสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.

แนวคิดชุมชนดีพอ (The Immunized Community)

“ชุมชนดีพอ” การก่อเกิดเป็นโครงการชุมชนที่ดีพอ อันเนื่องมาจากกองคมนตรี ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้บรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถึงผลของการนำหลัก เศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต สามารถที่จะ ก้าวข้ามวิกฤติไปได้ ต่อให้เกิดวิกฤตรุนแรง ความเสียหายที่เกิดขึ้นน้อยและผ่อนคลาย สามารถกลับมาฟื้น ตัวได้อย่างรวดเร็วหลังวิกฤติ และก้าวดำเนินต่อไปอย่างมั่นคงและมีความสุขในการดำเนินชีวิต ความหมายของชุมชนดีพอ ของปราชญ์ผู้รอบรู้คือ ชุมชนที่มีภูมิคุ้มกัน 4 ด้าน นั่นคือ คือภูมิคุ้มกันด้าน วัตถุ ภูมิคุ้มกันด้านสังคม ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม และภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นให้เป็นชุมชนดีพอ ต้องอาศัยความเข้าใจในหลักการทรงงาน 27 ประการ ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง ร่วมพัฒนา นั่นคือ เราต้องเข้าใจถึงความต้องการของคนในชุมชน เรารู้ความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต คือปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นั่นเป็นเพียงการรู้ แต่การเข้าใจคือต้อง มีปัจจัยที่ 5 สัมมาอาชีพเพิ่มเติมเข้ามาด้วยจึงจะเรียกว่าเข้าใจชุมชน การจะเข้าถึง ก็ต้องมีความเข้าใจใน หลักทรงงานฯ ประการที่ 4 รู้ รัก สามัคคี ประการที่ 10 ภูมิสังคม เปรียบคำพังเพย ที่ว่า ดูวัวให้ดูหาง ดูนางให้ดูแม่ จะดูให้แน่ ๆ ต้องดูให้ถึงยาย การที่จะมีความรู้ ความเข้าใจในคน เราจะต้องศึกษาไปถึง ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนย้อนไปในยุคประวัติศาสตร์เท่าที่มีการบันทึกข้อมูลได้ การพัฒนาชุมชนคนไทย ก็ต้องเข้าใจคำว่า ไท เผ่าไท ว่าตัวตนมาจากไหน นักวิจัยทางวัฒนธรรม สมพงศ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ (2542) กล่าวถึง ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และรองศาสตราจารย์ สุรพล นาถะพินธุ มีผลวิจัยสอดคล้องกัน ในเรื่องคนไทยทำการเกษตร ปลูกข้าวมาดำ อาศัยอยู่ตาม ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ หนอง บึง พบว่าตอนใต้ของจีนปลูกข้าวมากกว่า 8,000ปี ได้หัวน 5,000ปี อูธธานี (บ้านเชียง) 4,000 ปี ชลบุรี (โคกพนมดี) เวียดนาม 4,000 ปีและลพบุรี 3,800 มีประเพณี มีความเชื่อใน เรื่อง ระบบขวัญ นับถือผีบรรพบุรุษ เคารพผู้เฒ่าผู้แก่ ส่งเสริมให้เกิดการรักษาตระกูล นั่นคือ ครอบครัว ถูกสอนให้ ผู้ใหญ่มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูผู้เยาว์ และผู้เยาว์ต้องคุณท่านมีหน้าที่ตอบแทนบุญคุณ เมื่อเป็นชุมชน คุณธรรมที่เกิดคือ เราเป็นพี่น้องกัน เราต้องมีน้ำใจต่อกัน และเราต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หลาย ๆ ชุมชนก็คือ อาณาจักร ก็ยังคงสืบสานคุณธรรมระดับอาณานิคมนั่นคือ เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขผู้คนและ ปกปักษ์รักษาอาณาจักร พสกนิกรถวายความจงรักภักดี เน้นความสามัคคีและความเป็นไทจนถือได้ว่าสิ่งนี้คือ คุณธรรมของวัฒนธรรมไท อาณาจักรไทย ดังพระบรมราโชวาทพระราชทานสามัคคีสมาคม ในพระบรม ราชูปถัมภ์เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมใหญ่ประจำปีครั้งที่ 56 วันที่ 2-10 สิงหาคม 2512 ความว่า

“...ความสามัคคีและความถือตัวว่าเป็นไทย เป็นสมบัติมีค่าสูงสุดเพราะเป็นมรดกที่เราได้รับต่อจากบรรพบุรุษ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เราดำรงประเทศชาติและเอกราชสืบมาได้ ทุกคนจะต้องรักษาความเป็นไทยและความสามัคคีนี้ไว้ให้มั่นคง...”

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนดีพอ ต้องคำนึงถึงบรรพบุรุษ ตั้งแต่ยุคบรรพกาล มีวัฒนธรรมสืบทอดมายาวนาน เป็นภูมิคุ้มกัน มีคุณธรรมในการอบรมสั่งสอน มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ช่วยเหลือ เกื้อกูล เคารพและศรัทธากับคนเฒ่าคนแก่ ให้ความสำคัญกลุ่มเปราะบาง เด็กและเยาวชน ผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้ยากไร้ อาศัยความสามัคคี สร้างความร่วมมือในการพัฒนา สร้างภูมิคุ้มกันในทุกมิติ ทั้ง 4 ด้านดังนี้

ภาพที่ 2 การสร้างภูมิคุ้มกัน 4 มิติ ชุมชนดีพอ

ที่มา: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย บรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2568

1. ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ : หมายถึง ฐานะการเงิน ปัจจัยสี่ และทรัพย์สินเพื่อความมั่นคง

- 1) มีการวางแผนการเงิน แผนอาชีพ
- 2) ใช้บัญชีรายรับรายจ่ายเป็นเครื่องมือ

ก. ทำอย่างไรจึงจะเพิ่มรายรับ

ข. ทำอย่างไรจึงจะลดรายจ่าย

ค. อย่าเป็นหนี้ถ้าไม่จำเป็น

- 3) ใช้ชีวิตด้วยความประหยัด ไม่สุรุ่ยสุร่าย

2. ภูมิคุ้มกันด้านสังคม : มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ศาสนา การมีศีลธรรม

- 2) การฝึกฝนทักษะและความรู้ใหม่ๆ

- 3) การดูแลเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เป็นการหาวัคซีนเพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันในแต่ละ

องค์ประกอบ

3. ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม : มีประเด็นต้องพิจารณาตามสภาพภูมิสังคมนั้น ๆ เช่น

- 1) การปลูกต้นไม้ การปลูกป่า
- 2) การกำจัดขยะ
- 3) การใช้พลังงานทางเลือก
- 4) การออกแบบสถานที่โดยใช้แนวคิด “รมณียสถาน” คือ สะอาด สะดวก สบายกายและสบายใจ

4. ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม:

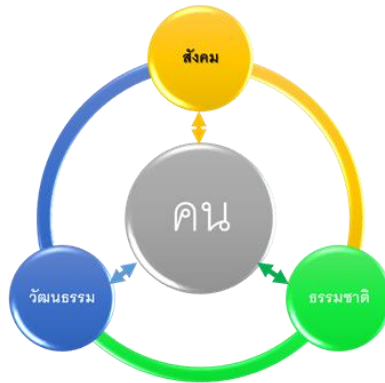
- 1) คำสอนและความเชื่อของตระกูลและครอบครัว
- 2) วัฒนธรรมชุมชน และวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 3) วัฒนธรรมไทย
- 4) วัฒนธรรมต่างแดน หลักการคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติในความหลากหลาย

หลักสำคัญของปรัชญานี้ คือ คิด พูด กระทำ ด้วยหลักการสายกลางและด้วยเหตุด้วยผล เพราะฉะนั้น “การตัดสินใจเพื่อทำการใด ๆ ในการพัฒนา จึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้ง 3 ประการต่อไปนี (1) ตัดสินใจ “อย่างพอประมาณตามอัตภาพ” ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป (2) ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถอธิบายได้ ด้วย เหตุผลทางวิชาการ เหตุผลทางศีลธรรม และเหตุผลทางกฎหมายและกฎเกณฑ์สังคม (3) ต้องไม่มีผลลบลต่อภูมิคุ้มกันทั้ง 4 มิติ ที่ได้กล่าวมาแล้ว

ทฤษฎีชุมชนดีพอ คือบทสรุปในประเด็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ยั่งยืนคือ การคิดและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกคนเข้มแข็ง ทุกครอบครัว ทุกบริษัท ทุกโรงเรียน ทุกชุมชน ทุกประเทศเข้มแข็ง สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ สามารถรับมือกับวิกฤตได้ เกษม วัฒนชัย (2558,16). คำกล่าวของปราชญ์ ได้กล่าวว่า **ชุมชนดีพอ** นั้น จะต้องเป็นชุมชนที่มีการเรียนรู้เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ดีพอที่กล้าเผชิญกับทุกสถานการณ์ ดีพอที่จะตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ ดีพอที่จะเป็นตัวแทนของการเกื้อกูล ดีพอที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคน และดีพอที่จะร่วมสร้างสรรค์ชุมชนให้ดีพอคือการให้ “คน” ในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนมีความสัมพันธ์กับคน สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมได้ คนนั้นต้องได้รับการเรียนรู้ภูมิสังคม มีความเข้าใจ ในการคิด จินตนาการทางสังคม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม นั่นคือมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น และคนยังต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ นั่นคือทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ ซึ่งสังคม อยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติต่างก็อยู่ได้ด้วย คน สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน มีการเกื้อกูลกัน เป็นภูมิคุ้มกันชุมชนสร้างสรรค์จินตนาการเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ความสัมพันธ์ของ คน ที่มีต่อ คน สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันทั้งหมด ทำให้หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน เกิดเป็นองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น หากมีการจัดการที่เหมาะสม ผสมผสานจินตนาการทางสังคม ก่อเกิดนวัตกรรมเพราะจินตนาการทางสังคม

เป็นที่มาของการมีนวัตกรรม อันจะนำพาชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้จริง แสดงความสัมพันธ์ได้เป็น ภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ทฤษฎีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีพอ

ที่มา: ศักดิ์พงศ์ หอมหวล บรรยายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น 2568

อภิปรายผล

ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง จะเห็นได้จากพระราชดำรัสใน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ที่พระองค์ได้มีพระบรมราโชวาทเน้นย้ำบ่อย ๆ เกี่ยวกับ “ความประหยัด มัธยัสถ์” “ความพอเพียง” “ความมีเหตุผล” “การมีภูมิคุ้มกัน” “ความรู้” และ “คุณธรรม” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กรชนก สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2563, 30) มีความสอดคล้องกันกับการที่จะทำความเข้าใจในหลักการของ “ชุมชนดีพอ” (The Immunized Community) แต่ชุมชนดีพอให้รายละเอียดการที่ชุมชนมีภูมิคุ้มกันทั้ง 4 ด้าน ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ผลจากการคิดและปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะสถานการณ์ภายนอกจะเป็นเช่นไร การมีภูมิคุ้มกัน ทำให้ชุมชนดีพอ สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกสถานการณ์ ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผลการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปดำเนินการในชุมชนดีพอ

ที่มา: ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย บรรยายหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2568

การให้ความสำคัญกับคน ให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาคนให้มีความรู้ ในองค์ความรู้ชุมชนในท้องถิ่น จะทำให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริง พัฒนาคนให้มีความสัมพันธ์กัน สามารถทำงานร่วมกันได้อาศัยอยู่ร่วมกันได้จะก่อให้เกิดการเสียสละ และร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาเกิดความสามัคคี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลายเป็นวัฒนธรรมในชุมชน นำมาซึ่งการลดการใช้จ่าย ไม่เป็นหนี้ที่ไม่ก่อเกิดรายได้ เกิดการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ พัฒนาคนให้มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความรู้ในการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างถูกวิธี มีการดูแลสุขภาพ ทรัพยากร ธรรมชาติ และพัฒนาความสัมพันธ์ของคนกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม แตกต่างกับบทความวิชาการของ วชิราภรณ์ ชมภูเมืองขึ้น และคณะ (2568) ที่กล่าวว่า กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้มีการดำเนินการโครงการ OTOP นวัตกรรม เพื่อเพิ่มช่องทางการขายสินค้า โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านการเป็นผู้ประกอบการที่สามารถขายผลิตภัณฑ์ของตนเองโดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ นำมาแปลงเป็นรายได้ เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระดับชุมชนให้มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในกิจกรรมของชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง ในทำนองเดียวกัน บทความของ อติสร หนันคำจรัส (2565) มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชน มีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชน ที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ แปลงเป็น รายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อย่างแท้จริง เชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยว OTOP กับเส้นทางการท่องเที่ยวกระแสหลัก เมืองรอง และแหล่งท่องเที่ยว ให้เกิดรายได้ที่กระจายไปสู่ผู้ประกอบการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน นั่นคือทั้งสองบทความมุ่งสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยว โดยไม่มีภูมิคุ้มกันหากเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ภาวะวิกฤติ ดังเช่นเมื่อคราว COVID-19 ที่ผ่านมา ส่วนบทความของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว (2568) สรุปบทความว่าการจะทำให้เกิดชุมชนที่มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืนนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้าใจในแนวคิดชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่มีการพัฒนาเปรียบเสมือนชุมชนแห่งวัฒนธรรม ที่มีชีวิตด้วยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม โดยมี ความสัมพันธ์กับการศึกษา และการเข้าใจชุมชนอย่างถ่องแท้ ด้วยการมองโครงสร้างชุมชนเป็นแบบองค์รวมในลักษณะของชุมชนที่มีความเป็นพลวัต มีการเคลื่อนไหว มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชน ระหว่างชุมชน ภายนอกชุมชน แม้จะมีแนวคิดที่สอดคล้องกัน แต่ก็มีแตกต่างที่จุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญ กล่าวคือ ชุมชนดีพอให้ “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนมีความสัมพันธ์กับคน สามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมได้ คนนั้นต้องได้รับการเรียนรู้ภูมิสังคม มีความเข้าใจ ในการคิด จินตนาการทางสังคม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม นั่นคือการมีความสัมพันธ์กับ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น และคนยังต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ นั่นคือ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ ซึ่งสังคมอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติต่างก็อยู่ได้ด้วย คน สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน มีการเกื้อกูลกัน เป็นภูมิคุ้มกันชุมชน สร้างสรรค์จินตนาการเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ผ่านการบอกเล่าของปราชญ์ เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น การพัฒนาโดยยึดหลัก วัฒนธรรมชุมชนมีบทความ จตุรภัทร จันทรทิพย์ (2559) กล่าวว่า ชุมชนยังมีศักยภาพมีเอกลักษณ์ของตนเอง และยังคงสามารถเก็บลักษณะสังคม และวัฒนธรรมแห่งการช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนบุพกาลเอาไว้ ซึ่งสำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองของศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา มีความเห็นว่าลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะพิเศษของสังคมและวัฒนธรรมไทย และเป็นเหตุผลพื้นฐานในการเสนอให้ใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวทางของการพัฒนา สอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง การเข้าใจมิติของการสร้างภูมิทัศน์ด้าน ท้อง 4 ด้านนี้ให้เกิดเป็นชุมชนที่เรียกว่า “ชุมชนดีพอ” โดยในชุมชนสร้างความสัมพันธ์ของ คน ที่มีต่อ คน สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันทั้งหมด ทำให้หล่อหลอมรวมเข้าด้วยกัน เกิดเป็นองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น หากมีการจัดการที่เหมาะสม ผสมผสานจินตนาการทางสังคม ก่อเกิดนวัตกรรม เพราะจินตนาการทางสังคม เป็นที่มาของการมีนวัตกรรม อันจะนำพาชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชนให้ดีพอได้จริง และเชื่อว่าถึงแม้กระแสทุนนิยมจะเข้ามาทำลายวัฒนธรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง ก็ไม่สามารถทำลายวัฒนธรรมชุมชนของคนในชุมชนได้หมด ยังมีสิ่งที่มีคุณค่าและสิ่งดีงามที่เป็นรากเหง้าของคนในชุมชนคงอยู่ตลอดมาความเป็นพี่น้องกัน มีน้ำใจต่อกัน เราต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง สำหรับ ดร.กัลยา สื่อสวัสดิ์วิณัยย์ ที่ได้มอบทุนทรัพย์ในการดำเนินการศึกษาบทความในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรชนก สนิทวงศ์ และณรงค์ เจนใจ. (2563). แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมี พอกิน พอใช้” วารสาร มจร. การพัฒนาลังคม, 5(1), 22-33.
- เกษม วัฒนชัย. (2558). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับความเข้มแข็งของโรงเรียน*.
<https://thms.tungsong.com/P01p.pdf/978-616-92263-1-4>
- จตุรภัทร จันทรทิพย์. (2559). เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีตและการเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน โดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, 8(1), 265-287.
- โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์. (2566). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 5(1), 1-12.
- โรงเรียนวังไม้แดงพิทยาคม.(ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการเรียนรู้: หลักการทรงงาน 27 ประการในพระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. [เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์].
http://www.fth2s.com/uppic/30101190/document/30101190_0_20250721-231355.pdf
- วชิราภรณ์ ชมภูเมืองขึ้น อารีย์ บินประทาน และเลห้ล่า ตริเอกานุกุล. (2568).การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดเชียงราย. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 18, 134-146.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2568). ทิศทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น: แนวทางการจัดการระบบเศรษฐกิจชุมชนยุคปฎิวัติใหม่. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 5(1), 42-60.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2548). ภูมิสังคม. วารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 3(1),1-78.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). หลักการทรงงาน 27 ประการ, ออนไลน์. <https://www.rdpb.go.th/th/King/หลักการทรงงาน-c24>.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (ม.ป.ป.). งานส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ
ด้านการเกษตร ประมง และปศุสัตว์. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

<https://hhk.rid.go.th/home/index.php?menu=job-10>.

หทัยชนก คะตะสมบูรณ์. (2560). องค์ความรู้ของชุมชนในการจัดการตนเอง ตามแนวทางปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนบ้านเนินกลาง หมู่ 2 ตำบลเนินศาลา อำเภอ
โกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 26-37.

อดิสร หนั่นคำจร. (2565). การสร้างชุมชนนวัตกรรมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์*,
2(1), 35-46.

การจัดการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

Art Education Learning Management in Elementary Schools

จารุวรรณ นครจารุพงศ์^{1*} และอรธร อาธีรอป²
Charuwan Nakhoncharupong¹ and Aut Areerob²

อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม^{1*}
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม²
Lecturer of Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University¹
Lecturer of Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University²

*Corresponding Author, E-mail: ncharuwan@webmail.npru.ac.th

Received: August 7, 2025

Revised: September 4, 2025

Accepted: October 7, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอการจัดการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางศิลปะในระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนสำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยมุ่งเน้นและคำนึงถึงพัฒนาการหลักทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านสติปัญญา และยังรวมถึงการพัฒนาทักษะทางภาษาและการสื่อสาร ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้ ศิลปะในโรงเรียน มีวัตถุประสงค์สำคัญในการมุ่งเน้นพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนมี ผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการเรียน รวมทั้งได้รับคุณค่าในทางสุนทรียะ อีกทั้งปัจจุบันความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีรุดหน้าไปเป็นอย่างมาก การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้ศิลปะสามารถช่วย กระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนจึง มีวิวัฒนาการด้านการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: 1. ศิลปะ 2. ศิลปศึกษา 3. ประถมศึกษา

Abstract

This academic article presented art education Learning Management in elementary schools to enhance students' artistic development in an effective educational framework. It was a part of the study designed to apply in the art instructional practices of preservice teachers majoring in Art Education of Nakhon Pathom Rajabhat University. The approach emphasizes the integration of the four key domains of child development: physical, emotional, social, and while also promoting language and communication skills. The core objective of art education management in schools is to cultivate learners' knowledge and understanding of arts, improve academic performance and foster an appreciation for aesthetics. Because of the rapid technological advancements, the incorporation of digital tools into art education has become increasingly effective in stimulating imagination and creativity. As a result, the pedagogical practices of art education in schools have evolved, embracing various teaching and learning approaches.

Keywords: 1. Art 2. Art education 3. elementary schools

บทนำ

ศิลปะเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ สอดคล้องกับความต้องการภายในใจของตนเอง ซึ่งพัฒนาการของในเด็กแต่ละช่วงวัยจะแสดงออกแตกต่างกัน เด็กที่อายุน้อยกว่าจะมีลักษณะงานศิลปะแบบหนึ่งซึ่งมีลักษณะแตกต่างออกไปจากเด็กโตที่มีอายุมากกว่า นอกจากนี้ ประสบการณ์ชีวิตและบริบทแวดล้อมก็มีผลต่องานศิลปะของเด็กแต่ละคนด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น เด็กช่วงชั้นปฐมวัย ที่ยังต้องพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กเพื่อให้เกิดความแข็งแรงอาจยังไม่สามารถควบคุมทิศทางการทำงานศิลปะได้ดีนัก แต่สามารถจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อฝึกฝนพัฒนาการได้ตามช่วงวัย ผลงานของเด็กในวัยนี้จึงมักเป็นรูปที่มองไม่ค่อยเป็นรูปร่างเท่าไรนัก หากแต่ลายเส้นได้แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกมั่นใจในการถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะในรูปแบบของตนเอง ดังนั้น การประเมินการสร้างสรรคงานของเด็กในแต่ละช่วงวัยจึงแตกต่างกันไปตามพัฒนาการ สำหรับเด็กนั้น ผลงานศิลปะที่ได้ลงมือทำและแสดงออกถือเป็นหัวใจสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์

ศิลปะเป็นรายวิชาหนึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาและส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกและถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์จากภายใน มุ่งเน้นกระบวนการและพัฒนาการรับรู้ทางสุนทรียะในแง่มุมต่าง ๆ รอบตัว และยังส่งเสริมให้เข้าใจในอัตลักษณ์และความเป็นปัจเจกผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางศิลปะ นอกจากนี้ยังได้พัฒนาและส่งเสริมให้ถ่ายทอดแนวคิด มุมมอง ความรู้สึก โดยการสื่อความหมาย

ผ่านผลงานศิลปะของตน โดยนักวิชาการและนักจิตวิทยาต่างเล็งเห็นว่า ศิลปะมีส่วนสำคัญในการช่วยส่งเสริมพัฒนาการหลักของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเด็ก ๆ ล้วนแสดงศักยภาพของตนเองผ่านการสร้างสรรค์งานศิลปะซึ่งสะท้อนความเป็นตนเองได้จากผลงาน ทั้งนี้หากได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม จะส่งผลให้กระบวนการความคิดสร้างสรรค์ได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมตามช่วงวัยของเด็ก

วิชาศิลปะ มักจะไม่มีค่าอะไรอะไรมากนัก แต่ในความจริงศิลปะไม่ใช่ความรู้ วิชาการที่สร้างเสริมสติปัญญา แต่ศิลปะมีคุณค่ามากกว่าที่จะวัดความรู้ความสามารถออกมาเป็นคะแนน เนื่องจากนักการศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของศิลปศึกษา จึงได้บรรจุศิลปศึกษาอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน เรื่องที่ต้องยอมรับคือ ผลของศิลปศึกษาส่วนหนึ่งเป็นผลระยะยาวที่ต้องใช้เวลาในการสั่งสม ซึ่งไม่เห็นผลในทันทีไม่สามารถแปลผลเป็นตัวเลขได้ ในวงการศึกษามือไทย ความสำคัญและคุณค่าของศิลปศึกษาของสถานศึกษาบางแห่ง มักอ้างเหตุผลในการเตรียมความพร้อมให้เด็กเพื่อที่จะสอบแข่งขันกับคนอื่น ๆ โดยลืมนึกถึงประโยชน์แท้จริงที่เด็กจะได้รับ บางแห่งก็ให้ความสำคัญกับศิลปะมากจนเสมือนเครื่องมือในการสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนหรือครูผู้ฝึกซ้อมเพื่อการประกวดการแข่งขัน ซึ่งมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับเด็กอื่น ๆ หากแต่มีโรงเรียนบางแห่งให้ความสำคัญกับศิลปศึกษาได้อย่างเหมาะสม ทำให้เด็ก ๆ ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ นักวิชาการศิลปศึกษาไม่ได้เห็นศิลปศึกษาเป็นเพียงสื่อหรือเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนาเท่านั้น แต่ศิลปศึกษา สร้างสรรค์บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยให้แก่เด็ก อาจพูดได้ว่า ศิลปศึกษาสร้างสรรค์คนที่มีคุณภาพให้แก่สังคม แม้ว่าในหลักสูตรจะไม่ได้มุ่งเน้นประโยชน์จากศิลปศึกษาเท่าที่ควร บรรยายกาการศึกษาการเรียนการสอนจะมีศิลปศึกษาปะปนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นสื่อการเรียน การจัดห้องเรียน เป็นต้น (ศิริลักษณ์ ศรีกมล, 2535 : 1-3)

ภาพที่ 1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาขณะเรียนวิชาศิลปะ โดยนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
ที่มา: (ภาพโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, สาขาวิชาศิลปศึกษา, 2568)

ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ซึ่งถือเป็นการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไปแล้วการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะมีระยะเวลาในการเรียนประมาณ 6 ปี โดยระดับชั้นประถมศึกษาของไทยแบ่งออก 2 ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นประถมศึกษาตอนต้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 อายุประมาณ 6-9 ปี และช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 อายุประมาณ 10-12 ปี โดยการจัดการเรียนรู้ศิลปะที่เหมาะสม จะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง เช่น พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน หลักสูตรแกนกลางฯ ซึ่งระบุตัวชี้วัดในแต่ละช่วงชั้น รวมถึงการกำหนดสภาพแวดล้อม และการวัดและประเมินผล เป็นต้น

ศิลปศึกษาสามารถทำให้วัตถุประสงค์สามประการ สัมฤทธิ์ผลอย่างสมบูรณ์ในเวลาเดียวกัน ประการแรกและสำคัญที่สุดก็คือ แง่มุมของการสร้างสรรค์ ประการที่สองคือด้านการปฏิบัติที่เป็นเรื่องของพลังที่เป็นตัวกำกับการพัฒนาทักษะ เช่น ทักษะในการเห็น ในการวัด หรือการวางแผน และประการที่สามซึ่งเป็นด้านที่สำคัญและมีประโยชน์เท่าเทียมกันของศิลปศึกษา ก็คือศักยภาพทางด้านการวิเคราะห์จากผลงานภาพวาดของเด็ก ๆ บ่อยครั้งได้เผยให้เห็นความเบิกบาน ความเศร้า ประสบการณ์ในอดีต ความปรารถนาและอีกหลายอย่างในจิตใจ นักจิตวิทยาทางการศึกษาตระหนักถึงศักยภาพของศิลปะ ในฐานะเครื่องมือเพื่อการวิเคราะห์สุขภาพจิต และสามารถเป็นกิจกรรมเพื่อการบำบัด จึงทำให้ปัจจุบันศิลปะบำบัดกลายเป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่สำคัญ ครูที่สอนในโรงเรียนสามารถใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการวางแผนกิจกรรมการศึกษาของเด็ก ๆ ต่อไป เพื่อจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน (เทวี ประสาท, 2546 : 48)

เด็กจะสร้างสรรค์ศิลปะตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะแฝงไปด้วยความสนุกสนาน แตกต่างจากการทำงานศิลปะของผู้ใหญ่ โดยเด็กจะเรียนรู้จากสิ่งรอบ ๆ ตัว ประสบการณ์ใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน เริ่มสำรวจและตั้งคำถามจากความสงสัย โดยยังไม่เข้าใจเทคนิคทางศิลปะมากนัก นั่นคือการแสดงออกและถ่ายทอดจากความรู้สึกนึกคิดของตนเองดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะการเรียนวิชาศิลปะ ควรเน้นกิจกรรมในการเรียนรู้ สร้างเสริมทักษะองค์ความรู้ความเข้าใจกับสุนทรียะ การสอนศิลปะที่มีประสิทธิภาพ มีแนวทางที่แตกต่างออกไปจากการเรียนวิชาอื่น ครูไม่จำเป็นต้องมีทักษะทางศิลปะอย่างเชี่ยวชาญ แต่ควรเข้าใจพัฒนาการและธรรมชาติของเด็กในด้านศิลปะ รู้ว่าศิลปะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการแสดงออกอย่างอิสระ หน้าที่สำคัญของครูคือการสร้างแรงจูงใจ ให้กำลังใจ และสนับสนุนให้เด็กกล้าแสดงออกทางศิลปะตามจินตนาการของตนเอง โดยไม่จำกัดหรือปิดกั้นความคิด เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในผลงานและรู้สึกสนุกกับการเรียนศิลปะ

ความคิดสร้างสรรค์จากผลงานศิลปะของเด็ก ๆ เป็นการนำเสนอแนวคิดผ่านกระบวนการภายในจากการรับรู้ ซึ่งเป็นการจัดระเบียบในตนเอง สร้างจินตนาการ ความคิดรวบยอด และถ่ายทอด

ออกมาเป็นผลงานสร้างสรรค์ เนื่องด้วยทักษะประสบการณ์ชีวิตในช่วงวัย สภาพแวดล้อม ชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กแต่ละคนถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองแตกต่างกันออกไป แม้บางครั้งการได้รับหัวข้อในการทำงานศิลปะจะเหมือนกัน แต่เราจะได้รับรู้แนวคิดจากการนำเสนอในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจเจกบุคคล ทำให้ผลงานศิลปะนั้นมีเสน่ห์และน่าสนใจ การทำงานศิลปะของเด็ก จึงมีความสุข สนุกสนานปะปนไปด้วย ทั้งนี้การแก้ปัญหาในการทำงานมักเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการสร้างสรรค์ ทำให้เกิดกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การทดลอง และหาคำตอบในท้ายที่สุด พฤติกรรมเหล่านี้จะเชื่อมโยงและส่งเสริมพัฒนาการหลักทั้ง 4 ด้านไปพร้อม ๆ กัน

ภาพที่ 2 การทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษา

ที่มา: (ภาพโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, สาขาวิชาศิลปศึกษา, 2568)

นักจิตวิทยาสำหรับเด็ก มักกล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็กว่า เป็นความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว ซึ่งจะพัฒนาไปได้มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์และโอกาสที่มีผลกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก โดยการจัดกิจกรรมศิลปะที่จะส่งเสริมให้ความคิดสร้างสรรค์ประสบผลสำเร็จนั้น จะสะท้อนศักยภาพภายในหลาย ๆ ด้านของเด็กและคนออกมาในมุมที่แตกต่างกัน เช่น สติปัญญา ทักษะคิด ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสังเกตได้จากพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในแต่ละคนและแต่ละช่วงวัย ดังเช่น การศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาชื่อดัง วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) นักจิตวิทยาการศึกษาที่ได้ศึกษาค้นคว้างานทางด้านศิลปะเด็ก

วิกเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) เริ่มศึกษาพัฒนาการวาดภาพของเด็กตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 จนเป็นที่มาของทฤษฎีขั้นพัฒนาการวาดภาพของเด็ก ในหนังสือ Creative and Mental Growth ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อวงการศิลปศึกษาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โลเวนเฟลด์เชื่อว่าอิทธิพลของพัฒนาการที่ส่งผลต่อการแสดงออกในงานศิลปะเด็กคือ สติปัญญา อารมณ์ ร่างกาย สังคม และ ความงาม พัฒนาการ เหล่านี้ส่งผลไปสู่การแสดงออกศิลปะของเด็กที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ขั้น (Lowenfeld และ Brittain, 1987) คือ ขั้นวาดขีดเขียน (Scribble) ขั้นก่อนแสดงความหมาย

(Preschematic) ขั้นปรากฏความหมาย(Schematic) ขั้นเริ่มเหมือนจริง(Dawning Realism) ขั้นเหมือนจริง(Pseudo Realism) และขั้นตัดสินใจ(Decision Stage) (ปुณณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์, 2561: 221-230)

พัฒนาการทางศิลปะจึงเป็นการแสดงออกและถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางศิลปะ ซึ่งก่อให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเปิดเผยตัวตน ความรู้สึก ผ่านกระบวนการนั้น ๆ เชื่อมโยงกับพัฒนาการหลักในการเจริญเติบโตแต่ละด้านของแต่ละช่วงวัย ซึ่งมีความแตกต่างกัน นอกจากนี้อาจมีตัวแปรบางอย่างในความแตกต่าง ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อมของแต่ละบุคคล รวมทั้งประสบการณ์ชีวิตด้วยเช่นเดียวกัน

ศิลปะกับการส่งเสริมพัฒนาการต่าง ๆ

พัฒนาการทางร่างกาย กิจกรรมศิลปะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและมัดใหญ่ รวมถึงการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เช่น การวาดรูป ระบายสี ปั้นดินน้ำมัน การตัดกระดาษ ซึ่งช่วยให้เด็กมีความคล่องแคล่วในการใช้มือและควบคุมกล้ามเนื้อได้ดีขึ้น

พัฒนาการทางอารมณ์ การมีโอกาสร่วมสร้างสรรค์งานศิลปะช่วยให้เด็กแสดงออกถึงความรู้สึก จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ โดยไม่มีถูกผิด เป็นการฝึกความมั่นใจในตนเอง ลดความเครียด และเสริมความเมตตาต่อตนเอง

พัฒนาการทางสังคม การทำกิจกรรมศิลปะร่วมกับเพื่อนช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม รู้จักแบ่งปัน และพัฒนาการเข้าสังคม เด็กได้เรียนรู้การรอคอยและปฏิสัมพันธ์

พัฒนาการทางสติปัญญา ศิลปะช่วยให้เด็กฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น การผสมสี การเลือกวัสดุที่เหมาะสม รวมถึงส่งเสริมการสังเกตรายละเอียดของสิ่งรอบตัวอย่างละเอียด ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

ทักษะอีกด้านหนึ่ง que การเรียนศิลปะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการเกิดขึ้นอย่างชัดเจน นั่นก็คือ **พัฒนาทักษะทางภาษาและการสื่อสาร** เด็กจะได้ฝึกการใช้คำศัพท์ใหม่ และการอธิบายหรือนำเสนอเรื่องราว ที่มาผลงานศิลปะของตนเอง ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสาร

กิจกรรมศิลปะจึงเน้นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ ไม่นับผลลัพธ์ที่สมบูรณ์แบบ แต่เปิดโอกาสให้เด็กทดลอง คิดแก้ปัญหา และพัฒนาผลงานของตนเองอย่างอิสระ สิ่งนี้ส่งเสริมพัฒนาการที่ครบถ้วนและสมดุลทั้งทางสมองซีกซ้ายและขวา การจัดกิจกรรมศิลปะควรคำนึงถึง ความเหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความถนัดของเด็กแต่ละคน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความสุขและเกิดประโยชน์สูงสุด ศิลปะจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับพัฒนาการเด็กในทุกมิติ ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และภาษา ช่วยให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพและมีความสุขในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการที่เหมาะสมและมีแนวปฏิบัติที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย

แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กประถมศึกษา

การจัดกิจกรรมที่เน้นการสร้างสรรค์และให้เด็กได้ลงมือทำจริง (Learning by Doing) โดยใช้วัสดุและอุปกรณ์ที่หลากหลาย เช่น ดินน้ำมัน สีเทียน สีน้ำ ดินสอสี กระดาษ รวมถึงการใช้เศษวัสดุรอบตัว เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ใช้วิธีการจัดกิจกรรมศิลปะบนฐานทางเลือก (Activity Based Art) ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงาน ผ่านกระบวนการคิดวางแผน เลือกใช้วัสดุ เทคนิค และการประเมินผลงานอย่างมีระบบ

การจัดกิจกรรมควรมีการวางแผนและเตรียมความพร้อม เช่น การเตรียมพื้นที่ อุปกรณ์ และการอธิบายขั้นตอน รวมถึงการให้เด็กได้ทดลองทำตามจินตนาการของตนเองอย่างเสรี ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงศิลปะกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ของเด็กทั้งทางร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์ เช่น การสังเกต การคิดวิเคราะห์ การสื่อสารใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การวาดภาพระบายสี การร้อยวัสดุ การปั้นดินน้ำมัน และกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม จัดกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับระดับชั้นและพัฒนาการของเด็ก พร้อมทั้งคำนึงถึงความสนใจและความถนัดของเด็กแต่ละคน ส่งเสริมให้มีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนผลงาน เพื่อฝึกทักษะการสื่อสารและวิพากษ์งานศิลปะอย่างสร้างสรรค์ ครูควรวางแผนจัดกิจกรรมศิลปะที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้เด็กสร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระตามจินตนาการ พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับพื้นที่และประสบการณ์ของเด็ก โดยสะท้อนภาพรวมของพฤติกรรมในช่วงวัยนั้น ๆ รวมถึงจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทั้งพัฒนาการร่างกาย จิตใจ สังคม และทักษะความคิดอย่างครบถ้วน เพื่อพัฒนาศักยภาพทางศิลปะอย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้ศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

พัฒนาการเด็กในช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ซึ่งมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันและพัฒนาขึ้นไปตามลำดับชั้น การจัดการเรียนรู้ศิลปะที่เหมาะสมกับวัยจึงมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสม ผู้สอนจึงต้องเล็งเห็นความสำคัญในการจัดการการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน โดยสามารถแบ่งการจัดการเรียนรู้ศิลปะตามระดับชั้นของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเรียนรู้ในช่วงชั้นปฐมวัยเข้าสู่ช่วงชั้นประถมศึกษา เด็กยังคงมีความรู้สึกผูกพันอยู่กับบ้าน ครอบครัว หรือผู้ปกครอง เป็นส่วนของสภาพจิตใจที่ต้องพัฒนาการต่อไป ในส่วนทางด้านร่างกายของเด็กนั้น เด็กในวัยนี้ยังไม่แข็งแรงนัก ยังใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กไม่ถนัด แต่ถนัดใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เช่น แขนหรือขา ควรหลีกเลี่ยงงานที่ประณีต ควรให้ทำงานที่มีรายละเอียดไม่มากนัก ใช้เวลาน้อย ๆ กิจกรรมหรือสิ่งที่ควรให้เด็กฝึกเกี่ยวกับศิลปะ ยกตัวอย่างเช่น การเขียนภาพด้วยดินสอหรือสี ภาพพิมพ์สีโปสเตอร์ โดยระบายส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

การต่อภาพจิ๊กซอว์ โดยผู้สอนกำหนดรูปร่างตามชนิดง่าย ๆ แล้วให้นำมาต่อกันโดยจินตนาการเป็นรูปต่าง ๆ หรือการประดิษฐ์เศษวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น

2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เริ่มรู้จักใช้ประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วมากขึ้น รับผิดชอบมากขึ้น และเริ่มเข้ากลุ่มเล่น ทำงานกับเพื่อน ผู้สอนจึงควรส่งเสริมให้ทำงานเป็นกลุ่มให้บ่อยขึ้นกว่าชั้นประถมศึกษา 1 กิจกรรมหรือสิ่งที่ควรให้เด็กฝึกเกี่ยวกับศิลปะ จะยากขึ้นบ้างเล็กน้อยและมีสิ่งที่เพิ่มเติมบ้างจากระดับชั้นเดิม เช่น การทดลองการผสมสีต่าง ๆ เขียนภาพเป็นเรื่องหรือประสบการณ์ของตนเอง การปั้นดิน ดินน้ำมัน หรือ การสร้างโมเดลจากกล่องหรือวัสดุต่าง ๆ เป็นต้น

3. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความชัดเจนมากขึ้น ด้วยประสบการณ์ที่มากขึ้น เพราะมีความสนใจต่อโลกและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อีกทั้งเริ่มปรับตัวเองได้ มีความสนใจและความตั้งใจ ตากับมือมีความสัมพันธ์กันดี จึงควรจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมให้เด็กเห็นผลสำเร็จของงานชัดเจนกว่าที่เคย ปฏิบัติมา กิจกรรมศิลปะจะมีแตกต่างจากการจัดกิจกรรมศิลปะของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ซึ่งกิจกรรมจะมีความยากขึ้นเนื่องด้วยพัฒนาการที่สูงขึ้นตามช่วงวัย เช่น การเขียนภาพ แต่ไม่เน้นรายละเอียดมากนัก เทคนิคศิลปะต่าง ๆ มีการใช้วัสดุที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การพิมพ์ภาพด้วยเศษวัสดุธรรมชาติ หรือเศษวัสดุเหลือใช้ในครัวเรือน เป็นต้น

4. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญามากขึ้น มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ มีสมาธิมากขึ้น มักใช้เวลาในการเรียนรู้ได้ยาวนานมากขึ้นกว่าเด็กในช่วงชั้นประถมศึกษาตอนต้น รวมทั้งมีความพยายามทำงานต่าง ๆ ให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายมีความพร้อม สามารถทำงานได้อย่างปราณีตและละเอียดมากยิ่งขึ้น สามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความสามัคคี ทำงานเป็นหมู่คณะได้ และมักจะมีใจคล้ายกัน อาจมีความสามารถพิเศษหรือความคิดคล่องแคล่วขึ้น บางครั้งอาจชอบทำงานคนเดียว ดังนั้นผู้สอนควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีการทำงานเดี่ยวและทำงานกลุ่มผสมผสานกัน ยกตัวอย่าง เช่น การร่างภาพจากหุ่นนิ่ง การออกแบบง่าย ๆ การทำเปเปอร์มาเช่ หรือการทำงานสื่อประสม เป็นต้น

5. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 พัฒนาการของเด็กในช่วงชั้นนี้กำลังจะเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น พัฒนาการทางด้านอารมณ์จะมีผลเป็นอย่างมาก มีความมั่นใจ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง การแสดงออกทางศิลปะอาจสื่ออัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างกิจกรรมที่เหมาะสม เช่น การเขียนภาพความประทับใจ การใช้สีตามหลักการทฤษฎีสี โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ เช่น การกลิ้งสี เทสี เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สอนควรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะ ตะวันออกและตะวันตก รวมถึงศิลปะไทย วัฒนธรรมไทยร่วมด้วย ซึ่งในการเรียนรู้สามารถจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ศิลปะเกี่ยวกับศิลปินทั่วโลกเพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะของตนเองในลักษณะเดียวกับศิลปินเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ทางศิลปะได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 3 การทำกิจกรรมศิลปะแบบกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะความสัมพันธ์และการแก้ปัญหาร่วมกัน
ที่มา: (ภาพโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, สาขาวิชาศิลปศึกษา, 2568)

ศิลปะจึงมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาเด็กประถมศึกษา เพราะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กได้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีความแตกต่างจากวิชาอื่นๆ นอกจากนี้ยังช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่จำเป็นต้องเลียนแบบความเป็นจริงหรือเน้นความสวยงามเหมือนผลงานมืออาชีพ เป็นการช่วยกระตุ้นให้เด็กคิดอย่างมีวิจารณญาณและใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาระหว่างการทำกิจกรรมศิลปะ

พัฒนาการต่าง ๆ ที่เกิดการพัฒนาจากการทำกิจกรรมศิลปะ เช่น กล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กประถมศึกษาตอนต้นซึ่งเพิ่งเลื่อนขึ้นมาจากชั้นเรียนปฐมวัย เช่น การจับสี การใช้พู่กัน หรือการปั้น ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายและพัฒนาการของสมอง รวมถึงช่วยทำให้เด็กมีทักษะการเขียนที่ดีขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้การสื่อสาร และส่งเสริมความกล้าแสดงออก สร้างความมั่นใจ โดยวิธีการจัดการเรียนศิลปะในเด็กประถมศึกษาจึงเน้นการให้เด็กได้ปฏิบัติ ลงมือทำ โดยใช้วัสดุหลากหลาย เป็นการเปิดโอกาสให้ใช้จินตนาการและแสดงความคิดอย่างอิสระ การวัดและประเมินผลจึงไม่ควรเน้นเรื่องความเหมือนจริงแต่ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างสรรค์และความคิดอิสระ นอกจากนี้ควรจัดให้เด็กได้นำเสนอวิเคราะห์งานศิลปะของตนเองและผู้อื่นในบรรยากาศที่สนุกสนาน

ส่วนหนึ่งจากปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการได้กล่าวว่า ความสำคัญของศิลปศึกษาคือการให้การศึกษาแก่เด็กโดยเน้นพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ศิลปะเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการสร้างสรรค์ ถ้าไม่มีกระบวนการสร้างสรรค์ ศิลปะย่อมไม่เกิดขึ้น เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือ และความสำคัญของการเรียนรู้ทางศิลปะ คือ กระบวนการ (process)

ไม่ใช่ผลงาน (product) ซึ่งเด็กจะเกิดการเรียนรู้และพัฒนาจากการลงมือปฏิบัติ และได้รับประสบการณ์ตรงจากกระบวนการไม่ใช่ผลงาน เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์ของการเรียนศิลปะควรตอบคำถามว่า เด็ก ๆ ทำอย่างไร ไม่ใช่เด็ก ๆ ทำอะไร (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545: 8)

ภาพที่ 4 การทำกิจกรรมศิลปะอย่างมีอิสระและมีความสุข ส่งเสริมสมาธิ

ที่มา: (ภาพโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, สาขาวิชาศิลปศึกษา, 2568)

การจัดการเรียนรู้ศิลปะจึงมีส่วนอย่างมากในการแก้ปัญหา เนื่องด้วยกระบวนการสร้างผลงานศิลปะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เช่น การเลือกวัสดุ เทคนิค หรือการเลือกใช้สีในการทำกิจกรรมศิลปะ การวาดรูปตามจินตนาการจึงส่งผลให้เด็กมีทักษะการจัดการและแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรม ศิลปะยังสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การทำงานศิลปะสื่อประสมที่เน้นใช้สื่อวัสดุ เรียนรู้เรื่องพื้นผิวได้จากการสัมผัส รวมถึงประสาทสัมผัสอื่นด้วยเช่นกัน เป็นการกระตุ้นการเรียนรู้และประสบการณ์สุนทรีย์ เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ส่งเสริมทักษะทางสังคม และฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหา โดยการสอนควรให้เด็กได้ทดลองและแสดงความคิดอย่างอิสระโดยการตั้งคำถามให้เด็กเกิดความสงสัยใคร่รู้ ในการคิดค้นหาคำตอบจากความสงสัยนั้น โดยผ่านกระบวนการทำงานศิลปะ ทั้งนี้ในบรรยากาศที่สนุกสนานและเป็นธรรมชาติตามช่วงวัยของเด็ก จึงเป็นบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในหลายด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สำหรับการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาในปัจจุบัน สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือเรื่องของ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ สถานศึกษาหลายแห่งได้นำ AI เข้ามาจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของสื่อการสอน เกมการศึกษา เป็นต้น รวมทั้งโปรแกรมต่างๆ ที่สามารถประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนได้ ซึ่งเด็กกับเทคโนโลยีเป็นของคู่กันในโลกสมัยใหม่ จึงเป็นสิ่งที่

ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจึงเป็นการเปิดการเรียนรู้อย่างไร้ขีดจำกัด ทำให้ผู้สอนต้องประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ศิลปะด้วยเช่นเดียวกัน

การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาในโรงเรียน สามารถทำได้ 3 วิธี ดังนี้ 1) สื่อเสริม (supplementary media) ผู้เรียนสามารถศึกษาข้อมูลประกอบการเรียนจากแหล่งข้อมูลทางเทคโนโลยีอื่น ๆ ได้ เช่น วิทยุ หรือ การใช้ e-learning 2) สื่อเติม (complementary media) ผู้เรียนสามารถสืบค้นเรื่องราวที่ตนเองสนใจได้จาก internet 3) สื่อหลัก (comprehensive replacement media) การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการสร้างบทเรียน เช่น บทเรียนออนไลน์ เป็นต้น (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2545: 148-149)

สรุป

กิจกรรมศิลปะ เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ในรูปแบบหนึ่งที่น่าเสนอการแสดงความสามารถ ความรู้สึกภายในออกมาในรูปแบบของการทำกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นจะทำให้เกิดการสร้างคุณค่า ในตนเองที่มีผลต่อการรับรู้ การแสดงออกที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อสื่อสารกับผู้อื่น เป็นการพัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

การเรียนรู้ศิลปะจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การเสริมทักษะ แต่เป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิด ความกล้าแสดงออก และมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น โดยสื่อสารความเป็นตนเองผ่านผลงานศิลปะ ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะสร้างสรรค์ด้วยเทคนิควิธีใดก็ตาม การทำงานศิลปะจะมีกระบวนการที่เด็กได้เรียนรู้ ได้แก้ปัญหา และนำไปสู่ผลงานสำเร็จจนเป็นที่น่าพอใจต่อตนเองก่อนเป็นอันดับแรก และถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ชื่นชมหรือรับรู้เป็นลำดับต่อไป ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านอย่างชัดเจน ดังนั้น การเรียนศิลปะในระดับประถมศึกษาไม่ควรเน้นที่ผลงานเป็นสำคัญ แต่ควรเน้นกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงวัย ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมและเปิดกว้างทางความคิด ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ครูจึงควรมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม และเข้าใจธรรมชาติของเด็ก เพื่อให้ศิลปศึกษาเป็นพื้นที่ที่เด็กสามารถเติบโตได้ทั้งในด้านทักษะ จินตนาการ และความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ศิลปะจะช่วยส่งเสริมและพัฒนาจากภายในสู่ภายนอก ผ่านกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ อย่างเป็นระบบ เกิดสุนทรียะจากการถ่ายทอดผ่านผลงานศิลปะ ช่วยยกระดับจิตใจ สร้างสมาธิ ก่อให้เกิดสติปัญญา ความสงบ ดังที่นักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ศิลปะ จึงมีความสำคัญต่อทั้งผู้สอนและผู้เรียน ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการเริ่มต้นส่งเสริมและสนับสนุนเด็ก ให้ได้ปลดปล่อยศักยภาพความเป็นตัวเองออกมาอย่างอิสระและมีความสุข การเปิดโอกาสให้คิด สงสัย และตั้งคำถาม จะทำให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และสามารถสร้างผลงานของตนเองได้อย่างอิสระ ความเป็นอัตลักษณ์ และแสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ

ความท้าทายและความสนุกในการเรียนศิลปะจึงต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้ตั้งสมมติฐาน สำรวจ ค้นคว้าและทดลอง เช่นเดียวกับการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยมีวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้เด็กทำงานอย่างอิสระและมีความสุข เสริมสร้างการเรียนรู้ทางศิลปะ และบูรณาการความรู้ที่เกี่ยวข้อง กระตุ้นจินตนาการพร้อมสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงให้เด็กลอกเลียนแบบ หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพ ระบายสีจากรูปที่กำหนด การเรียนศิลปะจึงเป็นวิชาที่ส่งเสริมสุนทรียะอย่างแท้จริง นอกจากกระบวนการที่เด็กได้เรียนรู้แล้ว ศิลปะยังพัฒนาจิตใจเด็ก ๆ ไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

บทบาทของศิลปศึกษาจึงไม่เป็นเพียงแค่วิชาหนึ่งในหลักสูตร แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะต่อยอดและนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสมดุลทางกายและใจ ซึ่งเป็นเป้าหมายทางสุนทรียศาสตร์อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กอสวามี, อุษา.(2562). *จิตวิทยาเด็ก* (สุภลักษณ์ ลวดลาย และ วรัญญู กองชัยมงคล, ผู้แปล). บุ๊คสเคป.
- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2558). *ศิลปะสมัยใหม่*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม ก้อนทอง. (2549). *ศิลปะสื่อประสม*. ศิลปาบรรณาการ.
- ประสาธ เทวี. (2546). *ศิลปะรากฐานแห่งการศึกษา* (อนิตรา พวงสุวรรณ, ผู้แปล). มูลนิธิเด็ก.
- ปทุมรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์. (2561). *จิตวิทยาศิลปะ: สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). *ศิลปศึกษาแนวปฏิรูป*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2549). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่มที่ 1) แนวคิดเชิงทฤษฎี-วัยเด็กตอนกลาง* (ครั้งที่ 9). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริลักษณ์ ศรีกลม. (2535). *ศิลปศึกษา ศึกษาศิลปะ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัตยา สายเชื้อ. (2541). *กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน*. โอเดียนสโตร์.

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสกัดสีธรรมชาติ : ทางเลือกเชิงสร้างสรรค์ในการเรียนการสอนศิลปะ
ร่วมสมัยแบบบูรณาการร่วมกับหัตถกรรมผ้าดัดมือ

An Investigation into the Integration of Local Wisdom and Natural Dye Extraction
in Contemporary Art Education through Creative Hand-Stitched Textile Practices

เก่งกาจ ต้นทองคำ^{1*}, ศิริวัฒน์ แสนเสริม² และปฏิภาณ เจริญสุข³

Kangkard Tonthongkam¹, Siriwat Sanserm² and Patiphan Charoensuk³

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม^{1*, 2, 3}

Art Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University^{1*, 2, 3}

*Corresponding Author, E-mail: tonthongkam@yahoo.com

Received: August 13, 2025

Revised: September 15, 2025

Accepted: November 4, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะร่วมสมัยบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการหัตถกรรมผ้าดัดมือกับการสกัดสีธรรมชาติจากพืชในชุมชน เพื่อพัฒนา “รูปแบบการเรียนรู้ ศิลปะร่วมสมัยแบบบูรณาการ” ที่ไม่เพียงเน้นความคิดสร้างสรรค์ แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านวัฒนธรรม ความยั่งยืน และนวัตกรรมทางการศึกษา

รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวอิงกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงการคิดวิเคราะห์ การออกแบบ และการเรียนรู้ เชิงปฏิบัติผ่านสื่อผ้าดัดมือและสีธรรมชาติ โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความคิดสร้างสรรค์ ที่เน้นการแปลงแนวคิดเป็นงานศิลป์ 2) มิติศิลปะร่วมสมัยที่เชื่อมโยงประเด็นสังคมกับวัสดุพื้นบ้าน 3) การบูรณาการหัตถกรรมผ้าดัดมือเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น และ 4) การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม ศิลปะร่วมสมัย โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ และส่งเสริมการวิพากษ์ในบริบทวัฒนธรรมของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น การสกัดและทดลองสีจากพืชท้องถิ่น การดัดผ้าเพื่อสร้างผลงานศิลปะร่วมสมัย และการจัดแสดงผลงานในรูปแบบนิทรรศการสร้างสรรค์ ทั้งในพื้นที่จริงและสื่อดิจิทัล โดยเน้นให้ผู้เรียนสร้าง “คุณค่าใหม่” ให้กับทุนวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการตีความ ร่วมสมัย และการสื่อสารความคิดเชิงสังคม

ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่คาดหวัง ได้แก่ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบเชิงวิพากษ์ การส่งเสริมสามัคคีและทักษะประณีต การทำงานร่วมกัน และความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้อง กับแนวทางการเรียนรู้เพื่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ทั้งด้านคุณภาพการศึกษาและการอนุรักษ์ วัฒนธรรม

คำสำคัญ: 1.สีธรรมชาติ 2.หัตถกรรมผ้าดัดมือ 3.ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4.ศิลปะร่วมสมัย 5.การเรียนรู้แบบ บูรณาการ

Abstract

This article presents a contemporary art teaching approach based on local wisdom, integrating hand-woven textile crafts with natural dye extraction from community plants. The goal is to develop an “integrated contemporary art learning model” that not only emphasizes creativity but also aligns with cultural concepts, sustainability, and educational innovation.

The proposed learning model is based on a process that relates analytical thinking, design, and practical learning through hand-woven textiles and natural dyes. It comprises four main components: 1) creativity that emphasizes the translation of concepts into art; 2) contemporary art dimensions that connect social issues with local materials; 3) integration of hand-woven textile crafts to reflect local identity; and 4) learning management to develop contemporary art innovations, using community-based learning and promoting critical thinking within the cultural context of students.

The learning activities include exploring local wisdom, extracting and experimenting with local plant dyes, sewing to create contemporary artworks, and displaying works in creative exhibitions, both in real-world and digital media. The focus is on enabling students to create “new value” for the community’s cultural capital through contemporary interpretation and communicating social ideas.

The expected learning outcomes include the development of creativity and critical design, the enhancement of concentration and refined skills, collaboration, and an understanding of cultural values. This approach aligns with the Sustainable Development Goals (SDGs), both in terms of educational quality and cultural preservation.

Keywords: 1. *Natural dyes* 2. *hand-stitched textile* 3. *local wisdom* 4. *contemporary art*
5. *integrated learning*

บทนำ

“การค้นคว้า” ถือเป็นหนึ่งในงานหัตถกรรมที่มีรากลึกในวิถีชีวิตของชุมชนไทยหลายภูมิภาค เป็นทั้งงานฝีมือ เครื่องใช้ และศิลปะในการเล่าเรื่อง ขณะเดียวกัน “การย้อมสีธรรมชาติ” ก็เป็นองค์ความรู้ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งทั้งสองกระบวนการนี้ ล้วนมีศักยภาพในการถูกนำมาบูรณาการสู่การเรียนรู้การสอนศิลปะร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์และมีนัยทางวัฒนธรรม

การพัฒนาแนวทางการเรียนการสอนที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับบริบทศิลปะร่วมสมัย จะไม่เพียงแต่เปิดพื้นที่ใหม่ในการสืบสานวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นกลไกในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมความสามารถเชิงศิลปะ และกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน โดยเฉพาะเมื่อใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (learning by doing) การสะท้อนตนเอง (reflection) และการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ (constructive criticism)

ดังนั้น การเรียนการสอนศิลปะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมร่วมสมัยผ่านสื่อหัตถกรรมผ้าพื้นเมือง จึงมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมทั้งการเรียนรู้และการสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน

ศิลปะร่วมสมัย

ศิลปะร่วมสมัย (contemporary art) นั้นนิยามว่าเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในภายหลังยุคของศิลปะสมัยใหม่ (modern art) หรือยุคหลังสมัยใหม่ (post-modernism) ซึ่งเริ่มนับช่วงเวลาทางศิลปะตั้งแต่ยุค 1960 หรือ 1970 จนถึงปัจจุบัน (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2568: ออนไลน์) ศิลปะร่วมสมัยเป็นรูปแบบของงานศิลปะที่เกิดขึ้นในบริบทโลกปัจจุบัน แต่ครอบคลุมถึงแนวคิด เนื้อหา และบริบททางสังคม การเมือง วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ (dans le gris, 2024: online) งานศิลปะร่วมสมัยมักสะท้อนความเป็นจริง วิพากษ์โครงสร้างอำนาจ หรือกระตุ้นการตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นร่วมสมัย เน้นแนวคิดมากกว่ารูปทรง โดยให้ความสำคัญกับสารที่สื่อออกมามากกว่ารูปแบบภายนอก นอกจากนี้ ยังมีลักษณะของการเปิดกว้างทางความหมาย ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมในการตีความ ไม่จำกัดอยู่เพียงเจตนาของศิลปิน อีกทั้งยังส่งเสริมการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ ศิลปะจัดวาง หรือศิลปะดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นและโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันศิลปะร่วมสมัยเข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมาก มีความเปลี่ยนแปลงของชนบในงานศิลปะทั้งด้านวิธีการเสพงานและแนวคิดของความงามที่ปรากฏจากงานศิลปะ ศิลปะได้ถูกลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม โลกศิลปะได้กลายเป็นพื้นที่อิสระให้ศิลปินได้ทดลองและสร้างสรรค์งานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น เป็นพื้นที่ที่ศิลปินได้แสดงออกถึงแนวคิดและทักษะต่าง ๆ รวมถึงวิธีการในการสร้างสรรค์และการนำเสนอศิลปะ ซึ่งบางครั้งศิลปะได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการทางสังคมและการเมืองที่เป็นอิสระ (พรรัก ชาวนโยธิน, กมล เผ่าสวัสดิ์, และเกษม เพ็ญภินันท์, 2562: 594) ศิลปะ

ร่วมสมัยจึงไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกทางศิลป์ แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางสังคมและวัฒนธรรม ในการสะท้อน ถกเถียง และวิพากษ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป

ความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) เป็นการคิดอย่างรอบด้าน คิดสิ่งใหม่ ๆ ที่ช่วยแก้ไขปัญหา ทำให้มีสิ่งที่ดี ๆ เกิดขึ้น และมีประโยชน์ต่อตนเอง หรือผู้อื่น หรือต่อสังคม เป็นการคิดเชิงบวก สร้างประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ รวมทั้งสามารถส่งเสริมหรือพัฒนาได้ (ขนิษฐา จิตรหลัง, 2565: ออนไลน์)

ความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการดังนี้ (Guilford, 1967)

1. ความคิดคล่องแคล่ว (fluency) สามารถคิดอย่างรวดเร็วคล่องแคล่ว มีจำนวนความคิดปริมาณมากในระยะเวลาจำกัด แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ถ้อยคำ (word fluency) 2) การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (associational fluency) 3) การแสดงออก (expressional fluency) และ 4) การคิด (ideational fluency)
2. ความคิดยืดหยุ่น (flexibility) สามารถคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ 1) การเกิดขึ้นทันที (spontaneous flexibility) และ 2) การดัดแปลง (adaptive flexibility)
3. ความริเริ่ม (originality) สามารถคิดสิ่งแปลกใหม่และแตกต่างไปจากธรรมดา เป็นการคิดริเริ่มและหาทิศทางสร้างผลงานนั้นให้เป็นจริงให้ได้ ซึ่งมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
4. ความละเอียดลออ (elaboration) สามารถคิดพัฒนา แต่งเติม หรือขยายความคิดหลักให้ได้ ความหมายที่สมบูรณ์และมีความแปลกใหม่ มีความละเอียด สามารถนำมาทำให้สมบูรณ์และประณีต

ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ (theory of creativity) มีหลากหลายรูปแบบ เช่น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะจิตวิทยา, 2566: ออนไลน์)

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalytic theory) เกิดจากแรงขับทางจิตใต้สำนึก โดยเฉพาะความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นการเปลี่ยนพลังของความต้องการ (เช่น เพศ หรือความก้าวร้าว) ให้กลายเป็นพลังสร้างงานศิลปะหรือแนวคิด
2. ทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (cognitive theory) กระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบแตกต่าง และการคิดแยกแยะหลากหลายทาง เพื่อหาทางเลือกใหม่ หรือหาคำตอบที่ดีที่สุด
3. ทฤษฎีองค์ประกอบสี่ประการของความคิดสร้างสรรค์ (4Ps of creativity) แบ่งความคิดสร้างสรรค์ออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ บุคลิกภาพหรือคุณลักษณะของผู้สร้างสรรค์ กระบวนการทางความคิด ผลลัพธ์ของความคิดสร้างสรรค์ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์
5. ทฤษฎีองค์ประกอบสามประการ (componential theory of creativity) เกิดจากการมี 3 องค์ประกอบร่วมกันของความเชี่ยวชาญ ทักษะในการคิดสร้างสรรค์ และแรงจูงใจภายใน
6. ทฤษฎีพหุปัญญา (theory of multiple intelligences) สามารถเกิดได้ในแต่ละปัญญา ไม่จำกัดแค่ในศิลปะหรือวิทยาศาสตร์เท่านั้น

การบูรณาการการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกับรายวิชาศิลปศึกษา

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เนื้อหาสาระ ได้ดูได้เห็นได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้รับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง เน้นการพัฒนาทักษะรอบด้าน โดยการอำนวยความสะดวกสนับสนุน ส่งเสริม ชี้แนะจากครูผู้สอน ซึ่งการบูรณาการการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกับรายวิชาศิลปศึกษา มีดังนี้ (ทิวาพร อรรคอำนวย, 2565: 150-153)

1. การเรียนรู้ผ่านการบูรณาการการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสาระของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนำความรู้ทักษะ และเจตคติไปสร้างงานและแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมถึงการใช้ชุมชนเป็นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) มี 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience: CE) 2) การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation: RO) 3) การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization: AC) และ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation: AE)

2. การเรียนรู้ผ่านการบูรณาการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นการเตรียมผู้เรียนในมิติที่กว้างกว่าการเรียนรู้ใช้สภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ในสภาพจริงและนำเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมต่อกันเป็นความสามารถในการสร้างความรู้ส่งผ่านไปตามเครือข่าย วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนี้เป็นการเรียนรู้ที่มีลักษณะเชิงรุก เน้นการประสานงานและการทำงานเป็นทีม การแสวงหาความรู้แบบสืบเสาะหา การเรียนรู้จากการทำโครงการและวิธีการแก้ปัญหาจริง จึงจำเป็นต้องออกแบบการเรียนรู้โดยมีนวัตกรรมและการสร้างสรรค์เพื่อให้เป็นห้องเรียนที่มีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้โดยมีนวัตกรรมและการสร้างสรรค์เพื่อให้เป็นห้องเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

3. การเรียนรู้ผ่านการบูรณาการสถานที่เป็นฐานการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็น เป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่เกิดการสอนที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและสิ่งแวดล้อม รูปแบบการสอนโดยมุ่งเน้นประสบการณ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงการ ได้แก่ 1) โครงการวัฒนธรรมชุมชน (resonant with communities project) 2) โครงการปฏิบัติการชุมชน (community action project) และ 3) โครงการศิลปะชุมชน (art and community project)

วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญา เป็นแนวคิดที่ให้คุณค่าแก่ความรู้ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น โดยเชื่อว่าองค์ความรู้เหล่านั้นมีใช้สิ่งล้ำสมัย หากแต่เป็นผลผลิตจากประสบการณ์ตรงของคนในพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างเหมาะสม

วัฒนธรรมท้องถิ่น (local culture) หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ภาษางานฝีมือ และศิลปะ ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งสั่งสมผ่านกาลเวลา (Brennan, 2023: online)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local indigenous knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เป็นพลวัต ความรู้แบบสะสม ความรู้จากประสบการณ์เฉพาะตัว ความรู้แบบองค์รวม ที่ชุมชนพัฒนาขึ้นในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และถ่ายทอดกันรุ่นต่อรุ่น (ลั่นทม จอนจบทรง, 2552: 14)

ดังนั้นหลักการสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การมองว่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง ความรู้ไม่ได้อยู่ในรูปตำรา แต่ถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติ ภาษา ศิลปะ พิธีกรรม และความเชื่อในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังมีลักษณะพลวัต สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี หรือสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งยังเกี่ยวข้องกับแนวคิดวัฒนธรรมนิยม และอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งสนับสนุนให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจในรากเหง้า และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยไม่ละทิ้งวัฒนธรรมของตน ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเกษตรอินทรีย์ สมุนไพรพื้นบ้าน หรืองานหัตถกรรม จึงไม่เพียงช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมแต่ยังสามารถสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้

นวัตกรรมสีธรรมชาติ

นวัตกรรมสีธรรมชาติ (natural dye innovation) เป็นการพัฒนากระบวนการย้อมสีหรือผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ โดยใช้วัตถุดิบจากพืช สัตว์ หรือแร่ธาตุ โดยนำความรู้ดั้งเดิมมาพัฒนา ปรับปรุง หรือประยุกต์ใช้ด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เหมาะกับการใช้งานปลอดภัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ทฤษฎีที่รองรับนวัตกรรมสีธรรมชาติ ได้แก่

ทฤษฎีภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom theory) การใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น เปลือกไม้ ใบไม้ ดิน หรือแมลง มาย้อมผ้าเพื่อเพิ่มคุณค่า และสามารถพัฒนาเป็นนวัตกรรมใหม่ได้

ทฤษฎีวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (environmental science theory) สนับสนุนการลดการใช้สารเคมีอันตรายในกระบวนการผลิตสี และเน้นการย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ

ทฤษฎีสี (color theory) นำมาใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางสี เช่น การคงทนของสี ความเข้ม ความสว่าง เพื่อให้สามารถพัฒนาให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า เครื่องหนัง หรือกระดาษ

ทฤษฎีนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ (creative innovation theory) การนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาแปรรูปด้วยเทคโนโลยี หรือปรับรูปแบบให้ทันสมัย เช่น สีธรรมชาติสำหรับผลิตภัณฑ์แฟชั่นอีโค หรือสีธรรมชาติในงานศิลปร่วมสมัย เป็นนวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่ม

ภาพที่ 1 เส้นไหมย้อมสอจวบซ เตเพยสว งามสวทผลง เนสงทยเตม เตวฐ เนผลตมเนช ผ้าไหมไทย ตรา นกยูง พระราชทาน

ที่มา (ภาพถ่ายโดยเก่งกาจ ต้นทองคำ, 2566)

ตารางที่ 1 นวัตกรรมสีธรรมชาติในประเทศไทย

นวัตกรรม	แหล่งที่มา	รายละเอียด
สีครามธรรมชาติ	บ้านนาข่า จ.อุดรธานี	ย้อมผ้าครามด้วยกระบวนการหมักแบบดั้งเดิม ปรับสูตรให้คงทนมากขึ้น
สีเปลือกประดู่	กลุ่มทอผ้าบ้านนาต้นจั่น จ.สุโขทัย	ใช้เปลือกประดู่ย้อมผ้าไหม ได้เฉดแดง-น้ำตาล สกัดให้ติดทนนานโดยไม่ใช้สารเคมี
สีจากมังคุดและขมิ้น	นักวิจัยมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์	พัฒนาเป็นหมึกพิมพ์จากธรรมชาติ ใช้ในบรรจุภัณฑ์หรือสิ่งพิมพ์ปลอดภัย

หัตถกรรมผ้าด้นมือ

ผ้าด้นมือ (hand-stitching textile) เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทย ผ้าด้นมือเป็นการเย็บผ้าด้วยมืออย่างประณีต ทั้งลวดลาย พื้นผิว และมิติของเนื้อผ้าจากฝีมือช่างท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้เทคนิคดั้งเดิมเข้ากับการออกแบบร่วมสมัยนำไปสู่การพัฒนาหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์ (creative craft) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ

ดังเช่นกลุ่มหัตถกรรมผ้าด้นมือบ้านกระจาน อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ผสมผสานระหว่างทักษะฝีมือดั้งเดิมกับการปรับตัวสู่การผลิตเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ใบฝรั่ง เปลือก

ประตู ใบมะเกลือ ในการสกัดสีธรรมชาติ ซึ่งนับเป็นมิติหนึ่งของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 ลวดลาย และการจัดองค์ประกอบชิ้นผ้าต้นมอ
ที่มา (ภาพถ่ายโดยเก่งกาจ ต้นทองคำ, 2568)

ภาพที่ 4 ช่างมือต้นผ้า และกระบวนการต้นผ้าไหม
ที่มา (ภาพถ่ายโดยเก่งกาจ ต้นทองคำ, 2568)

การบูรณาการการเรียนรู้การสอนศิลปะร่วมสมัยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสกัดสีธรรมชาติและหัตถกรรมผ้าต้นมือ

การเรียนรู้การสอนศิลปะร่วมสมัยโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสกัดสีธรรมชาติและหัตถกรรมผ้าต้นมือมีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านเนื้อหา (content) การนำเทคนิคการสกัดและย้อมสีธรรมชาติ และการต้นมือ มาเป็นเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจศิลปะจากรากฐานวัฒนธรรมท้องถิ่น และเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (cultural diversity) ตัวอย่างเช่น การให้ผู้เรียนทดลองสร้างผลงานศิลปะโดยใช้ผ้าต้นมือแทนผ้าใบวาดภาพ หรือสร้างลวดลายโดยใช้เทคนิคการเย็บต้น

ด้านกระบวนการเรียนรู้ (process-based learning) กระบวนการเรียนรู้ผ่านผ้าคันมือทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะด้วยตนเอง ได้ทดลอง ใช้วัสดุจากธรรมชาติ และเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะ ชีวิต และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิด

ด้านคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม (artistic and cultural value) การเรียนรู้ผ่านหัตถกรรมดั้งเดิมเป็นการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนได้เห็นพัฒนาการของรูปแบบศิลปะ รู้จักวิเคราะห์ สังเคราะห์ และปรับใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ซึ่งช่วยส่งเสริมแนวคิด ศิลปะเพื่ออัตลักษณ์ และศิลปะเพื่อชุมชน

หัตถกรรมผ้าคันมือไม่ได้เป็นเพียงงานฝีมือพื้นบ้าน หากแต่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนศิลปะร่วมสมัยอย่างมีพลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การศึกษาต้องตอบโจทย์ความหลากหลาย อัตลักษณ์ และความยั่งยืน โดยการบูรณาการหัตถกรรมผ้าคันมือกับการเรียนการสอนศิลปะร่วมสมัยช่วยส่งเสริมผู้เรียนใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) ความรู้เชิงวัฒนธรรม 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ และ 3) ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือทำ ทดลอง ปรับใช้ และสะท้อนคิด โดยใช้วัสดุ เทคนิค และเรื่องราวจากภูมิปัญญาผ้าคันมือ จึงเป็นการเชื่อมโยงที่สมดุลระหว่าง รากเหง้าทางวัฒนธรรม และศิลปะสมัยใหม่

การใช้ผ้าคันมือจากกลุ่มหัตถกรรมผ้าคันมือบ้านกระจันในการเรียนการสอนศิลปะร่วมสมัยไม่เพียงเป็นการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาปรับใช้ แต่ยังเป็นการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต ซึ่งครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านการลงมือทำอย่างมีความหมาย สร้างสรรค์งานที่สื่อสารรากเหง้า วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของชุมชนให้เชื่อมโยงกับโลกปัจจุบัน

ตารางที่ 1 การออกแบบกิจกรรมศิลปะร่วมสมัยจากผ้าคันมือ

ชื่อกิจกรรม	รายละเอียด	จุดมุ่งหมาย	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
เย็บเรื่องเล่า	ให้นักศึกษาเลือกหัวข้อ ท้องถิ่น แล้วออกแบบ ลวดลายบนผ้าคันมือ	สร้างความเข้าใจเรื่อง อัตลักษณ์ชุมชน	ผลงานศิลปะเชิงเล่า เรื่อง
สีจากบ้าน	ทดลองสกัดสีจากใบไม้ เปลือกไม้ในชุมชน และย้อมผ้า	เรียนรู้เรื่องการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน	ผลงานศิลปะบนผ้าคัน มือที่ใช้สีธรรมชาติ
ผ้าทอ/ผ้าคัน สู่ศิลปะ จัดวาง	นำผ้าคันมือมาใช้สร้าง งานศิลปะจัดวาง (installation) ที่เล่าเรื่องสิ่งแวดล้อม/ สังคม	บูรณาการศิลปะร่วม สมัยกับภูมิปัญญา	ผลงานแสดงศิลปะร่วม สมัยในชั้นเรียน/ นิทรรศการ

ตารางที่ 2 การเชื่อมโยงหัตถกรรมผ้าต้นมือบ้านกระจันกับศิลปะร่วมสมัย

ภาพประกอบ	องค์ประกอบจาก ผ้าต้นมือ	การประยุกต์ สู่ศิลปะร่วมสมัย	ความหมาย ทางการศึกษา
	ลายต้นมือแบบเส้นโค้ง และวงกลม	ใช้เป็นพื้นผิวในงาน ศิลปะ Textile Installation	ฝึกการสังเกต รูปทรง ซ้ำจังหวะ
	สีธรรมชาติจากครั่ง และเปลือกไม้	สร้างงานศิลปะที่ยั่งยืน และปลอดภัย	เรียนรู้การผสมสีจาก ธรรมชาติ
	กระบวนการทำงาน เป็นกลุ่ม	ออกแบบกิจกรรม ศิลปะร่วมกับชุมชน	เรียนรู้ผ่านการลงมือ ทำแบบกลุ่ม

ที่มา (ภาพถ่ายและเนื้อหาโดยเก่งกาจ ต้นทองคำ, 2568)

ตารางที่ 3 แนวทางการเชื่อมโยง

องค์ประกอบ	แนวทางการเชื่อมโยง
ผ้าต้นมือ	สื่อสร้างสรรค์ที่ใช้ในการออกแบบ ลวดลาย สี และพื้นผิว เพื่อ ถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่น
กระบวนการต้น ย้อม เย็บ	ฝึกฝนทักษะศิลปะ ฝีมือ และการมีสมาธิ เหมาะกับกิจกรรมการเรียนรู้ แบบปฏิบัติ
แนวคิดร่วมสมัย	สะท้อนปัญหาอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ผ่านผลงานศิลปะ ที่ผสมเทคนิคพื้นบ้านกับความคิดใหม่
การสอน	สร้างการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ลงมือทำ และวิพากษ์วัฒนธรรม โดย บูรณาการแนวคิดท้องถิ่นกับสากล

ตารางที่ 4 การบูรณาการในบทเรียน

องค์ประกอบ	รูปแบบกิจกรรม
ศิลปะร่วมสมัย	ให้นักศึกษาตีความแนวคิดทางสังคมหรือประเด็นร่วมสมัย (เช่น ความหลากหลายทางเพศ สิ่งแวดล้อม) และออกแบบเป็นลายเย็บมือ
หัตถกรรม	สอนเทคนิคการด้น เย็บปักถักร้อย การใช้วัสดุผสม เช่น ผ้าเก่า วัสดุรีไซเคิล
การเรียนรู้การสอน	ใช้การสะท้อนผลงาน (reflection) การจัดนิทรรศการ และการวิจารณ์งานในเชิงศิลป์

รูปแบบการเรียนการสอนศิลปะที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมร่วมสมัยด้วย

หัตถกรรมผ้าด้นมือในรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสักระบายสีธรรมชาติ

การเรียนการสอนศิลปะในรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสักระบายสีธรรมชาตินี้ตั้งอยู่บนฐานของการเรียนรู้แบบบูรณาการ (integrative learning) ซึ่งเชื่อมโยงสามองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการสักระบายสีธรรมชาติจากพืชพื้นถิ่น เช่น เปลือกประดู่ ครั่ง ใบหูกวาง สีส้มหัตถกรรมพื้นบ้าน ผ้าด้นมือที่มีรากเหง้าวัฒนธรรมไทยภาคเหนือหรืออีสาน นวัตกรรมศิลปะร่วมสมัย การนำแนวคิดร่วมสมัย เทคโนโลยี และการสื่อความหมายสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานปรัชญาการศึกษาที่ส่งเสริม การเรียนรู้โดยการลงมือทำ (learning by doing) และการเรียนรู้ที่มีความหมาย (meaningful learning) โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง และสะท้อนกลับสู่ชุมชนในฐานะผู้สร้างสรรค์คุณค่าทางวัฒนธรรมร่วมสมัย

รูปแบบการเรียนการสอน ใช้รูปแบบที่เรียกว่า Cultural-Contemporary Integration Model ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ การสำรวจภูมิปัญญา ผู้เรียนศึกษาแหล่งข้อมูล วัตถุดิบ และองค์ความรู้ท้องถิ่น ผ่านการลงพื้นที่หรือสื่อดิจิทัล โดยเน้นการพูดคุยกับช่างฝีมือท้องถิ่นและการสังเกตกระบวนการดั้งเดิม การสักระบายสีธรรมชาติและทดสอบวัสดุ นักศึกษาฝึกการสักระบายสีจากพืชและทดลองย้อมผ้า พร้อมทั้งบันทึกผลลัพธ์ทางสี กลิ่น ความคงทน และอารมณ์ของสีธรรมชาติในฐานะเครื่องมือทางศิลปะ การออกแบบผลงานร่วมสมัย นำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นแนวคิดงานศิลปะบนพื้นผ้าด้นมือ โดยใช้หลักการออกแบบและองค์ประกอบศิลป์ เช่น ลวดลาย การจัดวาง พื้นผิว และแนวคิดที่สื่อความหมายร่วมสมัย เช่น อัตลักษณ์ สิ่งแวดล้อม หรือสิทธิสตรีในชุมชน การสื่อสารและสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม จัดแสดงผลงานผ่านนิทรรศการเชิงสร้างสรรค์ เช่น แฟ้มสะสมผลงาน (e-portfolio) นิทรรศการผ้าศิลป์ (fabric art exhibition) การจัดแสดงด้วยเทคโนโลยีความจริงเสริม (AR exhibition) พร้อมทั้งวิเคราะห์ว่างานที่ตนสร้างขึ้นได้เพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างไรต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะสำคัญของผู้เรียน

การเรียนการสอนรูปแบบนี้ช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และทักษะเฉพาะทางด้านศิลปะ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว มิใช่เพียงการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อประโยชน์เชิงศิลปะเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่ทุนวัฒนธรรมของชุมชน ผ่าดันมือกลายเป็นสื่อร่วมสมัยที่มีความหมายเชิงศิลปะ มิใช่เพียงงานช่าง การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลงานของนักศึกษาสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เชิงออกแบบ หรือแนวคิดเชิงพาณิชย์ในอุตสาหกรรมแฟชั่น/ของตกแต่ง การอนุรักษ์เชิงนวัตกรรม การนำภูมิปัญญามาปรับใช้กับเครื่องมือและเทคโนโลยีใหม่ สร้างทางเลือกในการอนุรักษ์โดยไม่จำกัดเพียงวิธีดั้งเดิม การเชื่อมโยงอัตลักษณ์ชุมชนกับโลกภายนอก ชุมชนได้เห็นความสำคัญของทุนวัฒนธรรมผ่านมุมมองใหม่ และสามารถเชื่อมโยงสู่ภาคการศึกษา สื่อสารกับสังคมวงกว้างผ่านงานศิลปะของเยาวชนรุ่นใหม่

สรุป

การบูรณาการการเรียนการสอนศิลปะร่วมสมัยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสักระดมความคิดและหัตถกรรมผ่านมือไม้ไม่ใช่เพียงกิจกรรมทางศิลปะ แต่เป็นพื้นที่การเรียนรู้แบบบูรณาการที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย และการสร้างนวัตกรรมทางสังคมอย่างมีความหมาย เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาทั้งผู้เรียนและชุมชนไปพร้อมกัน โดยส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะที่มีมิติทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง สามารถต่อยอดเป็นนวัตกรรมทางสังคม ที่หล่อเลี้ยงทั้ง “รากเหง้า” และ “ทิศทางการร่วมสมัย” ของศิลปะไทยในบริบทโลกปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา จิตรหลัง. (2565, มีนาคม 18). *การคิดสร้างสรรค์. ระเบียบบรรณปณสาร*.
<https://library.wu.ac.th/km/การคิดสร้างสรรค์-2/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะจิตวิทยา. (2566, พฤศจิกายน 2). *ความคิดสร้างสรรค์-Creativity*.
<https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/creativity/>
- ณัฐพงศ์ พรหมมี. (2564). แนวคิดการใช้สิทธิธรรมชาตินในงานศิลปะร่วมสมัย. *วารสารวิชาการศิลปกรรมศาสตร์*, 14(2), 25-39.
- ทิวาพร อรรถอำนวย. (2565). ศิลปศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 12(3), 149-158.
<https://journal.pbru.ac.th/admin/upload/article/0827-2023-01-24.pdf>
- ธนพร ทองอินทร์. (2565). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยศิลปะหัตถกรรมผ่านมือไม้ในโรงเรียนชุมชน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรทิพย์ วงศ์จรเกียรติ. (2563). *การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ่านมือไม้เพื่อเพิ่มมูลค่างานหัตถกรรม*. คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พรรัก เชาวนโยธิน, กมล เผ่าสวัสดิ์, และเกษม เพ็ญภินันท์. (2562). รูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยกรณีศึกษา Tino Sehgal. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 12(4), 588-605. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/182478/149962>
- ภัทรานิษฐ์ สิทธิพนธ์, และเก่งกาจ ต้นทองคำ. (2557). *การย้อมสีธรรมชาติ ชุมชนบ้านทัพคล้าย*. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- _____. (2559). *การจัดชุดโครงสร้างสี สีธรรมชาติผ้าทอเพื่อพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ล้นทม จอนจวบทรง. (2552). *กระบวนการถ่ายทอดความรู้ท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ กรณีศึกษาการถ่ายทอดความรู้เรื่อง ผักพื้นบ้านของชุมชนในภาคตะวันออกของประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
- สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2568, กันยายน 5). *ศิลปะร่วมสมัย คืออะไร?*. <https://www.facebook.com/share/p/16sgjw3NYK/>
- สุกัญญา แสงสุวรรณ. (2563). การจัดการเรียนรู้ศิลปะบูรณาการภูมิปัญญาชาวบ้าน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแม่สาใหม่. *วารสารครุศาสตร์วิจัย*, 9(3), 65-80.
- Adamson, G. (2007). *Thinking through craft*. Berg Publishers.
- Brennan, M. (2023, February 2). *Importance of incorporating local culture into community development*. Penn State Extension. <https://extension.psu.edu/importance-of-incorporating-local-culture-into-community-development>
- dans le gris. (2024). *What is contemporary art? Definition, characteristics and artists*. <https://danslegris.com/blogs/journal/what-is-contemporary-art>
- Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. McGraw-Hill Book.
- Narayanaswamy, N. (2007). *Natural dyes: Their chemistry and application to textiles*. NITRA.
- Srisakorn, W. (2016). The cultural value of hand-stitched textile art in Northeastern Thailand. *Journal of Thai Art Education*, 12(1), 45-62.
- Sukprasert, P. (2021). Indigenous knowledge and natural dyeing practices among Thai artisans: A study of sustainability and innovation. *Asian Journal of Craft Studies*, 5(2), 78-91.
- Tingsanchali, S. (2019). Contemporary art education in Thailand: Integration of local crafts in creative pedagogy. *Art and Design Education Journal*, 14(3), 102-117.

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Journal of Humanities and Social Sciences
Nakhon Pathom Rajabhat University

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences